
***Политиката на ЕУ за отпадот и нејзината
имплементација во општините***

Издавач:

***Балканска Фондација за Одржлив Развој – БФОР
Регионален Центар за Животна Средина***

Тираж:

Вовед	5
1. Политика и главни принципи на ЕУ за одлагање на отпадот	6
1.1. Дефинирање на отпадот	6
1.1.1. Ризичен отпад	6
1.1.2. Неризичен отпад	6
1.1.3. Нус производ	6
1.2. Хиерархија и поважни трендови во одлагањето на отпадот	7
1.2.1. Превенција	7
1.2.2. Повторно искористување	7
1.2.3. Рециклирање	7
1.2.4. Обновување	8
1.2.5. Отстранување	8
1.3. Планирање на одлагањето на отпадот	8
1.4. Принцип „Загадувачот плаќа“	9
1.5. Принцип на одговорност за производителот	10
2. Стратешко планирање на одлагањето на отпадот во Република Македонија:	11
2.1. Планирање на одлагањето на отпадот	11
2.1.1. Државно планирање на одлагањето на отпадот	11
2.1.2. Регионално планирање на одлагањето на отпадот	13
2.1.3. Локално планирање и регулативи	14
2.2. Планирање на инвестициите	15
2.3. Стратегијата NEI е во процедура на усвојување. Периодот за нејзината имплементација беше ноември 2007- ноември 2008 година	15
3. Главни акционери во одлагањето на отпадот како и нивните потреби за соработка ...	17
3.1. Пороизведувачи на отпадот	17
3.2. Одлагачи на отпадот	18
3.3. Надлежни власти	18
3.4. Улогата на општините	19
3.5. Модели на општинска и регионална соработка	20
3.6. Институционална поставеност и надлежни власти во Република Македонија	21
4. Одлагање на општинскиот отпад	24
4.1. Систем на собирање на отпадот и улогата на општините	24
4.1.1. Одделно собирање на отпадот	24
4.1.2. Случување договори	24
4.2. Економските аспекти на одделното собирање на отпадот	24

5. Закопување на отпад	26
5.1. Цели на ЕЦ Директивата.....	26
5.2. Обврски.....	26
5.3. Обработка на биоразградливиот отпад.....	27
5.4. Затворање на депониите.....	27
6. Главни патишта на отпадот и нивно раководење	28
6.1. Отпад од амбалажа	28
6.1.1. Цели на Директивата на Европската Комисија.....	28
6.1.2. Обврски.....	28
6.1.3. Искуството од практичната имплементација.....	29
6.2. Отпад од електрична и електронска опрема.....	29
6.2.1. Цели на Директивата на Европската Комисија.....	29
6.2.2. Обврски.....	29
6.2.3. Искуства од практичната имплементација.....	30
6.3. Дотраени возила	31
6.3.1. Цели на ЕЦ Директивата.....	31
6.3.2. Обврски.....	31
6.3.3. Искуства од практичната имплементација.....	32
6.4. Батерии и акумулатори	32
6.4.1. Цели на ЕЦ Директивата.....	32
6.4.2. Обврски.....	33
6.4.3. Искуства од практичната имплементација.....	34
7. Вклучување на јавноста и едукација во врска со одлагањето на отпадот.....	35
7.1. Жители	36
7.2. Деца на училишна возраст	36
7.3. Невладини организации	37
Резиме.....	39
Annexes.....	40

Вовед

Одлагањето на отпадот е едно од приоритетните прашања за животната средина на различни институционални нивоа. Законите во врска со отпадот беа меѓу првите правни акти за животната средина во Европската Унија со цел да се воспостават заеднички принципи за заштита на животната средина од несоодветно одлагање на отпадот.

Според Европските статистики во однос на одлагањето на отпадот, еден жител на Европа произвел во просек 520 кг општински отпад во 2007 год. Тоа значи дека повеќе од 260 милиони тони општински отпад се произведуваат во 27те земји на Европската Унија. Згора на тоа, индустрискиот и ризичниот отпад се додатен еколошки притисок за секоја општина.

Секторот за отпад е сложен поради комплексноста на патиштата на отпадот- тој вклучува многу актери, и како резултат на промените во потрошувачката во многу Европски земји, се создаваат нови патишта на отпадот, за кои не постои искуство во одлагањето на ваквиот отпад (на пр. електронски отпад и стари возила).

Секторот за отпад вклучува бројна инфраструктура и инвестиции со цел да бидеме сигурни дека влијанијата врз животната средина се елиминирани или намалени. Градењето нови депонии и бирањето на нивната местоположба е предизвик за кој е неопходна блиска соработка помеѓу сите вклучени страни.

Целта на оваа брошура е да обезбеди преглед на поважната легислатива на ЕУ и нејзината имплементација во легислативата на Република Македонија. Исто така би сакале да информираме за целите, клучните принципи, инструменти и одговорности на ЕУ во областа на одлагањето на отпадот. Исто така вклучивме некои случаи и примери од практичната имплементација на одлагањето на отпадот во ЕУ и во Република Македонија.

Публикацијата е направена во рамки на проектот од соработката помеѓу Германија, Летонија и Република Македонија наречен „Градење капацитети за европската легислатива на регионално и локално ниво во Хрватска и Република Македонија“ имплементиран од 2007 до 2009 г.

Се надеваме дека ќе ви биде од корист во вашата секојдневна работа!

1. Политика и главни принципи на ЕУ за одлагање на отпадот

1.1. Дефинирање на отпадот

Клучните дефиниции се поставени во Директивата на ЕЗ 2008/98/ЕЦ за отпадот (Рамковна Директива за Отпадот- во понатамошниот текст РДО) усвоена на 19ти ноември 2008 г.

Правилната имплементација на дефиницијата за отпадот е од клучно значење за утврдувањето дека земјите членки одговорно ги извршуваат своите обврски за одлагање на отпадот посочени со оваа директива и другите закони за отпадот. Дебатата околу разбирливоста во поделбата на тоа што е отпад, а што не е, е често присутна во Европската Унија. За да се подобри состојбата, новата РДО 2008/98/ЕЦ ја дава дефиницијата за нус-производ.

Отпадот се дефинира како било која супстанца или предмет од кој имателот се ослободува, или има намера или обврска да се ослободи. Отпадот се генерира преку потрошувачката на производи во општеството, како и во производните процеси и услуги од економските чинители.

Отпадот се класифицира како ризичен и неризичен, зависно од неговите карактеристики. Европската листа на ризични отпади воспоставена со Одлуката 2000/532/ЕЦ, а променета со амандман преку одлуката на советот 2001/573/ЕЦ се користи при класификацијата на ризичниот отпад. Во моментот Европската Листа на Отпади е во процес на ревизија.

1.1.1. Ризичен отпад

Ризичниот отпад вклучува отпад кој има една или повеќе карактеристики кои го прават опасен за човековото здравје и живот, за животната средина, или за имотот на лица, или пак кој спаѓа во некоја категорија на ризичен отпад назначена во класификацијата на отпадот. Карактеристиките се дефинираат преку Анекс 3 на РДО- експлозивни, оксиданси, високо запаливи материји, иритирачки, токсични, штетни и сл. Според податоците на Еуростат, Европската Унија произвела околу 88 милиони тони ризичен отпад во 2006 г. Најголемите производители на ризичен отпад се секторите како производство на метали и метални производи, хемикалии, гума и пластични производи.

1.1.2. Неризичен отпад

Неризични отпади се отпади кои не се сметаат за опасни. Според податоците на Еуростат, Европската Унија генерирала околу 2.858 милиони тони неризичен отпад во 2006 г. Домаќинскиот отпад и отпадите слични на него по природа или состав (во праксата произведени од страна на комерцијални или јавни тела) придонесуваат со околу 7% од вкупниот неризичен отпад. 25% од неризичниот се генерира од рударството и каменоломите. Индустијата произвела околу 12% од неризичниот отпад во 2006 г.

1.1.3. Нус производ

Супстанцата или предметот, кои произлегуваат како резултат на некој производствен процес, а целта на производството не бил тој предмет, може да се смета не како отпад туку како нус-производ само ако се задоволени следниве услови:

- Сигурна е понатамошна употреба на дадената супстанца или предмет;
- Супстанцата или предметот можат директно да се користат без никакво понатамошно преработување освен нормалната индустриска процедура;
- Супстанцата или предметот се произведуваат како интегрален дел на производниот процес; и
- Понатамошното негово искористување е дозволено со закон, т.е. супстанцата или предметот ги задоволуваат сите важни услови за заштита на производот, животната средина и здравјето и нема да води кон општи негативни влијанија врз животната средина или човековото здравје.

1.2. Хиерархија и поважни трендови во одлагањето на отпадот

Хиерархијата на отпадот воспоставува редослед на приоритети околу тоа што ја сочинува најдобрата еколошка опција во легислативата и политиката за отпадот, додека оддалечувањето на ваквата хиерархија може да биде неопходно само во случај на специфични патишта на отпадот кога постојат оправдани причини, меѓу другото, техничка изводливост, економска исплатливост и заштита на животната средина.

Понатаму, ЕУ има намера во одлагањето на отпадот да примени и други општи принципи за заштита на животната средина, како што се претпазливоста и одржливоста, техничката изводливост и економската исплатливост, заштитата на ресурсите како и на животната средина, човековото здравје и општествените влијанија воопшто.

Слика 1. Хиерархија во одлагањето на отпадот

1.2.1. Превенција

Превенцијата подразбира мерки превземени пред некоја супстанца, материјал или производ да станат отпад, кои ги намалуваат:

- Количеството на отпад, преку повторна употреба на производи или продолжување на рокот на траење на одредени производи;
- Негативните влијанија на произведениот отпад врз животната средина и човековото здравје;
- Содржината на штетни состојки во материјалите и производите.

Со цел да ги промовира превенцијата и рециклирањето на отпадот, Европската Комисија разви Тематска стратегија за превенција рециклирање на отпадот во 2005 година.

1.2.2. Повторно искористување

За повторно искористување може да го сметаме било кое дејство во кое производите или состојките кои не се отпад се искористуваат повторно за истата намена за којашто биле направени.

1.2.3. Рециклирање

За рециклирање можеме да ја сметаме било која активност на обновување во која отпадните материји се преработени во производи, материјали или супстанции, без разлика дали се наменети за првичната или за некоја друга функција. Тоа вклучува преработка на органски материји, но не

вклучува обновување на енергијата и преработката на материјали кои се наменети за употреба како горива или за повторно полнење.

1.2.4. Обновување

Обновувањето ја означува било која активност чиј резултат е искористувањето на отпадот за корисни цели со тоа што се употребува наместо други материјали кои инаку би биле употребени за извршување на таа функција, или пак отпадот бил подготвен да ја изврши таа функција, на самото место или пошироко во стопанството. Во Анексот 2 постои листа на операции за обновување.

РДО ги истакнува операциите за обновување преку означување со Р шифри кои понатаму ги употребуваат менаџерите на отпадот во различни активности за одлагање на отпадот. На пример, Р2- исушување или регенерација на раствор, Р6- регенерација на киселини и бази, Р8- обновување на компоненти од катализатори.

Според податоците на Еуростат, околу 43% од отпадот бил обновен во Европската Унија во 2006 година, вклучувајќи обновување на енергијата, кое претставува 60% од вкупното обновување.

1.2.5. Отстранување

Под отстранување се подразбира било која активност која не е обновување, дури и кога активноста има секундарни последици. РДО ги означува активностите активностите за обновување преку Д шифри кои понатаму ги употребуваат менаџерите на отпадот во различни активности за одлагање на отпадот. На пример, Д1- одлагање на или во земјата (на пр. депониите и сл.), Д2- обработка на земјата (на пр. биоразградување на течни или калливи материји во почвата и сл.).

Иако се посветува многу внимание на обновувањето и рециклирањето на отпадот, голем дел од отпад оди во отстранување. Според податоците на Еуростат, околу 52% од обработениот отпад во Европската Унија бил отстранет во 2006 година.

За да се подобри обновувањето, отпадот ќе се собира одделно ако тоа го дозволуваат техничките, економските и еколошките услови и нема да се меша со друг отпад или со други материјали со различни својства. Во РДО се бара воспоставување на одделното собирање барем за следните материјали: хартија, метал, пластика и стакло.

За да се спроведе потребната хиерархија во одлагањето на отпадот, Европската Унија во својот РДО 2008/98/ЕЦ поставува нови цели:

- До 2020, подготовката за повторно искористување и рециклирање на отпадни материјали како што се хартија, метал, пластика и стакло од домаќинствата и по можност од друго потекло доколку овие отпади се слични на оние од домаќинството, ќе се зголеми најмалку за 50% во тежина.
- До 2020, подготовката за повторно искористување, рециклирање и други видови обновување на материјалите, вклучително и активности на замена при кои отпадот ќе се користи како замена за други материјали, за неризичен отпад од градби и од рушевини со исклучок на материјалите дефинирани во категорија 17 05 04 во листата на отпади ќе се зголеми најмалку за 70% во тежина.

1.3. Планирање на одлагањето на отпадот

EU WFD 2008/98/EC има потреба од воспоставување на еден или повеќе планови за одлагање на отпадот. Државното ниво е минималното ниво на планирање. Многу земји решија да изработат регионални планови за одлагање на отпадот, ако инфраструктурата (депониите, местата за согорување, како и за сортирање) е на располагање на пошироки региони а не само на општината. Локалното општинско ниво е главно надлежно за средување на локациите за собирање на отпадот, контејнерите, за дефинирање на чекорите во практичното одлагање на отпадот, како што е фраквенцијата и маршрутата на собирањето, како и планираните трошоци околу одржување на системот за одлагање на отпадот.

Плановите за одлагање на отпадот треба да претставуваат анализа на сегашната ситуација во однос на отпадот во засегнатото географско подрачје, како и на мерките кои треба да бидат превземени за да се подобри еколошки безбедната подготовка за повторно искористување, рециклирање, обнова и отстранување на отпадот, и на крајот евалуација на тоа како планот ќе ја поддржи имплементацијата на целите и задачите на оваа Директива.

Плановите за одлагање на отпадот треба да содржат:

- Видот, количеството и изворот на отпадот произведен во рамките на дадената територија, отпадот за кој постои можност за транспортирање во или надвор од државната територија, како и евалуација на развојот на патиштата на отпадот во иднина;
- Постоечките начини за собирање на отпадот, како и главните инсталации за отстранување и обнова, вклучувајќи било какви можности за отпадни масла, ризичен отпад или патишта на отпадот на кои се однесува некој специфичен општински закон;
- Проценка на потребите за нови модели за собирање, затворање на постоечките отпадни инсталации, обновување на инфраструктурата на инсталациите за одлагање на отпадот, и, ако е потребно, инвестиции поврзани со горенаведеното;
- Доволно информации за критериумите за локации при нивното одредување и за капацитетите за идно одлагање, или ако е потребно, за поголеми инсталации за обнова;
- Општи стратегии околу одлагањето на отпадот, вклучувајќи планирани технологии и методи за одлагање на отпадот, или стратегии за решавање на евентуални проблеми во врска со одлагањето на отпадот.

Планот за одлагање на отпадот може да го содржи и следново:

- Организационите аспекти што се однесуваат на одлагањето на отпадот, вклучувајќи и опис на одредувањето на одговорностите на јавниот и приватниот сектор во врска со одлагањето на отпадот;
- Евалуација на исплатливоста и погодноста на употребата на економски и други инструменти во решавањето на најразлични проблеми поврзани со отпадот, имајќи ја предвид потребата за одржување на непреченото функционирање на внатрешниот пазар.
- Спроведување на кампањи за подигање на свеста и обезбедување информации за целокупната јавност или за одредена група граѓани.

Со цел да им се помогне на државните, регионалните и локалните надлежни органи при изготвувањето на планови за одлагање на отпадот, Европската Комисија има објавено методолошка брошура со упатства во 2003 година. Брошурата е од незадолжителен карактер и има цел да промовира покохерентни и соодветни активности за планирање во Европската Унија.

Истата е објавен на следната веб-страница: <http://ec.europa.eu/environment/waste/plans/index.htm>

1.4. Принцип „Загадувачот плаќа“

Принципот „Загадувачот плаќа“ укажува на тоа дека трошоците на одлагањето на отпадот треба да ги снесат оние кои всушност тој отпад и го создале, или пак оние кај кои сега или претходно се наоѓал отпадот. Оние кои го произвеле или кај кои се наоѓа отпадот треба да се справат со отпадот на начин кој гарантира високо ниво на заштита на животната средина и човековото здравје.

Принципот „Загадувачот плаќа“ е важно да се земе предвид при планирањето на инвестициите во секторот за отпад. Меѓутоа, принципите тешко можат да се одржат во земјите каде повеќето произведувачи на отпад имаат многу низок доход, и следствено на тоа, ниска платежна способност. Локалните власти треба лобираат на државно ниво за да обезбедат доволно фондови кои ќе им бидат на располагање за да можат да ги исполнат барањата на директивите, но исто така фондови мораат да се бараат и во самите општини.

1.5. Принцип на одговорност за производителот

Принципот на одговорност на производителот се базира на принципот „Загадувачот плаќа“ и укажува на тоа дека производителот на одреден производ е физички финансиски одговорен за целиот животен круг на тој производ и неговото пакување, дури и кога тие производи повеќе не му се потребни на потрошувачот. Со обидот на производителите да им се наметне одговорноста за трошокот на обновата или отстранувањето на отпадот од нивните производи, ќе се зголеми веројатноста дека тие ќе произведуваат производи од кои се добива помалку отпад, и кои ќе бидат полесни за рециклирање и размонтирање, како и за повторно користење.

Принципот за одговорност на производителот е веќе воспоставен за следниве производи: амбалажа, возила, акумулатори, електрична и електронска опрема.

Со цел да се зголемат повторното искористување, превенцијата, рециклирањето и другите видови обновување на отпадот, новиот РДО на Европската Заедница бара од своите земји членки да воспостават поголема одговорност за било кое физичко или правно лице кое професионално развива, произведува, обработува, третира, продава или увезува производи (со еден збор производителите).

Зголемената одговорност на производителот може да направи олеснување за вратени производи и за отпадот кој останува откако тие производи биле употребени, како и за нивното одлагање и финансиската одговорност за таквите активности.

Обврската да се обезбедат информации кои ќе бидат на располагање на јавноста до степен до кој производот е погоден за повторна употреба и рециклирање исто така може да се наметне како обврска во принципот на одговорност на производителот.

2. Стратешко планирање на одлагањето на отпадот во Република Македонија:

Стратегијата на Република Македонија во однос на одлагањето на отпадот

- Ќе ги одредува основните насоки во одлагањето на отпадот во наредниот период од 12 години (2008-2020 година) врз основа на сознанието дека се преизвикани сериозни влијанија врз животот свет и природната средина како резултат на несоодветното одлагање на отпадот во сегашноста и минатото;
- Ќе ги одредува основните насоки на постепено поставување на системот за одлагање на отпадот во периодот што доаѓа, базиран врз основниот пристап на Европската Унија кон одлагањето на отпадот каде што ќе се земаат предвид можностите на стопанството;
- Ќе ги одредуваат главните принципи на одржливото искористување на природните ресурси и одлагањето на отпадот, како и хиерархијата на главните принципи на одлагањето на отпадот;
- Ќе го насочува системот кон активности кои ќе се во согласност со легислативата, се' со цел приближување на Република Македонија кон членство во Европската Унија;
- Ќе ги одредува одговорностите за отпадот, ќе ги идентификува улогата и значењето на капиталните сопственици, како и улогата и задачите на поединците во општеството;
- Ќе ја одредува рамката на активности во врска со одлагањето на отпадот како дел од економската, социјалната и еколошката стратегија;
- Ќе ги поставува целите на системот за одлагање на отпадот воспоставен за следните 12 години и понатаму, кои ќе се однесуваат на итни институционални, организациони, технички и економски мерки за запирање или ослабување на еколошките влијанија предизвикани од сегашното одлагање на отпадот од една страна, и постепено надградување на постојниот систем за одлагање на отпадот со помош на оптимална комбинација на механизми и инструменти од друга страна;
- Ќе врши проценка на трошоците за реализација на стратешките цели.

2.1. Планирање на одлагањето на отпадот

2.1.1. Државно планирање на одлагањето на отпадот

Целите и задачите на стратегијата за одлагање на отпадот ја рефлектираат општо усогласената државна политика за одлагање на отпадот и претставува основа за подготовка и имплементација на еден интегриран и ефективен систем за одлагање на отпадот, што претставува начин да се стават под контрола сите генерирани отпадни патеки, да се намали количеството и потенцијалниот ризик на произведениот отпад, да се повратат материјалната и енергетската вредност на отпадот, да се обезбеди еколошки прифатливо конечно отстранување на отпадот, да се спречи формирањето нови еколошки оптоварувања кои ќе треба да ги решаваат идните генерации и како да се решат постоечките еколошки оптоварувања што претставуваат негативно влијание врз животната средина и човековото здравје.

Одлагањето на ризичниот отпад е одговорност на Владата на РМ. Одлагањето на ризичниот отпад треба да се регулира од страна на посебен систем за одлагање на тој отпад. Поради импликациите врз животната средина и човековото здравје, а имајќи ги предвид состојбите во економијата, Државниот план за одлагање на отпадот (2005) побара решение за овие видови отпад на државно ниво. Физибилити студијата ќе биде финансирана во 2009 година како врвен приоритет со цел да се изнајде најдобар начин за справување и негово отстранување. Покрај техничкиот дизајн на системот, треба да се дефинира и правната и институционалната рамка во однос на складирање, издавање дозволи за транспортерите и основање Јавно претпријатие за да се обезбеди функционирањето на надлежните органи.

Во продолжение се дадени целите зацртани во првиот Државен План за одлагање на отпадот (2006 – 2012):

Табела 1: Цели за одредени патишта на отпадот

Тип на патот на отпадот	Цел	Да се постигне
Биоразградлив отпад кој оди под земја (побарано е изземање)	Намалување за 75%	2015
	Намалување за 50%	2020

Табела 2: Цели за одредени патишта на отпадот #1

Тип на патот на отпадот	Цел	Да се постигне
Амбалажен отпад (со период на транзиција)	Обновување најмалку на 50%	2015
	Рециклирање најмалку на 25%	2015

Табела 3: Цели за одредени патишта на отпадот #2

Тип на патот на отпадот	Цел	Да се постигне
Батерии и акумулатори	Забрана за увоз и продажба на батерии кои содржат повеќе од дозволеното европско ниво на Hg, Cd, Pb. Ефикасно организирање на поделното собирање	2006 До стапување на сила
PCB/PCT Отпади	Уништување на постоечките материјали	2010 2015
Стари дотраени возила	Обнова или повторно искористување на најмалку 70% Обнова или повторно искористување на најмалку 85%	2010 2015

Целите зададени во ревидираната верзија на Државниот План за одлагање на отпадот (2008-2014)-сеуште неусвоен, се следниве:

Табела 4: Цели за некои специфични активности за период од 6 години

Активност/ Патека на отпадот	Цел	Да се постигне до
Подобрување на собирањето и ефикасно изолирање на изворите:		
- Мешан општински отпад	Ефикасност на собирањето 90%	2014
- Одделување на ризичниот од неризичниот отпад (производствен и услужен сектор)	Ефикасност на одделувањето 100%	2010

Закопување на отпадот		
- Закопување на општинскиот цврст отпад на привремени локации (по негово прилагодување)	100 % од собраниот цврст општински отпад	2014
	50% од вкупниот цврст општински отпад	2014
- Закопување на општинскиот цврст отпад на локации кои одговараат на стандардите на ЕУ	Намалување за 75%	2014
	Намалување за околу 25% на CO ₂	2010
- Намалување на биоразградливиот отпад кој се носи на закопување (потребен е приод на транзиција)	100 % ефект	
- Намалување на емисијата на гасови на стаклена градина (само закопување)		
- Пренасочување на патеките на индустрискиот ризичен отпад од локациите за неризичен отпад		

Табела 5: Цели за некои специфични активности за период од 6 години

Активност/ Патека на отпадот	Цел	Да се постигне до
Посебни патеки на отпадот		
- Амбалажен отпад од сите 3 категории (потребен е период на транзиција)	Обнова 50% Рециклирање 25%	(2018)* (2018)*
- Употребени гуми	Ефикасност на собирањето 90% Обнова на енергијата 100%	2014 2014
- Батерии/ акумулатори	Забрана за увоз и продажба на Hg и Cd батериите, како и батерии со висока содржина на Pb	2010
- Стари дотраени возила	Собирање 90% Обнова и повторно искористување 70% Обнова и повторно искористување 85%	2014 (2018)* (2018)*
- Отпад од електрична или електронска опрема	Собирање 90%	2014
- РСВ/РСТ отпад	Потполно уништување	2009 (2018)*
- С и D отпад- собирање/ обнова/ рециклирање и закопување	Собрано 30 % Обновено/ рециклирано 10% Отстрането 90%	2014

* Годишите на постигнување дадени во заграда значат дека целта можеби ќе се постигне подоцна од дадената година во овој документ.

2.1.2. Регионално планирање на одлагањето на отпадот

Во однос на планираните операции за одлагање на отпадот на регионално или меѓуопштинско ниво, јавниот сектор мора да го одржи високото ниво на контрола преку компаниите за регионално и општинско одлагање на отпадот воспоставени како акционерски друштва од страна на општините во регионот со оптимално учество на приватниот сектор. Општинските компании за одлагање на отпадот можат да станат сопственици на сите регионални имотни објекти за одлагање на отпадот (вклучувајќи ги и несоодветните депонии) и тие ќе го извршуваат, во име на општината,

локалното планирање на одлагањето на отпадот и законската регулатива, инвестициите, како и активностите поврзани со контролата и финансирањето на собирањето на отпадот, закопувањето и други видови услуги претходно договорени помеѓу јавниот и приватните преговарачи.

Слика 2. Статистички региони во Република Македонија

Регион	Население
Источен	203,213
Североисток	173,814
Пелагонија	221,019
Полог	304,125
Скопје	571,040
Југоисток	171,416
Југозапад	221,651
Вардар	133,248

2.1.3. Локално планирање и регулативи

Неризичниот отпад кој се генерира во домаќинства и сиот друг домаќински или сличен отпад е одговорност на Локалните самоуправи (општините). Во тој однос потребни се неколку прилагодувања:

- Воспоставување ефикасни институционални и организациони договори во сите фази на имплементацијата на новиот интегриран систем за одлагање на отпадот: планирање, дозволи, финансирање, активности и спроведување;
- Зајакнување на човечките ресурси и капацитетот во единиците на локалната самоуправа, како и, во јавниот и приватниот сектор вклучени во процесот на воспоставување на системот за одлагање на отпадот;
- Воведување стабилни финансиски ресурси и адекватни економски механизми за да се обезбеди потполно враќање на трошоците при обезбедувањето на интегриран систем за одлагање на отпадот;
- Покачување на јавната свест и свеста на сите учесници од гледна точка на разбирање на нивните улоги, одговорности и обврски во процесот на одлагање на отпадот;
- Воспоставување систем на собирање податоци и информации, во врска со изворите, природата, количините и насоката на патеките на отпадот, како и за можностите за обнова на материјалите и енергијата и конечното отстранување на отпадот и обезбедување потребен пристап на јавноста;
- Постепено затворање и/или прилагодување на постоечките општински депонии според прописите и соодветните критериуми кои посебно се однесуваат на негативните ефекти и опасностите за животната средина, идното искористување на просторот, трошоците на рехабилитацијата и прифаќањето од страна на јавноста.

Со цел да отпочне примената на Планот за одлагање на отпадот на Република Македонија, Советите на општините и градот Скопје ќе усвојат Планови за одлагање на отпадот за секоја општина посебно, т.е. за градот Скопје, по предлог на Градоначалникот на општината и градот Скопје.

Имплементацијата на Планот за одлагање на отпадот ќе се изврши преку едногодишни програми за одлагање на отпадот.

Усвоената Програма за одлагање на отпадот ќе ги зацрта мерките и активностите кои треба да бидат превземени од страна на надлежните институции за одлагање на отпадот во тековната година со цел имплементација на Планот за одлагање на отпадот, како и конкретни мерки за подобрување на општата состојба во одлагањето на отпадот и заштитата на животната средина.

Некои од точките кои оваа Програма треба да ги содржи се исто така и мерките и активностите за селекција на отпадот, вклучително и сепарацијата на ризични компоненти од отпадот.

2.2. Планирање на инвестициите

Планирањето на инвестициите треба да се регулира преку приоритетни листи на инвестициски проекти (се одредуваат критериуми за селекција на приоритетите) кои се идентификуваат со Државната Стратегија за инвестирање во животната средина. Овој документ чека на официјално усвојување.

<i>NEIS – Државна стратегија за инвестирање во животната средина</i>	Општата цел на проектот е да се развие стратешки план што ќе се применува од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање, како и други државни и локални акционери, која ќе служи како платформа за изготвувањето и имплементацијата на проектите за инвестирање во животната средина кои ќе бидат финансирани од меѓународни и домашни јавни ресурси.	<i>ADA</i>	<i>1 година</i>

2.3. Стратегијата NEI е во процедура на усвојување. Периодот за нејзината имплементација беше ноември 2007- ноември 2008 година.

Инвестициите во регионалните системи за одлагање на отпадот ќе вклучуваат:

- Изградба на санитарни депонии во согласност со Директивите на ЕУ за депонии;
- Организирање одделно собирање на отпадот и негово испраќање таму каде што е најпогодно;
- Собирање и транспорт на заостанатиот отпад; и
- Затворање на нелегалните депонии.

Со цел секој статистички регион (потенцијален регион за одлагање на отпадот) во Република Македонија да добие еднакви шанси за добивање средства од меѓународни или домашни јавни ресурси (најчесто ИПА), се предлага приоритизирање на регионите. Во овој поглед, приоритизирањето ги зема предвид следниве работи:

- Сите региони стартуваат од иста основна позиција во поглед на проблемите во животната средина кои се создаваат како резултат на неправилното одлагање на отпадот.
- Административната зрелост на поедини општини кои партиципираат во регионот значително се разликува.
- Изработени се физибилити студии за три региони. Меѓутоа, иако фондовите беа на располагање на југозападниот и пелагонискиот регион (KfW кредит подржан со домашно ко-финансирање) општините се колебаа во организирањето на предвидените регионални институции, кои беа поставени како предуслови за да се отпочне со имплементацијата.
- Во североисточниот и централниот регион предложените локции за депонии беа одбиени, а основањето на меѓуопштинска организација не беше дури ни дискутирано.

Овој пристап би требало да биде стимулација за општините во соработката и почитувањето на некои воспоставени критериуми пред да се квалификуваат за да бидат финансирани во периодот од 2010 до 2013 година.

Табела 6: Индикативни критериуми за регионални проекти за одлагање на отпадот

1. критериум: Влез во системот (потпишана апликација, локација за депонија)

2. критериум (приближно време за исполнување- 3 месеци)

- a. *Техничка проверка на постоечките документи (на пр. физибилити студии, постоечки стратегии за локален отпад, локални акциони планови за животната средина),*
- b. *Правн: како на пример договарање на регионална соработка која ќе покрива повеќе од 50% од населението и 3 општини*
- c. *Административен: како на пример документација за фискалната зрелост во поголемите општини.*

По поминувањето на овој критериум, може да се формулира апликација за техничка помош, планирање и административно подобрување.

3. критериум (6 месеци): Овој критериум се однесува на процесот на планирање и почнува со одобрување на грант за техничка помош (е пр. обновување на физибилити студија, планирање за ИПА апликација). На крајот, повторно треба да бидат исполнети технички, правни и административни критериуми

- a. *Технички: на пр. развој на регионален план за одлагање на отпадот*
- b. *Правен: на пр. основање на единица за изготвување и имплементација на проектот*
- c. *Административен: на пр. развивање на институционален план за развој, 75% услужено население, собирање на давачките минимум од 60% од услуженото население*

По исполнувањето на овие критериуми, може да започне подготовката на ИПА проект (која ќе вклучува: анализа на добивката и трошоците, основен дизајн и технологија на закопување, и сл.)

4. критериум: Започнува со одобрувањето на ИПА грантот. Во зацртана временска рамка треба да се исполнат одредените критериуми (како на пр. добивање дозвола, излегување на тендер, зголемување на собирањето на давачките на 70% од услуженото население, и др.)

5. критериум: Отпочнување на изградбата.

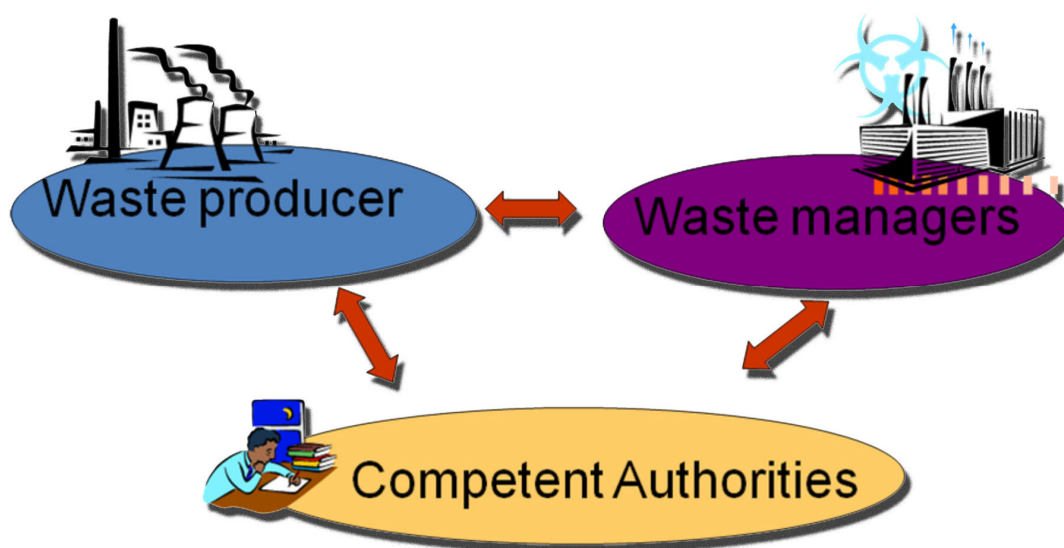
6. критериум: Завршува со одобрувањето на среднорочен извештај и дополнителни административни критериуми (како: зголемување на собирањето на давачките на 90% од услуженото население и сл.)

7. критериум: На крајот на изградбата треба да се изготват извештаи за финализацијата на изградбата и отстранувањето на старите депонии, како и извештај за собирањето на давачките, со цел да се дојде до конечното добивање на грантот.

3. Главни акционери во одлагањето на отпадот како и нивните потреби за соработка

Од причина што отпадот е толку различен според неговото потекло и карактеристики, одлагањето на отпадот засега повеќе општествени групи. Задачите и одговоростите за секоја од овие групи се различни.

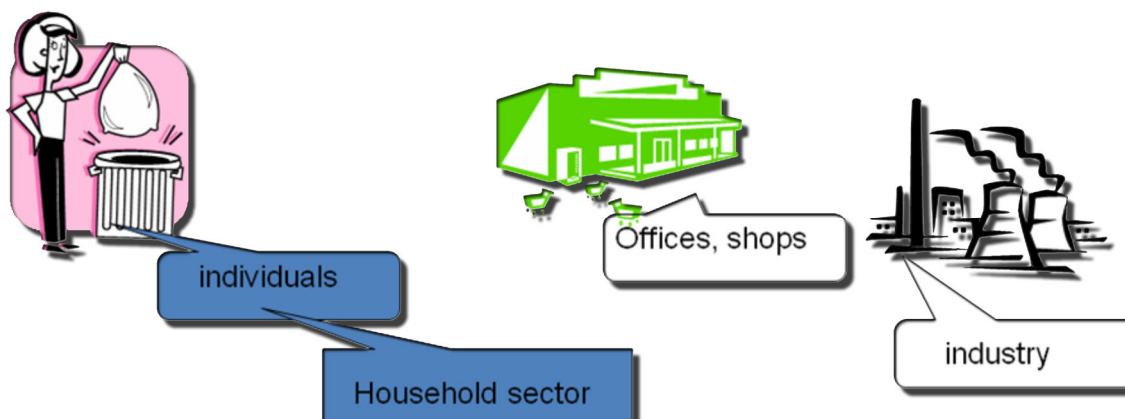
Акционерите можат да се категоризираат во три поголеми групи: создавачи / производители на отпадот, одлагачи на отпадот и надлежни власти.

3.1. Пороизведувачи на отпадот

Под произведувач на отпадот се подразбира секој чии активности создаваат отпад (првичен произведувач на отпад) или оној кој врши пред-преработка, мешање или други операции кои резултираат во промени во природата или составот на овој отпад.

Произведувач на отпадот е многу широк и разновиден поим, како и отпадот кој се создава.

Примарната обврска е да спречи создавање на отпад. Во случај кога тоа не е можно, тогаш произведениот отпад треба да се одлага на начин кој нема да биде штетен за животната средина. На пример: сортирање и повторна употреба на отпадот, склучување договор со соодветна компанија за одлагање на истиот која ќе обезбеди рециклирање и обнова.

3.2. Одлагачи на отпадот

Одлагач на отпадот личност која извршува или организира собирање, транспорт, обнова и отстранување на отпадот, вклучително и надзорот над таквите операции, како и понатамошната грижа за местата каде отпадот бил отстранет.

collection

transport

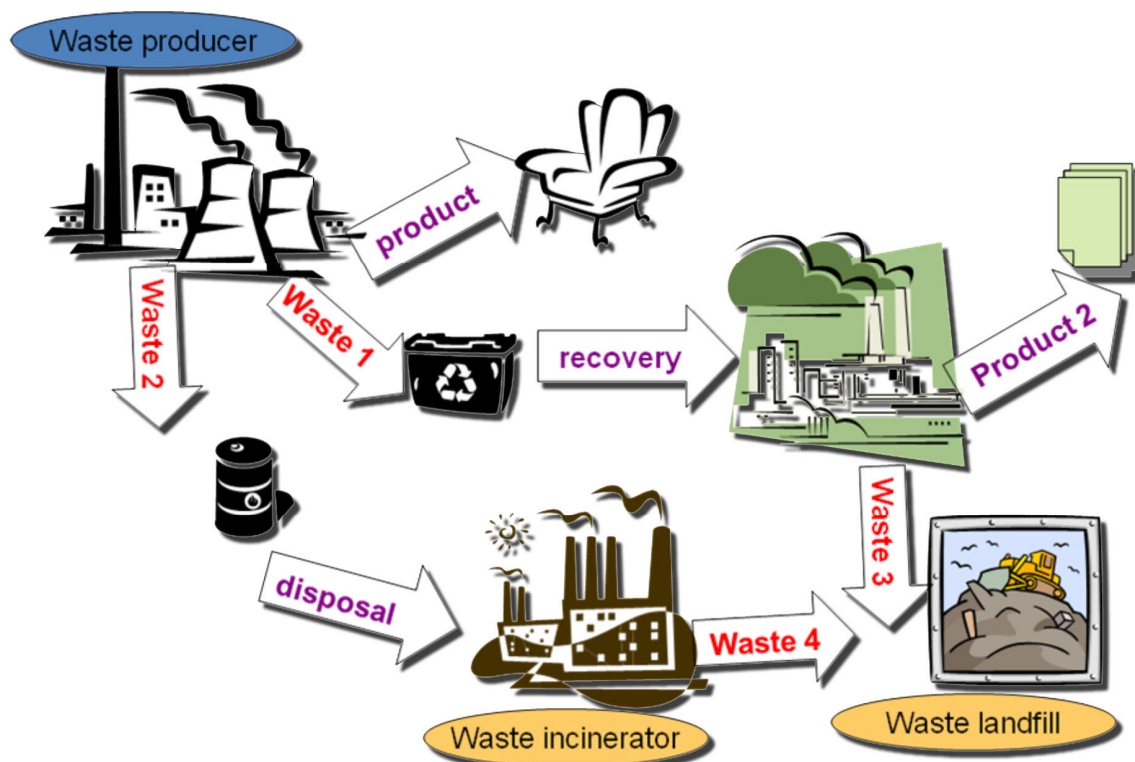
recovery

disposal

Под собирање се подразбираат низа активности од овој вид одлагање на отпадот, вклучувајќи го прелиминарното сортирање и прелиминарното складирање на отпадот за полесен транспорт, па се до капацитетите за третирање на отпадот. Транспортот на отпаот обично се регулира со соодветна легислатива. Европската Унија има изготвено посебни регулативи за транспортирањето на отпадот во однос на процедурата на движењето на отпадот во и надвор од Европската Унија.

Зависно од видот на отпадот и можностите за негова преработка, производителот на отпадот ги користи услугите на различни одлагачи на отпад. Постојат отпади кои можат да се рециклираат или обноват, но исто така има отпади кои единствено можат да сед согорат или директно да одат на закопување.

3.3. Надлежни власти

Легислативата на ЕУ за одлагање на отпадот бара одредени обврски и одговорности на само од создавачите и одлагачите на отпадот, туку исто така и од надлежните власти. Поради фактот дека ЕУ има многу разновидно институционално устројство, секоја земја членка треба да си дефинира кој од постоечките органи на власта е одговорен за кој дел од одговорноста.

Задачите на надлежните власти:

- Издавање дозволи за претпријатијата кои имаат намера да се занимаваат со одлагање на отпадот. Законодавството на ЕУ ги објаснува клучните барања и критериуми за издавање на дозвола. Во нив посебно се истакнува дека онаму каде што надлежниот орган на власта смета дека одреден метод на третирање е неприфатлив од гледна точка на заштита на животната средина, истиот може да донесе забрана за издавање дозвола. Надлежната власт ќе води евиденција за компаниите на кои им е издадена дозвола или им се овозможени посебни услови.
- Изготвување планови за одлагање на отпадот, раководено од страна на компетентни претставници на власта. Исто така, во пракса елаборатите или текстуалниот дел на програмите може да се изработи и од страна на надворешни консултанти.
- Вршење на повремени инспекции на работата на одлагачите на отпадот.
- Поднесување извештаи пред Европската Комисија за нивото на имплементација на легислативата поврзана со одлагањето на отпадот во соодветната земја членка.

3.4. Улогата на општините

Иако европската политика и законодавство не ги прецизира задачите на општините, искуствата покажуваат дека локалните и регионалните власти се особено засегнати од следниве прашања:

- Mora да биде изготвена и имплементирана **кохерентна стратегија** за одлагање на отпадот (која ќе вклучува планови за одлагање на различни нивоа);
- За многубројните различни видови отпад треба да бидат воспоставени поодделни **системи за собирање и сортирање**;
- Mora да бидат воспоставени **нови и адекватни капацитети за третирање и отстранување на отпадот**;
- Се јавува потреба од воспоставување ефикасна хоризонтална **соработка** помеѓу локалните власти (општините) и вертикална соработка помеѓу различните нивоа на надлежни власти (локални-регионални, а каде што е потребно и државни);
- **Mora да се изнајде начин за финансирање** на воспоставувањето и надградувањето на скапата инфраструктура за одржливо одлагање на отпадот;
- **Недостатокот од податоци** кои стојат на располагање мора да биде надминат и треба да им се излезе во пресрет на опсежните барања за **мониторинг**;
- Потребно е ефикасно **спроведување** на регулативите и **контрола** на истот;
- Mora да биде надминат недостатокот од **административни капацитети** на регионално и локално ниво (недостаток на финансии, информации, како и техничка експертиза);
- Неопходно е поттикнување на што поголемо **учество на јавноста**.

Во Република Македонија клучните предизвици за општините се следниве:

- Организациони структури
 - Зголемени и ефикасни капацитети за инспекција и спроведување
 - Ефикасна соработка меѓу поодделните министерства
 - Подобрување на општинските претпријатија надлежни за одлагање на отпадот
- Техничка инфраструктура
 - Воспоставување на нови „санитарни“ локации за закопување на отпадот
 - Затворање на несоодветните и диви депонии (во етапи)
 - Подобрено собирање (за 100%) и транспортни системи

- Финансиски структури
 - Спроведување на принципот „Загадувачот плаќа“
 - Ко-финансирање на интегрираните системи за одлагање на отпадот (воведување на парични казни и пенали)
 - Воведување на поимот „одговорност на производителот“ во однос на амбалажниот отпад
 - Систем на финансирање за затворање на индустриски капацитети
- Законодавен структура
 - Локално ниво, надградување на општинската регулатива за одлагање на отпадот
- Промоција и стимулација на општински проекти од областа на отпадот
 - Општински пилот проекти (поодделно собирање- рециклирање/компостирање)
 - Подигање на јавната свест
 - Воведување на поимот „одговорност на производителот“ за активностите на рециклирање
 - Стварање погодни услови за вклучување на приватниот сектор

3.5. Модели на општинска и регионална соработка

Соработката помеѓу различните нивоа на власт и помеѓу различните региони е од суштествено значење за успешно одлагање на отпадот. Регионалните власти треба да одржуваат редовна комуникација, како со локалните власти во рамките на нивната административна територија, така и со останатите регионални власти. Ова ќе овозможи координација и ефикасност на операциите, а исто така ќе обезбеди начин за споделување на искуствата околу најдобрите практики на имплементација и решенија за заедничките проблеми. Соработката меѓу општините за изградба и раководење на регионални капацитети (на пр. за сортирање, обработка и конечно отстранување) се неопходни и може да биде од корист за поделбата на трошоците.

Зависно од можностите и интересот на општините, можат да се издвојат два модели на регионална соработка: а) сите имаат еднакви права, и б) најмоќните претставници меѓу општините го превземаат водството. Кај моделот а) регионалната организација за одлагање на отпадот се воспоставува со одлука на сите општини во регионот- и сите имаат еднакво право на глас. Следува основање на регионална организација – претпријатие – услужна компанија.

- Се стреми кон обезбедување висококвалитетна услуга на физички и правни лица во поглед на одлагање и отстранување на отпадот.
- Испраќа извештаи до Собранието на основачи (општините)
- Секојдневната работа е организирана од страна на член на Одборот

Модел б): Ги вклучува некојките најмоќни општини во регионот. Регионалната организација на одлагањето на отпадот се воспоставува со одлука на неколку општини во регионот. **Регионална организација – Агенција – организатор на услугите**

- Цели за организирање одлагање на отпадот во согласност со упатствата во општинските закони (обврска за организирање комунални услуги на нините територии)
- Надзор од страна на Одборот (претставници од општините основачи)
- Секојдневната работа е организирана од страна на Директорот на Агенцијата.

3.6. Институционална поставеност и надлежни власти во Република Македонија

Добро би било да се има шема за одлагањето на отпадот во Република Македонија.

Најважните чинители во имплементацијата на стратегиите за отпадот се следниве:

Државно ниво	Регионално ниво	Локално ниво
Министерство за животна средина и просторно планирање		Единици на локална самоуправа (општини)
Министерство за здравство		
Министерство за економија		
Министерство за финансии		
Министерство за локална самоуправа		

1. Кои се одговорностите на секој од горенаведените фактори?

Владини институции:

- Министерство за животна средина и просторно планирање

- Генерално надгледување на спроведувањето на законот (Закон за одлагање на отпадот);
- Заштита и унапредување на животната средина;
- Усвојување на Стратегијата за одлагање на отпадот и Националниот план за одлагање на отпадот:
 - Одговорност за имплементацијата на Стратегијата и Планот;
- Инспекција и спроведување (Супервизијата се изведува од страна на Државниот инспекторат за животна средина):
 - Одредување на условите за обработка, пакување и именување на отпадот;
 - Одобрување на воспоставената шема за собирање и транспорт на отпадот;
 - Утврдување на условите за закопување на отпадот;
 - Инспекција и контрола на тоа дали инсталациите поседуваат А/Б интегрирана еколошка дозвола;

- Супервизија на годишните програми изготвени од страна на општините, правните субјекти и поединци кои произведуваат отпад повеќе од количините задаени во Националниот план за одлагање на отпадот;
- Супервизија на деловните простории, инсталации, погодности, како и на опремата за извршување на активностите за собирање, транспорт, складирање, обработка, преработка и отстранување на отпадот;
- Набљудување и обработка на податоците:
 - Одредување на условите за добивање акредитација за проценување на карактеристиките на сметот;
 - Регистрирање и класификација на отпадот;
- Набљудување и инспекција на Јавните комунални претпријатија;
- Одредување на минималните технички стандарди за издавање лиценци за собирање и транспорт на отпадот.
- Издавање лиценци/дозволи:
 - Издавање лиценци за собирање и транспорт на отпадот;
 - Издавање лиценци за складирање, обработка и преработка на отпадот;
 - Одобренија за привремено складирање на отпадот;
 - Лиценцирање на раководители на локациите за закопување;
 - Издавање дозволи за локацијата (депонијата);
 - Издавање дозволи за увоз, извоз и транспорт на отпад преку територијата на Република Македонија;
- Извештаи/информирање:
 - Поднесување годишни извештаи за имплементацијата на Националниот план за одлагање на отпадот (на Владата);
 - Раководење со информативниот систем за одлагање а отпадот воопшто (Македонски информативен центар за животна средина);
 - Катастар (попис) на генераторите на отпадот;
- Обезбедување пристап до информации;
- Организирање активности за подигање на јавната свест.

- Министерство за здравство

- Регулација и спроведување на отпадот (медицински)- во соработка со Министерството за животна средина.

- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство – преку Институтот за Ветеринарство

- Одговорно за справување со животинскиот (ветеринарен) отпад (лешеви и отпадни ткива)

- Министерство за транспорт и врски)

- Издавање дозволи за градба за новата инфраструктура за одлагање на отпадот;
- Издавање дозволи за возилата и резервоарите кои се користат за транспорт и привремено складирање на хемикалии и други ризични супстанции.

- Министерство за финансии

- Донесување и мониторинг на годишниот буџет за Министерството за животна средина и општините;

- Одобрување комунални такси по предлог на општините за собирање, транспорт и отстранување на отпадот;
- Одобрување нови работни места во Министерството за животна средина и во општините, финансиска имплементација на стратегиите и плановите за одлагање на отпадот.

- Министерство за економија

- Еколошки пречки за рудниците и топланите кои се наведуваат како ризични точки (во соработка со Министерство за животна средина);
- Одредување на начинот на брендирање на производите и нивно пакување, видови на етикети, и сходно на тоа, содржина и третман (во соработка со Министерство за животна средина);
- Листа на производи и амбалажа подложни на задолжително депозитно плаќање и износот на депозитот (во соработка со Министерство за животна средина);
- Одредување на содржината на лиценцата за обнова на користени производи и амбалажа (во соработка со Министерство за животна средина);

- Министерство за локална самоуправа

- Набљудување на процесот на децентрализација во општините, вклучувајќи ги и делегираните обврски во системот за одлагање на отпадот.

Локалната самоуправа и општините

- Организирање на собирањето, транспортот и отстранувањето на општинскиот цврст отпад, како и инспекција на истите;
- Донесување локални регулативи за одлагањето на отпадот, како и издавање на Б ИППЦ лиценци во врска со одлагањето на отпадот;
- Основање јавни комунални претпријатија;
- Донесување и мониторинг на годишниот буџет во општините;
- Одобрување на комуналните такси предложени од страна на општините за собирање, транспорт и отстранување на отпадот;
- Одобрување нови работни места во општините (од страна на општинските совети), финансиска имплементација на локалните/регионалните планови за одлагање на отпадот (фискална децентрализација);
- Издавање Б интегрирани дозволи во врска со одлагањето на ризичниот отпад.

4. Одлагање на општинскиот отпад

4.1. Систем на собирање на отпадот и улогата на општините

4.1.1. Одделно собирање на отпадот

Обврската за планирање на шемите за собирање на отпадот и потребата од големи инсталации за обнова и отстранување произлегува од одговорноста на надлежните власти за планирањето на одлагањето на отпадот.

Во минатото, ЕУ не посочуваше никакви цели кои се однесуваа директно на општинскиот отпад. Одделното собирање на отпадот главно се поврзуваше со следењето на поважните патеки на некои производи како што се амбалажа, дотраени возила, електричен и електронски отпад.

Новата директива WFD 2008/98/EC поставува посебни цели за повторната употреба и рециклирањето на отпадните материјали како што се хартијата, металот, пластиката и стаклото од домаќинствата, а по можност и од други потекла под услов овие патеки на отпадот да се слични со оној од домаќинствата. Целите се засноваат врз доброто искуство во собирањето на овие отпади и можноста за нивно рециклирање, при што на овој начин ќе се постигне заштеда и зачувување на природните ресурси.

Дефинирани се дури 4 видови отпад, при што секоја држава може да си донесе одлука за тоа како овие отпади ќе бидат собирани. Под број еден е одредување локација за собирање со четири контејнери во близина на скоро секоја куќа, а другата работа е поставување на специјални „дворови за отпад“ во кои отпадот мора да биде донесен. Шемите можат да варираат не само на државно, туку и на регионално ниво во рамките на една држава.

4.1.2. Склучување договори

Бидејќи услугите за одлагање на отпадот се поврзани со финансии и плаќање, од големо значење е да се склучат соодветни договори помеѓу релевантните акционери во системот.

Легислативата на ЕУ во врска со конкуренцијата бара апликации за обезбедување на населението со разни услуги, вклучително и одлагање на отпадот. Од таа причина, многу држави во Европа организираат тендери за собирање и обработка на општинскиот отпад. Општото правило е дека периодот на важење на договорот е пет години.

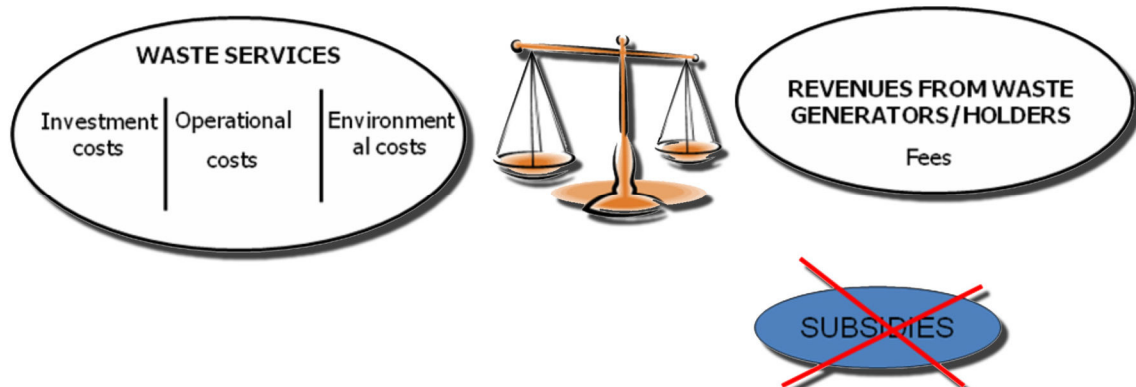
Искуството од Летонските општини стави акцент на важноста од опис на задачите и барањата за квалитет од компаниите за одлагање на отпадот. Општините се тие кои ќе дефинираат колку често ќе се празнат контејнерите, барањата за одржување на збиралиштата за отпад, барањата за величината и бојата на контејнерите, потребата од поставување одделни контејнери за стакло, хартија, итн. Описот на задачите ќе ги утврди посебните барања како за фирмите, така и за индивидуалните сопственици на имоти.

4.2. Економските аспекти на одделното собирање на отпадот

Поради фактот дека собирањето на отпадот ќе се базира на принципот на повраќање на трошоците, многу е важно да се земат предвид економските аспекти при воспоставувањето на нов систем на собирање или кога се размислува за реорганизација. Од една страна тука се трошоците за обезбедување на услугите од одлагањето на отпадот според законските барања, а од друга страна се јавува потреба од државни приходи генерирани од страна на производителите на отпадот. Кога принципот на повраќање на трошоците ќе се примени, потребните приходи се прикажани преку таксата што треба да се плати за една единица на одложен отпад. Субвенциите не треба директно да се внесуваат во системот.

Меѓутоа, за новите земји членки на Европската Унија товарот на инвестициите е толку голем, а можноста тоа да си го дозволат е толку мала, што државата треба да ги субвенционира инвестициите или од сопствениот буџет или од меѓународни фондови.

Се смета дека таксата за одредени основни видови на услуги како што се таксите за снабдување со вода или одлагање на отпадот, не треба да бидат повисоки од 1% од приходите на домаќинствата.

Друг важен фактор за воспоставување на систем за одделно собирање на отпадот е дали постои пазар за собраните различни видови отпад, како што се хартијата, стаклото или пластиката. Во случај на пазарот за рециклирање да не му се потребни суровински материјали, не е возможно одржувањето на системот за одделно собирање на отпадот, од причина што претпријатијата за одлагање на отпадот се соочуваат со потешкотии при препродажбата на различните видови отпад. Дури и сортираниот отпад завршува на општинските депонии.

5. Закопување на отпадот

5.1. Цели на ЕЦ Директивата

Целите и задачите на директивата на Советот на ЕУ 1999/31/ЕЦ од 26ти април 1999 за закопувањето на отпадот е превенција или намалување (во рамките на возможното) на негативните ефекти за животната средина од закопувањето на отпадот, преку воведување на строги технички барања во врска со отпадот и неговото закопување.

Директивата има за цел да ги спречи или намали спротивните ефекти на закопувањето на отпадот врз животната средина, а посебно врз површинските води, подземните води, почвата и човековото здравје.

5.2. Обврски

Директивата бара местата за закопување/ депониите да бидат класифицирани, а различните видови отпад да бидат претходно обработени и однесени на посебни локации/ депонии. Посебно се истакнати и целите и задачите за намалување на биоразградливиот отпад. Директивата поставува стандарди за контрола и процедура на активностите, вклучително контрола на гасовите, како и заштита на водите и почвата. Раководителите на депониите мора да изведуваат специфични и сложени активности на мониторинг на депониите, дури и по нивното затворање. Директивата исто така има зацртано процедура со која ќе се развиваат нови технички стандарди, а истите ќе бидат усвојувани од Страна на Комисијата одвреме на време.

Класификација на депониите

Депониите се разделени во три видови:

- Депонии за ризичен отпад;
- Депонии за неризичен отпад;
- Депонии за неактивен отпад.

Општинскиот отпад, како и индустрискиот отпад кој нема ризични карактеристики ќе се отстранува на депонии за неризичен отпад.

Пред- обработка.

Сиот отпад кој е наменет за депонија најпрвин мора да помине низ фаза на пред- обработка, освен ако не е неактивен отпад за кој технички не е изводлива никаква обработка, или отпад чија обработка нема да резултира во намалување на количеството или ризиците за човековото здравје или животната средина.

Раководење и контрола на депониите

Директивата зацртува стриктен и детален процес на издавање дозволи. Од надлежната власт исто така се бара да врши инспекција на локацијата пред да се дозволат активности на отстранување, за да се осигура дека истата ги исполнува сите релевантни услови за добивање дозвола. Раководителите на депониите, без разлика дали се тоа јавни или приватни претпријатија, мораат да ги следат процедурите за усвојување, контролирање и мониторинг на отпадот, како што е назначено во Анексите на Директивата. Ова вклучува инсталирање систем за собирање и искористување на метан. Раководителите на депониите мора да гарантираат дека одредени отпади нема да бидат прифатени на овие локации. Во продолжение, раководителите мораат да обезбедат безбедно и соодветно затворање на депонијата, врз основа на овластувањето од страна на надлежните органи на власта. По затворањето, должност на раководителот е да продолжи со следењето на местото, што подразбира анализирање на состојбата со истечните отпади и гасовите, како и на водите во близина на депонијата. Раководителот мора да продолжи да превзема мерки за понатамошна грижа се' до моментот кога надлежната власт веќе нема да ја смета депонијата за ризична по човековото здравје или животната средина. Од земјите членки се бара да

поднесуваат извештаи до Комисијата секои три години во врска со имплементацијата на оваа Директива.

5.3. Обработка на биоразградливиот отпад

Членот 5 од Директивата за депонии бара од земјите членки да донесат државна стратегија за намалување на биоразградливиот отпад кој се носи на депониите. Уште повеќе, Директивата поставува цели за количеството на биоразградлив отпад кое една земја членка има право да го закопа. Количеството на биоразградлив отпад кој оди на закопување мора да се намали на 75% (од нивото во 1995 година) не подоцна од 2006 година, на 50% во 2009 и на 35% во 2016 година. Овие цели во почетната фаза можат да се остварат со компостирање, био-гасификација или обнова на материјалите или енергијата, а остварувањето на овие цели ќе вклучува значајни инвестиции во целиот систем за одлагање на отпадот во повеќето нови земји членки, како и во старите земји членки.

За многу држави членки на Европската Унија оваа цел е тешка за постигнување. Целите на Балтичките држави за намалување на количеството на биоразградлив отпад се за нијанса поразлични и со одложување од 4 години од она што е зацртано во Директивата. Во периодот на транзиција балтичките влади аплицираа и им беа доделени грантови.

5.4. Затворање на депониите

Надлежните власти исто така мораат да ја решат и ситуацијата со постоечките депонии. Раководителите на постоечките депонии мораат да презентираат „условен план“ кој ќе се бави со било какви корективни мерки кои мораат да бидат превземени за да се осигура почитување на ЕУ стандардите. Надлежните власти треба да одлучат дали овие локации одговараат да продолжат со работење или мора да бидат затворени што е можно поскоро. Постоечките депонии имаат максимум осум години да ги завршат работите потребни за да се усогласат со Директивата, тоа значи најдоцна до 2009 година, со некои поскорешни крајни рокови за депониите за ризичен отпад.

6. Главни патиишта на отпадот и нивно раководење

6.1. Отпад од амбалажа

6.1.1. Цели на Директивата на Европската Комисија

Со Директивата 94/62/ЕС за амбалажа и амбалажен отпад, Европската Заедница, како прв приоритет, се стреми кон спречување на производството на амбалажен отпад, и второ, кон стимулирањето на повторното искористување, рециклирање и други форми на обновување на амбалажниот отпад, како и кон намалувањето на количеството амбалажен отпад кој завршува на депониите. Директивата ги поставува следниве цели да бидат постигнати до 30ти јуни 2001 г. и до 31ви декември 2008 г., според амандманот донесен во 2004 година.

6.1.2. Обврски

Земјите членки мораат да воведат системи за враќањето или собирањето на искористениот амбалажен отпад заради постигнување на следниве цели:

	Цел за 31.12.2008
Стапка на обновување по тежина	60% од амбалажниот отпад
Стапка на рециклирање по тежина	55–80% од амбалажниот отпад
• Стакло• Хартија и картон• Метали• Пластика• Дрво	60% во тежина 60% во тежина 50% во тежина 22.5% во тежина, сметајќи го единствено материјалот кој повторно се рециклира во пластика; 15% во тежина

Меѓутоа, во Директивата исто така се вели дека, каде што е погодно, треба да се поттикнува обновување на енергијата, а каде е возможно тоа треба да биде рециклирањето од причини кои одат во прилог на животната средина и финансиските трошоци. Ова може да се спроведе ако се земе предвид празнината помеѓу државното рециклирање и целите на обновата.

Системи на враќање, собирање и обновување

Со цел да се исполнат целите поставени во Директивата, земјите членки имаат обврска да превземат мерки за воспоставување системи за враќањето и/или собирањето на искористен или неискористен амбалажен отпад од потрошувачот, друг финален корисник, или од зацртаната патека на отпадот со цел истиот да се канализира кон најсоодветните алтернативи за одлагање на отпадот. Друг систем за повторно искористување или обнова кој ќе вклучува рециклирање на собраната амбалажа или амбалажниот отпад исто така треба да биде воспоставен.

Двата системи треба да бидат отворени за партиципација на надлежните јавни органи. Тие исто така треба да ги подвргнат увезените производи на недискриминаторски услови, вклучувајќи детални договори и било какви тарифи поставени за влез во системите, и треба да се направени така што ќе ги избегнат бариерите за трговијата или неправилности за конкуренцијата во согласност со Договорот.

Известување и мониторинг.

Потребно е воспоставување база на податоци за амбалажа и амбалажен отпад како помош во набљудувањето на имплементацијата на оваа Директива. Базата или базите на податоци мора да

обезбедат информации за количеството, карактеристиките и еволуцијата на амбалажата и амбалажниот отпад, при што ќе вклучат информации за токсичноста или опасноста на некои материјали или компоненти употребени за нивно произведување.

Јавна свест.

За оваа директива се потребни кампањи кои ќе ги едуцираат корисниците во врска со амбалажата, и тоа за следното:

- Системи на враќање, собирање и обнова кои им се на располагање;
- Нивната улога во придонесот кон повторното искористување, обновата и рециклирањето на амбалажата и амбалажниот отпад;
- Значењето на ознаките на постоечката амбалажа на пазарот, и
- Елементите на менаџмент плановите за амбалажа и амбалажен отпад кои се соодветни во рамките на пошироки, посеопфатни менаџмент планови.

6.1.3. Искуството од практичната имплементација

Европската Агенција за животна средина ги следи постигнувањата во практичната имплементација на Директивата за амбалажа и амбалажен отпад. Иако од година во година се евидентни значителни варијации, општиот тренд покажува дека количините на амбалажен отпад сеуште растат по нагорна линија. Тоа не им оди во прилог на целите на Директивата за амбалажа и амбалажен отпад, која се стреми кон намалување на производството на амбалажен отпад. Во 2006 година просечната стапка на рециклирање преку ЕУ-27 достигна 57%, веќе надминувајќи ја зацртаната бројка за 2008 година од 55%. Разликите во постигнувањата на различните држави сепак влеваат надеж за понатамошен потенцијал за подобрување.

6.2. Отпад од електрична и електронска опрема

6.2.1. Цели на Директивата на Европската Комисија

Отпадот од електрична и електронска опрема е една од најкомплексните отпадни патеки во одлагањето на отпадот. Ова се должи на фактот дека електричната и електронската опрема покрива широка лепеза на производи, почнувајќи од мали апарати во домаќинството, како тостери и слично, па се' до високо интегрирани компјутери и системи за комуникација. Ова е дел од општинскиот отпад, па со тоа неговото одлагање се поврзува со вклучувањето на домаќинствата во шемите за одделно собирање.

Европската заедница има усвоено легислатива – Директива 2002/96/ЕС за отпад од електрична и електронска опрема- со цел да се спречи генерирањето на ваков вид отпад и да се поттикне повторното искористување, рециклирањето и други форми на обнова, со цел да се намали количеството на ваквиот отпад кој завршува на депониите. Целите треба да се постигнат со превземање разновидни мерки, како што се одделното собирање, наметнување одговорност на произведувачот на истиот, обработка на електричниот и електронскиот отпад, како и преку обезбедување информации.

Во прилог на тоа, Европската заедница усвои Директива 2002/95/ЕС за рестрикција/ ограничување на употребата на ризични супстанции во електричната и електронската опрема. Од 1ви јули 2006 година, оловото, живата, кадмиумот, шествалентниот хром, полиброминатните бифенили и полиброминатните дифенилни етери во електричната и електронската опрема мораат да бидат заменети со други супстанции.

6.2.2. Обврски

Слично како и кај другите посебни видови отпад, одлагањето на отпадот од електрична и електронска опрема треба да се заснова на принципот на одговорност на произведувачот. Од произведувачите на отпад се бара да го обработуваат отпадот со примена на најсовремени методи, согласно техничките барања и спецификациите кои ги пишува на дозволата за одлагање на отпад.

Поконкретно, зацртано е постигнување на следниве стапки на обнова, повторно искористување и рециклирање, според просечната тежина по апарат, до 31ви декември 2008 година.

Директивата го категоризира отпадот од електричната и електронската опрема во 10 групи за кои треба да бидат постигнати следниве цели на обновување и рециклирање:

Тип	Категорија на електрична и електронска опрема	Обнова (% во тежина)	Повторно искористување и рециклирање (% во тежина)
1	Големи апарати во домаќинството	80%	75%
10	Машини		
3	Компјутерска и телекомуникациска опрема	75%	65%
4	Потрошувачка опрема (радио, ТВ, музички системи, видео приемници и сл.)		
2	Мали апарати за домаќинство	70%	50%
5	Осветлувачка опрема		
6	Електрични и електронски помагала (со исклучок на големите индустриски помагала)		
7	Играчки, рекреативна и спортска опрема		
9	Инструменти за контрола и мониторинг		
	Гасни ламби		80%
8	Медицински апарати	Поставени цели	

Одделно собирање

Директивата на ЕЦ за отпадот од електрична и електронска опрема поставува потреба од одделно собирање. Системите треба да бидат воспоставени така што ќе им дозволат на финалните корисници или дистрибутери да го вратат овој отпад без надомест. Земјите членки треба да обезбедат достапност до потребните капацитети за собирање, притоа посебно земајќи ја предвид густината на населеност.

Политиката за отпад на ЕУ на ова поле исто така бара отпадот што ќе биде цел на собирање од најмалку 4кг отпад од електрична и електронска опрема во просек по жител годишно од приватните домаќинства да биде постигнат до 31ви декември 2006 година.

6.2.3. Искуства од практичната имплементација

Регулативите на ЕУ за ограничување на употребата на ризични супстанции во електричната и електронската опрема и за промовирање на собирањето и рециклирањето на таква опрема стапи на сила во август 2004 година. По повеќе од 4 години беше изнесен податокот дека само една третина од електричната и електронската опрема се обработува во согласност со овие закони, а другите две третини завршуваат на депониите, или пак на локации за обработка кои не се со потребните стандарди, во или надвор од Европската Унија. Освен што тоа значи загуба на значајни секундарни сировини, ова е посебно загрижувачко бидејќи неадекватно обработените производи претставуваат голем ризик за човековото здравје и животната средина. Незаконската трговија во земјите надвор од Европската Унија е исто така многу застапена. Уште позагрижувачки е фактот дека и во Европската Унија се наоѓаат електрични и електронски производи кои не го почитуваат ограничувањето на ризични материи.

Законската регулатива за електрична и електронска опрема се покажа како тешка за применување и спроведување од страна на учесниците во пазарот и органите на власта. Комисијата предлага мерки за надминување на овие потешкотии и намалување на трошоците при спроведувањето на ревидираните директиви.

Предложената и ревидирана директива за отпад електрична и електронска опрема поставува нови обврзувачки цели во собирањето на електричната и електронската опрема. Моменталната цел на собирање од 4 кг по жител годишно не ја отсликува вистинската ситуација во поедините земји

членки. Некои земји членки, во кои потрошувачката на електрична и електронска опрема е доста раширена треба да имаат поамбициозни цели во новата директива, додека други земји со помали пазари треба да имаат помалку амбициозни цели. Комисијата предлага да се направи разлика на целите со поставување задолжителни собрани количества кои ќе изнесуваат 65% од просечната тежина на електричната и електронската опрема која се пласира на пазарот во периодот од изминатите две години во секоја од земјите членки. Задачите за обнова и рециклирање на таквата опрема сега вклучуваат повторно искористување на цели апарати, а целите поставени во однос на тежината треба да се зголемат за 5%. Исто така се предлага поставување цел за обнова на медицинската опрема.

6.3. Дотраени возила

Насекаде, но особено во Европската Унија. Бројките на сопственици на возила се многу високи, со што бројот на автомобилите изнесува десетици милиони во поголемите земји членки. Заради тоа, во овие земји членки се појавува потреба од фрлање на неколку милиони дотраени возила годишно.

6.3.1. Цели на ЕЦ Директивата

Слично како и другите веќе спомнати видови отпад, одлагањето на дотраените возила се базира на принципите на собирање, повторно искористување и рециклирање на нивните компоненти со цел заштита на животната средина. Директивата 2000/53/ЕС што се однесува на дотраените возила се стреми кон расклопување/ размонтирање на возилата и нивните делови, и нивно рециклирање кое нема да штети на животната средина. Таа исто така ги поттикнува производителите новите возила што ги произведуваат да можат да се рециклираат.

6.3.2. Обврски

Стапки на рециклирање

Цели за повторно искористување, обнова и рециклирање поставени со Директивата за дотраени возила:

Цели	2006	2015
Повторно искористување и обнова (% од тежината на сите дотраени возила)	85%	95%
Повторно искористување и обнова (% од тежината на сите дотраени возила)	80%	85%

Помалку стриктни цели можат да се постават од страна на земјите членки за возилата произведени пред 1980 година.

Стапката на рециклирање многу зависи од тоа како се организирани капацитетите за преработка. Директивата поставува специфични еколошки стандарди за оние капацитети каде што се врши размонтирање на дотраените возила.

Систем на собирање

Системите за собирање мора да бидат поставени така што крајниот корисник да може да го подигне дотраеното возило без надомест. Дотраените возила тогаш треба да бидат пренесени до овластените капацитети за нивна преработка, при што на крајниот корисник или сопственик треба да му се издаде потврда дека возилото е уништено.

Одговорност на производителот

Доставувањето на дотраените возила до овластените преработувачи се случува без никаков трошок за крајниот корисник и/или сопственик, од причина што возилото нема никаква или има

негативна цена на пазарот. Заради тоа, Земјите членки треба да ги превземат потребните мерки со кои ќе се овозможи производителите да ги сносат сите, или значителен дел од трошоците од имплементацијата на оваа мерка, и да ги превземат дотраените возила без никаков трошок.

Зацртаните суми можат да се сменат во случај кога дотраените возила не ги содржат основните компоненти на едно возило, посебно моторот или каросеријата, или содржат отпад кој не е дел од дотраеното возило.

Информираност на јавноста

Економските оператори треба да објавуваат информации за

- дизајнот на возилата и нивните компоненти со акцент на можноста за нивно обновување или рециклирање,
- еколошки безбедната обработка на дотраените возила, посебно при празнењето на сите течности ни при расклопувањето,
- развојот и подобрувањето на начините за повторно искористување, рециклирање и обновување на дотраените возила или нивните компоненти,
- постигнатиот напредок во обновувањето и рециклирањето со цел намалување на отпадот кој треба да биде отстранет, како и зголемување на стапките на обновување и рециклирање.

Производителите треба да ја направат оваа информација достапна на потенцијалните купувачи на возила. Таа треба да биде вклучена во промотивните материјали користени при рекламирањето на новото возило.

6.3.3. Искуства од практичната имплементација

Првиот пакет мерки за повторно искористување, рециклирање и обновување датира од 1ви јануари 2006 година, и на тој начин е постигнат првиот напредок во постигнувањето на стратешките цели. Првично изнесените податоци покажуваат големо разијдување помеѓу поодделните земји членки. Податоците од базата на Еуростат покажуваат дека земји како што се Шведска, Белгија, Германија, Луксембург, Австрија и Холандија ги имаат постигнато целите зацртани во 2006 година. Дobar напредок е забележан и кај некои нови членки како што се Летонија, Литванија, Бугарија, Кипар, Полска и други.

Меѓутоа, потребни се понатамошни напори за наполно да се постигнат целите за повторно искористување и рециклирање, туку посебно вклучувајќи ги напорите за рециклирање на стакло, пластика и други материјали. Само неколку земји членки ги имаат имплементирано таквите системи, иако се повеќе од нив се трудат да го постигнат тоа. Сепак се чини дека пазарот за некои од овие рециклирани материјали е мал или воопшто не постои. Одредени земји размислуваат за воведување понапредни системи за сортирање на ситните остатоци кои остануваат по размонтирањето на главните компоненти наменети за рециклирање.

Целите за обновување и повторно искористување изто така се покажаа како голем предизвик за речиси сите земји членки, а некои од нив се на добар пат да ги исполнат зацртаните цели. Други земји активно ја разгледуваат можноста за согорување со искористување на ослободената топлина..

6.4. Батерии и акумулатори

6.4.1. Цели на ЕЦ Директивата

Директивата 2006/66/ЕС донесена на Европскиот Парламент и Совет на бти септември 2006 година за батерии и акумулатори забранува пласирање на пазарот на одредени батерии и акумулатори со значителна содржина на жива и кадмиум која го надминува дозволеното. Понатаму, во директивата се промовира високиот степен на собирање и рециклирање на батерии и акумулатори, како и подобрување на еколошкиот аспект во животниот циклус на батериите и акумулаторите, вклучувајќи го нивното рециклирање и конечно отстранување. Во директивата се спомнуваат три видови батерии: подвижни батерии, индустриски батерии и автомобилски батерии.

6.4.2. Обврски

Новата директива за батерии и акумулатори се однесува на сите батерии, а не само на оние кои се сметаат за ризични, од причина што сите батерии во одредена мера содржат супстанции кои се повеќе или помалку штетни за животната средина. Што е уште поважно, сите батерии содржат метали кои можат да се рециклираат, така што собирањето и рециклирањето на било какви батерии значи заштедување на ресурси.

Системи на собирање

За да бидат сигурни дека голем дел од потрошените батерии и акумулатори ќе се рециклираат, земјите членки треба да ги превземат сите потребни мерки (вклучувајќи и економски инструменти) за да го промовираат и унапредат одделното собирање, и да спречат фрлање на акумулаторите и батериите како несортиран општински отпад. Тие треба да склучат договори кои ќе им овозможат на крајните корисници да ги фрлаат потрошените батерии и акумулатори на локации за собирање во нивна близина, а потоа тие без никаков надомест да им бидат вратени на производителите. До 26ти септември 2012 треба да биде постигната стапка на собирање од 25%, а до 26ти септември 2016 45%.

Во директивата се изложени следниве шеми на собирање:

- Потрошувачите треба да бидат во можност да ги однесат подвижните батерии на локации за собирање во нивна близина, без надомест и без обврска да купат нова батерија;
- Дистрибутерите треба да ги превземат назад отпадните подвижни батерии кога доставуваат нови подвижни батерии (освен ако не се докаже дека постоечките алтернативни шеми се исто така ефикасни);
- Производителите на индустриски батерии, или трети лица кои дејствуваат во нивно име се обврзани да ги превземат индустриските батерии од крајните корисници;
- Производителите на автомобилски батерии, или трети лица во нивно име, треба да воспостават шема на собирање на отпадните автомобилски батерии кои не биле собрани со шемите на собирање зацртани во директивата за дотраени возила. За отпадните батерии од возилата кои немаат пазарна вредност, ова собирање треба да се врши без надомест за крајните корисници и без обврска да купат нова батерија.

Батериите кои спаѓаат во електрична или електронска опрема можат да подлежат на Директивата за електрична и електронска опрема. Меѓутоа, по собирањето, тие ќе бидат отстранети од апаратот (електронската опрема) и ќе се сметаат како цели за собирање на директивата за батерии и акумулатори. Тие исто така треба да бидат рециклирани според таа директива.

Одговорност на производителот

Производителите на батерии треба да ги сносат трошоците за собирање, обработка и рециклирање на отпадните батерии. Производителите се исто така одговорни за подмирување на трошоците од кампањите за информирање на јавноста во врска со собирањето, обработката и рециклирањето на отпадните батерии.

Директивата им дозволува на земјите членки да изземат некои помали производители од финансиската одговорност на производителите, под услов тоа да не го наруши функционирањето на процесот на собирање на батериите и нивното рециклирање.

Стапки на рециклирање

Рециклирањето на содржината од старите батерии и акумулатори за производство на слични производи или за други цели треба да ги достигне следниве нивоа до септември 2011:

најмалку 65%	од просечната тежина на оловните батерии и акумулатори, вклучувајќи рециклирање на содржината од олово до највисок степен кој е технички изводлив;
75%	од просечната тежина на батериите и акумулаторите од никел и кадмиум, вклучувајќи го рециклирањето на содржината од олово до највисок степен кој е технички изводлив;
најмалку 50%	од просечната тежина на останатите видови батерии и акумулатори,

Меѓутоа, што се однесува до батериите кои содржат жива, кадмиум или олово, земјите членки можат да ги стават на депонии или во подземни складишта во два случаи:

- Кога националната стратегија има за цел да ги елиминира тешките метали, и кога проценката на влијанието покажува дека депонијата или подземното складирање се подобра опција од рециклирањето, или
- Кога не постои пазар за таквите производи.

Производителите на батерии треба да ги снесат трошоците на собирањето, обработката и рециклирањето на отпадните батерии. Производителите се исто така одговорни за подмирување на трошоците од организирани кампањи за информирање на јавноста во врска со собирањето, обработката и рециклирањето на отпадните батерии.

Јавна свест

Крајните корисници треба да бидат информирани на различни начини:

- Преку кампањи, кои меѓу другото ќе информираат за потенцијалните ефекти што ги имаат супстанциите кои се употребуваат во батериите и акумулаторите врз здравјето и животната средина, како и за договорите за собирање и рециклирање при нивното фрлање од страна на крајните корисници;
- Директно информирање од страна на дистрибутерите за можноста да се ослободат од употребените батерии и акумулатори на откупни локации;
- Видливи, веродостојни и неизбришливи ознаки на батериите, акумулаторите и на нивните пакувања со следните информации: симболот со прецртаната канта за ѓубре (во анекс 2 од директивата), капацитетот на акумулаторот или батеријата, хемиските симболи Hg, Cd and Pb ако батериите или акумулаторите содржат повеќе од 0.0005% жива, повеќе од 0.002% кадмиум или повеќе од 0.004% олово. Ако батеријата, акумулаторот или батеријата се премногу мали, овие ознаки се ставаат на надворешното пакување.

Директивата им дозволува на земјите членки да бараат од економските оператори да обезбедат некои или сите од погоре наведените информации.

6.4.3. Искуства од практичната имплементација

Оваа директива е релативно нова во споредба со останатите, така што е невозможно да се даде оценка за успехот на постигнувањата. Сепак, веќе има системи на собирање во развој, кои се базираат на барањата од претходната директива за батерии и акумулатори кои содржат ризични состојки.

7. Вклучување на јавноста и едукација во врска со одлагањето на отпадот

Потребата за инволвирање на јавноста во постигнувањето на целите и задачите на одлагањето на отпадот беше препознаена од творците на оваа стратегија, од менаџерите на целиот процес, општините, како и сите други учесници.

Под „јавноста“ подразбираме различни групи, на пример, жители, сопственици на земјиште, сопственици на имоти, деца на училишна возраст, како и невладини организации. Секоја од овие групи има различни задачи и можности во вклучувањето во процесот на одлагање на отпадот. Поради тоа, за да се смета на нивна ефикасна вклученост, стратегијата за приоѓање кон секоја од овие групи треба да биде индивидуална.

Еден од клучните реквизити за успешно вклучување во јавноста е соодветна информираност и едукација, така што на тој начин секој разбира како и зошто тие треба да се вклучат во процесот на справување со секој од различните видови отпад.

Практиката на добро планирање вклучува процес на консултации со јавноста во врска со предлог плановите за одлагање на отпадот. Во земјите од Европската Унија, за сите документи во врска со планирањето на одлагањето на отпадот, како што се националните и регионалните планови за одлагање на отпадот, се бара мислење од јавноста. Се одржуваат посебни сослушувања, луѓето можат да праќаат свои коментари, свои амандмани во драфт верзиите на овие планови.

Во Република Македонија ...

Најчест пример за учество на јавноста е задолжителниот принцип за вметнување на јавното мислење во процедурите на проценување на еколошките влијанија, како и во процедурите на изготвување планови за прилагодување, или при пополнувањето на апликациите потребни за добивање А или Б ИППЦ дозволи. Според законот, вклучувањето на јавноста во во усвојувањето на програмите за заштита на животната средина, како и учеството во изготвувањето на примарните и секундарните законски акти претставува неопходност.

Учеството на јавноста во изготвувањето и усвојувањето на стратегите и плановите (што всушност претставува учество на јавноста во процесот на донесување одлуки) ќе биде практикувано на начин и под услови дефинирани во член 69 од Законот за животна средина. Освен учеството на јавноста во изготвувањето на документите, програмите, плановите и стратегиите, Законот исто така ја земал предвид ефикасната вклученост на јавноста за време на изготвувањето на извршните регулативи, како и други општо прифатливи законски регулативи кои можат да имаат значително влијание врз животната средина.

Заради вклучување на јавноста во процесот на донесување одлуки, органите на државната администрација и единиците на локална самоуправа ќе ја информираат јавноста за сите предлози за изготвување, усвојување, изменување или ревизија на плановите или програмите, преку усно информирање, или на други соодветни начини, како што се електронските или печатените медиуми. Тие исто така треба да овозможат пристап до информациите во врска со предлозите, вклучувајќи информации за правата на јавноста да учествува во процесот на донесување одлуки во врска со плановите и програмите, заедно со надлежните органи, до коишто пак можат да се поднесуваат сугестии и прашања.

Овие органи ќе и го овозможат на јавноста правото да дава свои коментари, предлози и мислења пред донесувањето на конечната одлука за плановите и програмите. За време на процесот на донесување одлуки, тие треба да ги земат предвид мислењето на јавноста.

Министерството за животна средина и просторно планирање, и органите кои се засегнати од имплементацијата на планот, правни лица и поединци, како и јавноста, можат да ги искажат своите мислења во драфт верзијата на овие планови и во Извештајот за животна средина до оние кои го изготвуваат документот во рок од 30 дена од датумот на поднесување и објавување на информацијата. Министерството за животна средина и просторно планирање треба, за време на развојот на планот, да ги земе предвид примените мислења и да изготви посебен извештај.

Владата на Република Македонија, по предлог на телото на државната администрација кое е одговорно за прашањата поврзани со животната средина, треба да ги прецизира условите, начинот и процедурата за учеството на јавноста во изготвувањето на регулативите за заштита на животната средина и други акти.

* Преку процесот на учество на јавноста, кој се одвива на доброволна база, луѓето се запознаваат и им стануваат јасни локалните состојби во однос на практикувањето на одлагањето на отпадот.

7.1. Жители

Локалната самоуправа и претпријатијата за одлагање на отпадот кои дејствуваат на дадената територија треба да се погрижат за тоа жителите да ги добиваат информациите за обврските на населението како генератор на отпад. Информациите треба да содржат практични упатства за тоа како треба да се справиме со отпадот.

Заради мотивирање на населението за учествување во нови активности, важно е да се покажат постигнатите резултати во рециклирањето на отпадот или да се покажат веќе изградените инвестиции во нови инфраструктури.

За информирање на јавноста се користат различни средства: телевизија, написи во весници, радио и сл. Заедничките искуства од многу земји од Европската Унија укажуваат на потребата од изготвување годишен календар кој ќе содржи информации за одлагањето на отпадот (денови на собирање, такси, локации и сл.)

Расфрлањето отпадоци е еден од најголемите проблеми при одлагањето на отпадот. Многу локални самоуправи организираат пролетни или есенски кампањи за расчистување на нивните подрачја.

Во Република Македонија....

* *Преку процесот на учество на јавноста, кој е на доброволна база, луѓето се запознаваат со локалните состојби што се однесуваат на активностите за одлагање на отпадот.*

* *Во тој поглед, беше усвоен Закон за јавна чистота (Службен весник бр. 111, 3ти септември 2009) од страна на Министерството за транспорт и врски. Ово легален документ дава инструкции за тоа како да се справиме со општинскиот отпад на соодветен начин.*

*Исто така, вреди да се спомне една многу корисна брошура со правила за одредувањето на соодветниот начин за справување со отпадот- тоа е книгата **Правилник со општите принципи за справување со општинскиот отпад и други неризични видови отпад** (Сл. Весник бр. 147/07, 07. 12. 2007).*

7.2. Деца на училишна возраст

Свеста за животната средина треба да се гради уште од најрана возраст, но уште повеќе напори треба да бидат вложени за да се влијае на однесувањето на возрасните. Најчесто употребувани средства за подигање на свеста кај младата геерација се следниве:

- Информативни кампањи во училиштата - општи информации за отпадот, видовите отпад, како и нивното сортирање. Разни настани во училиштата со цел да се зголеми интересот и вклученоста во одделното собирање отпад. Организирање натпревари (цртање, изработување постери и сл.)
- Развој на проекти од областа на животната средина – нови начини на истражување, предлози за нови активности и сл.
- Посети на локации каде што се собира отпадот, на пример, депонии; настани на отворено за промовирање на ова прашање пред младите.

Искуството во Република Македонија

Законите за основно и средно образование не ги прецизираат предметите кои се вклучени во процесот на едукација по ова прашање. Него можеме да го сретнеме во наставните планови и програми на повеќе предмети.

Досегашното искуство од образовниот процес во Македонија покажува недостаток од посебни предмети во процесот на настава кои ќе бидат посветени на заштитата на животната средина. Прашањата од областа на екологијата се споманти во поделни наставни единици во рамките на други предмети, но најчесто застапеноста на вакви теми е многу мала.

Со започнувањето на новата учебна година 2008/09, на ученичките клупи се најде таканареченото „Зелено пакување“ (подготвено од канцеларијата на РЕЦ и Австриската амбасада)- тоа е еден вид комплет за образование од областа на одржливиот развој, а истиот е интегриран во наставните планови и програми а 5то одделение во основните училишта (овој предмет е факултативен и незадолжителен во комбинација со два други предмети).

7.3. Невладини организации

Невладините организации можат да се класифицираат во две групи: а) професионални здруженија на менаџери со отпад или претпријатија за одлагање на отпадот, и б) здруженија кои се ангажирани во едукација од областа на животната средина и нејзината заштита.

Начините на учество можат да бидат различни:

- Учество во елаборацијата и дискусијата по предлог плановите за одлагање на отпадот
- Организирање практични мерки и кампањи поврзани со отпадот и неговото сортирање, кампањи за одделно собирање (на пример за стакло, хартија, пластика, батерии)
- Едукативни кампањи чија цел ќе биде промена на потрошувачките навики на населението.

Невладините организации имаат доста голем капацитет за елаборирање и распространување на различни информативни материјали

Најактивни невладини организаци во Република Македонија од областа на отпадот се следниве:

- Младинскиот Образовен Форум (НВО “MOF – Mladinski Obrazoven Forum”) –Можете да ги контактирате преку нивната веб-страница: www.mof.org.mk
- Невладината организација „Фронт 21/42“ – можете да ги контактирате на нивната веб страница www.front.org.mk
- *“Фронт 21/42” е непрофитна, невладината организација за заштита на животната средина, регистрирана како граѓанско здружение во јануари 2005 година. Крајната цел на Фронт 21/42 е хармонизација на општеството и природата.*

Крајната цел на Фронт 21/42 е хармонизација на општеството и природата.

Целите кои си ги имаме поставено се:

- Борба со климатските промени;
- Одржливо искористување на природните ресурси;
- Зачувување и одржување на биодиверзитетот;
- Едукација и подигање на свеста во областа на заштитата на животната средина;
- Имплементација на законските акти на Европската Унија од областа на животната средина во Република Македонија;
- Афирмација на напредните глобални трендови од областа на животната средина во Република Македонија;
- Мрежно поврзување и заедничко дејствување со слични домашни и странски организации и поединци.

Методи за реализација на овие цели:

- Конкретни активности;

- Едукација;
- Настани и кампањи од јавен карактер;
- Консултирање;
- Лобирање и посредување;

Нашето водечко мото е поговорката на Американските Индијанци: “Ние не ја наследуваме земјата од нашите предци- ја позајмуваме од нашите деца”.

Резиме

Брошурата „Политиката на ЕУ за отпадот и нејзината имплементација во општините“ е изготвена со цел проширување на информациите до вработените во локалните самоуправи во врска со целите на одлагањето на отпадот, клучните принципи и задачи во Европската Унија, како и нивната имплементација во законодавството во Република Македонија.

Како и секое друго поле на дејствување, одлагањето на отпадот започнува со планирање и одредување на главните стратешки цели. Политиката на ЕУ за отпадот апелира за превенција и повторно искористување на отпадот. Конечното отстранување е најмалку посакуваната алтернатива во одлагањето на отпадот. Дефинициите и принципите се презентирани во оваа брошура со цел поголемо разбирање на терминологијата користена во стратегиите и извештаите на ЕУ.

Многу земји од Европската Унија имаат национални, регионални и локални планови/ правила за одлагање на отпадот. Сличен пристап се применува и во Република Македонија. Плановите и постигнувањата на тој план се опишани во оваа брошура.

Успешното одлагање зависи од активното учество на различните акционери. Од таа причина, брошурата се навраќа на различните одговорности на генераторите на отпад, раководителите со одлагањето на отпадот, претпријатијата за обработка на отпадот и надлежните власти.

Брошурата ги анализира економските аспекти на системот за одлагање на отпадот во државата. Објаснети се соодветните законски акти за одредување на таксите за одлагање на отпадот како и процедурите за склучување договори за одлагање на општинскиот отпад.

Посебните видови отпад, како што се амбалажата, батериите, дотраените возила, електричниот и електронскиот отпад имаат посебни барања во поглед на одлагањето на ваквите видови отпад. Клучната разлика е во тоа што производителот или увозникот на одредени производи подоцна сноси дел од одговорноста во поглед на неговата обработка како отпаден материјал. Сепак, поставените цели за повторно искористување и рециклирање може да не бидат постигнати ако прашањата во врска со одлагањето на отпадот не се координирани со единиците на локалната самоуправа. Затоа, оваа брошура ги разгледува главните цели и барања на специфичните видови отпад за коишто одговорноста ја сносат производителите.

Брошурата завршува со поглавјето за вклученоста на јавноста. Ова поглавје изнесува различни предлози и примери за тоа како и кој во општините треба да биде вклучен во локалниот систем за одлагање на отпадот. Тука е нагласено значењето на редовното информирање на населението, соработката со невладините организации, децата на училишна возраст и со целокупното население во најразлични активности. Блиската соработка со локалните претпријатија за одлагање на отпадот е уште еден предуслов за ефикасно одлагање на отпадот на локално ниво.

Annexes

Список на поважни директиви и законодавни акти на Европската комисија од областа на одлагањето на отпадот:

- 2008/98/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 19ти ноември 2008 за отпад
- Директива 2006/66/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 6ти септември за батерии и акумулатори
- Регулатива бр. 1013/2006 на Европскиот парламент и Европскиот совет од 14ти јуни 2006 за транспорт на отпадот
- Директива 2006/21/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 15ти март 2006 за одлагање на отпадот од индустриите и амандманот 2004/35/ЕС
- 2005/673/ЕС: Одлука на советот од 20ти септември 2005 со амандман анекс II на директивата 2000/53/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет за дотраени возила
- Директива 2003/108/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 8ми декември 2003 и амандманот 2002/96/ЕС за отпадот од електрична и електронска опрема (WEEE)
- 2003/33/ЕС: Одлука на советот од 19ти декември 2002 за воспоставување критериуми и процедури за одлагање на отпадот на депонии согласно со член 16 и анекс II на директивата 1999/31/ЕС
- Директива 2002/96/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 27ми јануари 2003 за отпадот од електрична и електронска опрема (WEEE)
- Директива 2002/95/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 27ми јануари 2003 за ограничувања на употребата на одредени ризични супстанции во електричната и електронската опрема
- Регулатива бр. 2150/2002 на Европскиот парламент и Европскиот совет од 25ти ноември 2002 за статистика на отпадот
- 2001/573/ЕС: одлука на советот од 23ти јули 2001 и амандман 2000/532/ЕС во однос на видовите отпад
- Директива 2000/76/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 4ти декември 2000 за согорување на отпадот
- Директива 2000/53/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 18ти септември 2000 за дотраени возила
- Одлука на советот 1999/31/ЕС од 26ти април 1999 за депонии
- Директива на советот 96/59/ЕС од 16ти септември September 1996 за отстранувањето на полихлоринатски бифенили и полихлоринатски трифенили (PCB/PCT)
- Директива 94/62/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет од 20ти декември 1994 за амбалажа и амбалажен отпад
- Одлука на советот 87/101/ЕЕС од 22ри декември 1986 и амандман на директивата 75/439/ЕЕС за отпадните масла

***Politika e BE për mbeturinat dhe implementimi i
saj në komuna***

Издавач:

***Балканска Фондација за Одржлив Развој – БФОР
Регионален Центар за Животна Средина***

Тираж:

Hyrje	5
1. Politikat dhe parimet kryesore të BE për trajtimin e mbeturinave	6
1.1. Definimi i mbeturinave	6
1.1.1. Mbeturinat e rrezikshme.....	6
1.1.2. Mbeturina të jo-rrezikshme.....	6
1.1.3. Nus produkte.....	6
1.2. Hierarkia e trendeve më të rëndësishme të trajtimit të mbeturinave.....	7
1.2.1. Prevenca	7
1.2.2. Shfrytëzim i sërishëm.....	7
1.2.3. Riciklimi.....	7
1.2.4. Rinovimi	8
1.2.5. Mënjanimi.....	8
1.3. Planifikimi i trajtimit të mbeturinave.....	8
1.4. Parimi: “Ndotësi paguan”	9
1.5. Parimi i përgjegjësisë së prodhuesit	9
2. Planifikim strategjik i trajtimit të mbeturinave në Republikën e Maqedonisë:.....	11
2.1. Planifikim i trajtimit të mbeturinave	11
2.1.1. Strategji shtetërore për trajtim të mbeturinave.....	11
2.1.2. Planifikim rajonal i trajtimit të mbeturinave.....	13
2.1.3. Planifikim lokal i regulativave.....	14
2.2. Planifikimi i investimeve	15
2.3. Strategjia NEIS është në procedurë të aprovimit. Periudha për implementimin e saj ishte nëntor 2007 – nëntor 2008.	15
3. Aksionarët kryesorë në trajtimin e mbeturinave si dhe nevojat e tyre për bashkëpunim.....	17
3.1. Prodhues të mbeturinave	17
3.2. Trajtues të mbeturinave	18
3.3. Autoritetet kompetente	18
3.4. Roli i komunave.....	19
3.5. Modele të bashkëpunimit komunal dhe rajonal.....	20
3.6. Struktura institucionale e autoriteteve kompetente në Republikën e Maqedonisë	21
4. Trajtim i mbeturinave komunale.....	24
4.1. Sistemi i mbledhjes së mbeturinave dhe roli i komunave.....	24
4.1.1. Mbledhje ndaras e mbeturinave.....	24
4.1.2. Lidhja e kontratave	24
4.2. Aspektet ekonomike të mbledhjes ndaras të mbeturinave	24

5. Futja në dhe e mbeturinave	26
5.1. Qëllimet e direktivave të Komisionit Evropian.....	26
5.2. Obligime.....	26
5.3. Përpunimi i mbeturinave bio-shpërbërës.....	27
5.4. Mbyllje të deponive	27
6. Rrugët kryesore të mbeturinave dhe menaxhimi me to	28
6.1. Mbeturina nga ambalazhi.....	28
6.1.1. Qëllimet e Direktivës së Komisionit Evropian.....	28
6.1.2. Obligime.....	28
6.1.3. Eksperienca nga implementimi praktik.....	29
6.2. Mbeturina nga pajisja elektrike dhe elektronike	29
6.2.1. Qëllimet e Direktivës të Komisionit Evropian	29
6.2.2. Obligime.....	29
6.2.3. Eksperienca e implementimit praktik	30
6.3. Veturat e vjetra	31
6.3.1. Qëllimet e Direktivës së Komisionit Evropian.....	31
6.3.2. Obligime.....	31
6.3.3. Eksperienca nga implementimi praktik.....	32
6.4. Bateria dhe akumulatori	32
6.4.1. Qëllimet e Direktivës së Komisionit Evropian (EC)	32
6.4.2. Obligime.....	32
6.4.3. Eksperienca nga implementimi praktik.....	34
7. Inkuadrim i opinionit publik dhe edukimi në lidhje me trajtimin e mbeturinave	35
7.1. Banorët	36
7.2. Fëmijë të moshës shkollore	36
7.3. Organizatat joqeveritare	37
Rezyme	39
Aneks	40

Hyrje

Trajtimi i mbeturinave është një nga çështjet prioritare nga lëmi i mbrojtjes së ambientit jetësor të niveleve të ndryshme institucionale. Ligjet për trajtimin e mbeturinave ishin ndër aktet e para juridike për ambientin jetësor në Bashkimin Evropian dhe kishin qëllim vendosjen e parimeve të përbashkëta për mbrojtje të ambientit jetësor nga trajtimi joadekuat i mbeturinave.

Sipas statistikave evropiane në lidhje me trajtimin e mbeturinave, gjatë vitit 2007 një qytetar evropian ka prodhuar mesatarisht 520 kg mbeturina komunale. Kjo do të thotë se në 27 vende të BE janë prodhuar më shumë se 260 milion tonelata të mbeturinave. Veç kësaj, mbeturinat industriale dhe mbeturinat tjera paraqesin problem plotësues për çdo komunë.

Spektori për mbeturina është i ndërlikuar për shkak të kompleksitetit të rrugëve të mbeturinave - ai inkuadron infrastrukturë të gjerë dhe shumë pjesëmarrës, dhe si rezultat i ndryshimeve në konsum në BE, krijohen rrugë të reja të mbeturinave, për të cilat nuk ekziston eksperiencia paraprake për trajtimin e tyre (p.sh. veturat e vjetra, mbeturinat elektronike etj.).

Spektori për mbeturina inkuadron infrastrukturë të gjerë dhe shumë investime me qëllim që të jemi të sigurt se ndikimet mbi ambientin jetësor do të eliminohet ose zvogëlohen. Ndërtimi i deponive të reja dhe zgjedhja e vendit të tyre është sfidë për të cilën kërkohet bashkëpunim ndërmjet të gjitha palëve të involvuara.

Qëllimi i kësaj fletushke është që të sigurojë pasqyrë për legjislacionin i cili është i rëndësishëm në BE dhe implementimi i saj në legjislacionin e Republikës së Maqedonisë. Po ashtu dëshirojmë që t'ju njoftojmë për qëllimet, parimet kryesore, instrumentet dhe përgjegjësitë e BE në sferën e trajtimit të mbeturinave. Për më tepër kemi inkuadruar edhe disa raste dhe shembuj të implementimit praktik të trajtimit të mbeturinave në BE dhe në Republikën e Maqedonisë.

Publikimi është realizuar në kuadër të projektit për bashkëpunim ndërmjet Gjermanisë, Letonisë dhe Republikës së Maqedonisë i quajtur "Ndërtimi i kapaciteteve për legjislacion evropian në nivel rajonal dhe lokal në Kroaci dhe Republikë të Maqedonisë", të implementuar prej 2007 deri më 2009.

Shpresojmë që ky publikim të jetë i dobishëm për punën tuaj të përditshme!

1. Politikat dhe parimet kryesore të BE për trajtimin e mbeturinave

1.1. Definimi i mbeturinave

Definicionet kryesore janë të vendosura në Direktivat e BE 2008/98/EC për mbeturina (Korniza e Direktivave për Mbeturina – në tekstin e mëtejme KDM) e aprovuar më 19 nëntor 2008.

Implementimi i duhur i definicionit të mbeturinave është prej rëndësie të veçantë për vërtetimin se vendet anëtare në mënyrë të përgjegjshme implementojnë obligimet e tyre në lidhje me trajtimin e mbeturinave të parapara me këtë direktivë dhe ligjet tjera për trajtim të mbeturinave. Debati në lidhje me qartësinë e dallimeve se çka është mbeturinë dhe çka nuk është jo rrallë është prezent në BE. Për përmisimin e gjendjes KDM 2008/98/EC jep definicionin për nus-produktin.

Mbeturinat definoohen si çdo substancë ose objekt prej të cilit pronari lirohet, ose ka qëllim apo obligim që të lirohet. Mbeturinat gjenerohen nëpërmjet konsumit të prodhimeve në shoqëri, si dhe në kuadër të procesit prodhues dhe ofrimit të shërbimeve nga subjektet ekonomike.

Mbeturinat klasifikohen si të rrezikshme dhe si të jo-rrezikshme, varësisht nga karakteristikat e tij. Lista evropiane e mbeturinave të rrezikshme e vendosur me vendimin 2000/532/EC dhe e ndryshuar me amendamentet nëpërmjet vendimit 2001/573/EC shfrytëzohet gjatë klasifikimit të mbeturinave të rrezikshme. Për momentin lista evropiane e mbeturina është në proces të revidimit.

1.1.1. Mbeturinat e rrezikshme

Mbeturinat e rrezikshme inkuadrojnë mbeturina të cilat kanë një ose më shumë karakteristika të cilat e bëjnë atë të rrezikshëm për shëndetin e njeriut, për ambientin jetësor ose për pasurinë e njerëzve ose i cili është në kuadër të ndonjë kategorie të rrezikshme të mbeturinave e nënvizuar në klasifikimin e mbeturinave. Karakteristikat definoohen nëpërmjet Aneksit 3 të KDM – mjete eksplozive, oksidanse, materiale që lehtë digjen, irituese, toksike, të dëmshme etj. Sipas të dhënave të Eurostat, Bashkimi Evropian ka prodhuar rreth 88 milion tonelata të mbeturinave të rrezikshme gjatë vitit 2006. Prodhuesit më të mëdhenj të mbeturinave të rrezikshme janë sektorë prodhues të metaleve dhe prodhimeve nga metali, kemikalet, gomat dhe prodhimet nga plastika.

1.1.2. Mbeturina të jo-rrezikshme

Mbeturinat të jo-rrezikshme janë mbeturina të cilat nuk llogariten si të rrezikshme. Sipas të dhënave të Eurostat, Bashkimi Evropian ka gjeneruar 2858 milion tonelata të mbeturinave të jo-rrezikshme gjatë vitit 2006. Mbeturinat e amvisërive dhe mbeturinat të ngjashme me të si nga natyra po ashtu edhe nga përbërja (në praktikë të prodhuara nga subjektet publike dhe komerciale) bëjnë pjesë me 7% në totalin e mbeturinave të jo-rrezikshme. 25% nga mbeturinat e jo-rrezikshme gjenerohen në industrinë e minierave dhe prodhimit dhe përpunimit të gurit. Industria ka prodhuar rreth 12% të mbeturinave të jo-rrezikshme gjatë 2006.

1.1.3. Nus produkte

Substanca ose objektet, të cilat prodhohen si rezultat i ndonjë procesi prodhues, ndërsa qëllimi i prodhimit nuk ka qenë objekti në fjalë, mund të llogaritet jo si mbeturinë por si nus-produkt vetëm nëse plotësohen këto kushte:

Sigurohet shfrytëzimi i mëtejme i substancës ose objektit në fjalë;

Substanca ose objekti mundet që drejtpërdrejt të shfrytëzohen në përpunimin e mëtejme përveç procedurës normale industriale;

Substanca ose objekti prodhohen si pjesë integrale e procesit prodhues; dhe

Shfrytëzimi i mëtejshëm i përdorimit është i lejuar me ligj, respektivisht substanca ose objekti i plotëson të gjitha kushtet me rëndësi për mbrojtje të prodhimit, ambientit jetësor dhe nuk do të ketë ndikimeve negative ndaj ambientit jetësor ose shëndetit të njeriut.

1.2. Hierarkia e trendeve më të rëndësishme të trajtimit të mbeturinave

Hierarkia e mbeturinave vendos listën e prioriteteve rreth asaj se çka duhet të përbëjë zgjidhje më të mirë ekologjike në kuadër të legjislacionit dhe politikës për trajtim të mbeturinave. Largimi nga kjo listë mund të ndodhë vetëm në rast se rrugët e mbeturinave janë specifike dhe ekzistojnë arsye të bazuara, ndër tjerash, arsye teknike dhe me qëllim të mbrojtjes së ambientit jetësor.

Për më tepër BE ka për qëllim që në trajtimin e mbeturinave të implementojë edhe parime plotësuese për mbrojtje të ambientit jetësor, siç janë përkujdesja, qëndrueshmëria, mbrojtja e resurseve, mbrojtja e ambientit jetësor, shëndetit të njeriut dhe të ndikimeve shoqërore në përgjithësi.

Foto 1. Hierarkia e trajtimit të mbeturinave

1.2.1. Prevenca

Prevenca nënkupton ndërmarrje të masave para se një substancë, material ose prodhim bëhet mbeturinë, të cilat zvogëlojnë:

Sasinë e mbeturinave, nëpërmjet shfrytëzimit të sërishëm të prodhimeve ose vazhdimin të afatit të disa prodhimeve;

Ndikimet negative të mbeturinave të prodhuara mbi ambientin jetësor dhe shëndetin e njeriut;

Përbërja e elementeve të dëmshme në kuadër të materialeve dhe prodhimeve.

Me qëllim të promovimit të prevencës dhe riciklimit të mbeturinave, Komisioni Evropian në vitin 2005 zhvilloi strategji tematike për prevencë dhe riciklim të mbeturinave.

1.2.2. Shfrytëzim i sërishëm

Për shfrytëzim të sërishëm mund të llogarisim çdo aktivitet me të cilin prodhimet ose materiet të cilat nuk janë mbeturina, shfrytëzohen sërish për qëllimin e njëjtë për të cilin kanë qenë të prodhuar.

1.2.3. Riciklimi

Për riciklim mund ta llogarisim çdo aktivitet për rinovim me të cilin mbeturinat përpunohen dhe shfrytëzohen në prodhime, materiale ose substance të reja, pavarësisht nëse do të përdoren për qëllimin

inicial ose për qëllime tjera. Kjo inkuadron përpunimin e materialeve organike, mirëpo nuk inkuadron rinovimin e energjisë dhe përpunimin e materialeve të cilat përdoren si karburante ose për mbushje të sërishme.

1.2.4. Rinovimi

Rinovimi përcakton aktivitet rezultat i së cilës është përdorimi i mbeturinave në vend të materialeve tjera të cilat ndryshe ishin përdorur për realizimin e funksionit, ose mbeturina ka qenë e përgatitur që ta kryejë atë funksion, në vendngjarje ose më gjerë në ekonomi. Në Aneksin 2 ekziston lista e operacioneve për rinovim.

KDM potencon operacionet për rinovim nëpërmjet nënvizimit me K shifra të cilat më tej do të përdoren nga menaxherët të mbeturinave për aktivitetet e ndryshme në lidhje me trajtimin e mbeturinave. P.sh. K2 – tharje ose regjenerim i përbërjes, K6 – regjenerim i acideve dhe bazave, K8 – rinovim i komponentëve të katalizatorëve.

Sipas të dhënave të 2006 të Eurostat, rreth 43% të mbeturinave janë rinovuar në Bashkimin Evropian. Nëse inkuadrohet edhe rinovimi i energjisë, atëherë kjo do të paraqet 60% të rinovimit të përgjithshëm.

1.2.5. Mënjanimi

Nën mënjanim nënkuptohet çdo aktivitet i cila nuk paraqet rinovime, madje edhe kur si aktivitet ka efekte sekondare. KDM përcakton aktivitetet për rinovim nëpërmjet D shifrave të cilat më tej përdoren nga menaxherët e mbeturinave në kuadër të aktiviteteve për trajtim të mbeturinave (p.sh. deponive etj.). D2 – punim të tokës (p.sh. dekompozim biologjik i materieve në tokë etj.)

Edhe pse kushtohet vëmendje e posaçme për rinovim dhe riciklim të mbeturinave, pjesë e madhe e mbeturinave shkojnë në mënjanim. Sipas të dhënave të Eurostat të vitit 2006, rreth 52% e mbeturinave të përpunuara shkojnë në mënjanim.

Me qëllim të përmisimit të rinovimit, mbeturinat do të mblidhen ndaras nëse këtë e lejojnë mundësitë teknike, ekonomike dhe ekologjike dhe nuk duhet të përzihen me mbeturinat tjera ose me materialet tjera të cilat kanë veti të ngjashme. Në KDM kërkohet vendosja e mbledhjes ndaras të këtyre materieve: letrës, metalit, plastikës dhe qelqit.

Me qëllim të realizimit të hierarkisë në fjalë në trajtimin e mbeturinave, Bashkimi Evropian në kuadër të KDM 2008/98/EC ka vendosur qëllime të reja:

- Deri më 2020, përgatitja dhe përdorimi i sërishëm dhe riciklimi i mbeturinave siç janë letra, metali, plastika dhe qelqi nga amvisëritë si dhe në kuadër të mundësive të materieve nga origjina tjera nëse këto mbeturina kanë ngjashmëri me ato të amvisërisë, të ritet së paku deri më 50%.
- Deri më 2020, përgatitja për përdorim të sërishëm, riciklim dhe forma tjera të materialeve të rinovueshme, duke inkuadruar edhe aktivitetet për zëvendësim gjatë së cilave mbeturinat do të shfrytëzohen si zëvendësim i materialeve tjera, si dhe për mbeturina të jo-rrezikshme nga ndërtimi me përjashtim të materialeve të definuar në kategorinë 17/05/04 të listës së mbeturinave, të ritet së paku për 70% të peshës.

1.3. Planifikimi i trajtimit të mbeturinave

EU WFD 2008/98/EC ka nevojë për vendosjen e një ose më shumë planeve për trajtim të mbeturinave. Në nivel shtetëror, niveli minimal është planifikimi. Shumë vende kanë vendosur që të përgatisin plane rajonale për trajtim të mbeturinave, nëse infrastruktura (deponiet, vendet për djegje si dhe për sortim) është në dispozicion të rajonit dhe jo vetëm të komunës. Niveli lokal, respektivisht komunal është kryesisht përgjegjës për rregullim të lokaliteteve për mbledhje të mbeturinave, vendosje dhe sigurim të kontejnerëve, dhe definim të hapave në trajtimin praktik të mbeturinave, siç janë definimi i skemës së mbledhjes, si dhe planifikimi i shpenzimeve për mirëmbajtjen e sistemit për trajtim të mbeturinave.

Planet për trajtim të mbeturinave duhet të paraqesin analizë të situatës aktuale në lidhje me trajtimin e mbeturinave në hapësirën përkatëse gjeografike. Po ashtu ato duhet të trajtojnë masat të cilat duhet të ndërmerren që të përmisohen përgatitjet për garantimin e sigurisë ekologjike si dhe të shfrytëzimit të

sërishëm, riciklim, rinovimit dhe mënjanim të mbeturinave. Në fund evaluimi i asaj si plani do të përkrah implementimin e qëllimeve dhe detyrave të kësaj Direktive.

Planet për trajtimin e mbeturinave duhet të përmbajnë:

- Llojin, sasinë dhe burimin e mbeturinave të prodhuar në kuadër të territorit përkatës, mbeturina për mbeturinat për të cilat ekziston mundësia për transport brenda ose jashtë territorit shtetëror, si dhe evaluimit të zhvillimit të rrugëve të mbeturinave në të ardhmen;
- Mënyrat ekzistuese të mbledhjes së mbeturinave, si dhe instalacionet kryesore për mënjanim dhe rinovim, duke inkuadruar mundësitë për trajtim të vajrave, mbeturinave të rrezikshme ose të rrugëve të mbeturinave për të cilat referohet ndonjë ligj komunal;
- Vlerësimi i nevojave për modele të reja të mbledhjes, mbylljes së instalacioneve ekzistuese për mbeturina, rinovimit të instalacioneve për trajtim të mbeturinave dhe nëse është e nevojës investime në lidhje me të lartë përmendurën;
- Informacione të mjaftueshme për kriteret për përcaktimin e lokacioneve si dhe për kapacitetet për trajtim të mëtejshëm, dhe nëse është e nevojës për vendosjen e më shumë instalimeve për rinovim;
- Strategji gjenerale për trajtim të mbeturinave, duke inkuadruar metoda teknologjike të trajtimit të mbeturinave ose strategji për zgjidhje të problemeve eventuale në lidhje me trajtimin e mbeturinave.

Plani për trajtim të mbeturinave mund të përmbajnë:

- Aspekte organizative në lidhje me trajtimin e mbeturinave, duke inkuadruar përshkrim të përcaktimit të përgjegjësive të sektorit publik dhe privat në lidhje me trajtimin e mbeturinave;
- Evaluim i eficientë për përdorim të mekanizmave ekonomike dhe instrumenteve tjera për zgjidhje të problemeve të ndryshme në lidhje me mbeturinat, duke pasur parasysh nevojën për mirëmbajtje të papenguar të funksionimit të tregut të brendshëm.
- Implementimi i kampanjës për ngritje të vetëdijes publike dhe sigurim të informacioneve për opinionin e përgjithshëm ose të një grupi përkatës të qytetarëve.

Me qëllim që t'i ndihmohet organeve shtetërore, rajonale dhe lokale gjatë përgatitjes së planeve për trajtim të mbeturinave, Komisioni Evropian në vitin 2003 ka publikuar broshurën metodologjike për udhëzimet. Broshura ka karakter jo-obligativ dhe ka për qëllim promovimin e aktiviteteve më koherente dhe më adekuate për planifikim në Bashkimin Evropian.

Broshura është e botuar në këtë faqe të internetit:

<http://ec.europa.eu/environment/waste/plans/index.htm>

1.4. Parimi: "Ndotësi paguan"

Parimi "Ndotësi paguan" parasheh se shpenzimet për trajtimin e mbeturinave duhet të mbulohen nga ata të cilët krijojnë mbeturinat, ose ata tek të cilët kanë qenë ose janë mbeturinat. Ata të cilët e kanë prodhuar ose tek të cilët gjenden mbeturinat duhet që të menaxhojnë me mbeturinat në mënyrë që garanton mbrojtje të ambientit jetësor dhe shëndetit të njeriut.

Parimi "Ndotësi paguan" është me rëndësi që të merret parasysh gjatë planifikimit të investimeve për sektorin e mbeturinave. Megjithatë, parimet shumë rëndë mund të mbahen në vendet në të cilat të ardhurat janë në nivel të ulët dhe së këndejmi edhe mjetet për këtë qëllim janë të ulëta. Autoritetet lokale duhet të llojnë në nivel shtetëror me qëllim të sigurimit të fondeve të mjaftueshme të cilat do t'i kenë në dispozicion me qëllim të plotësisht të kërkesave nga këto direktiva. Sidoqoftë fondet duhet të identifikohen edhe Brenda vetë komunave.

1.5. Parimi i përgjegjësisë së prodhuesit

Parimi i përgjegjësisë së prodhuesit bazohet në parimin "ndotësi paguan" dhe tregon se prodhuesi i ndonjë prodhimi është fizikisht dhe financiarisht përgjegjës për qarkun jetësor të plotë të atij prodhimi deri në paketim, edhe atëherë kur këto prodhime më nuk janë të nevojshëm për konsumatorët. Me

përpjekjet që prodhuesve t'u imponohet përgjegjësia për shpenzimet për riciklim ose mënjanim të mbeturinave të prodhimeve të tyre, do të risë mundësinë që ata të prodhojnë prodhime prej të cilave do të fitohet më pak mbeturina dhe të cilat shumë më lehtë do të mund të riciklohen si dhe do të mund të përdoren sërish.

Parimi i përgjegjësise për prodhuesin është vendosur në kuadër të këtyre prodhimeve: ambalazh, vetura, akumulator, pajisje elektrike dhe elektronike.

Me qëllim të rritjes së përdorimit të sërishëm, prevencionit, riciklimit dhe mënyrave tjera të rinovimit të mbeturinave, KDM e re e Bashkimit Evropian kërkon nga anëtarët e saj që të vendosin përgjegjësi më të madhe për cilin do person fizik ose juridik që në mënyrë profesionale merret me prodhim, përpunim, trajtim, shitje ose importon prodhime (me një fjalë prodhuesit).

Rritja e përgjegjësise tek prodhuesi mund të krijojë lehtësi për prodhimet e kthyera dhe për mbeturinat të cilat mbeten kur prodhimet përdoren, si dhe për trajtimin e tyre dhe përgjegjësitë financiare të aktiviteteve të tilla.

Përgjegjësia për sigurim të informacioneve të cilat janë në dispozicion të opinionit deri në shkallë që prodhimi është i përshtatshëm për përdorim të sërishëm dhe riciklim po ashtu mund të imponohet si përgjegjësi dhe obligim për prodhuesit.

2. Planifikim strategjik i trajtimit të mbeturinave në Republikën e Maqedonisë:

Strategjia e Republikës së Maqedonisë në lidhje me trajtimin e mbeturinave

- Do t'i përcakton drejtimit e trajtimit të mbeturinave në periudhën e ardhshme prej 12 viteve (2008 – 2020) në bazë të njohurive nëse janë shkaktuar ndikime serioze mbi ambientin jetësor dhe natyrën në përgjithësi si rezultat i trajtimit joadekuat të mbeturinave tani dhe në të kaluarën;
- Do t'i përcaktojë drejtimit kryesore të vendosjes etapore të sistemit për trajtim të mbeturinave në periudhën që pason, i bazuar sipas qasjes së Bashkimit Evropian në lidhje me trajtimin e mbeturinave me ç'rast do të merren parasysh mundësitë e ekonomisë vendore;
- Do t'i përcaktojë parimet kryesore të shfrytëzimit të qëndrueshëm të resurseve natyrore dhe trajtimit të mbeturinave, si dhe hierarkinë e parimeve kryesore për trajtim të mbeturinave;
- Do ta drejtojë kahjen e sistemit të aktiviteteve drejt atyre aktiviteteve që do të jenë në harmoni me legjislacionin e BE, me qëllim të afrimit të Republikës së Maqedonisë drejt Bashkimit Evropian;
- Do t'i përcaktojë përgjegjësitë për mbeturinat, do t'i identifikojë rolet dhe rëndësinë e pronarëve kapital, si dhe rolin dhe detyrat e individëve në shoqëri;
- Do ta përcaktojë kornizën e aktiviteteve në lidhje me trajtimin e mbeturinave si pjesë të strategjisë ekonomike, sociale dhe ekologjike;
- Do t'i vendos qëllimet e sistemit për trajtim të mbeturinave të vendosur për 12 vitet e ardhshme, të cilat kanë të bëjnë me masat emergjente institucionale, organizative, teknike dhe ekonomike për parandalimin ose dobësimin e ndikimeve negative ekologjike të shkaktuara nga trajtimi aktual i mbeturinave nga njëra anë dhe ndërtim etapor të sistemit për trajtim të mbeturinave me ndihmë të masave të kombinuara optimale dhe instrumenteve nga ana tjetër;
- Do të bën vlerësimin e shpenzimeve për realizim të qëllimeve strategjike.

2.1. Planifikim i trajtimit të mbeturinave

2.1.1. Strategji shtetërore për trajtim të mbeturinave

Qëllimet dhe detyrat e strategjisë për trajtim të mbeturinave reflekton politikën e harmonizuar shtetërore për trajtim të mbeturinave dhe paraqet bazën për përgatitje dhe implementim të një sistemi të integruar dhe efektiv për trajtim të mbeturinave, që paraqet mënyrë për vënien kontroll të gjitha rrugëve që gjenerojnë mbeturina. Po ashtu qëllimi dhe detyrat janë që të zvogëlohet sasia dhe rreziku potencial nga mbeturinat e prodhuara, të kthehet vlera materiale dhe energjetike e mbeturinave, dhe të parandalohet krijimi i problemeve të reja ekologjike të cilat duhet t'i zgjidhin gjeneratat e ardhshme si dhe të zgjidhen problemet ekzistuese ekologjike të cilat mund të ndikojnë negativisht mbi ambientin jetësor dhe shëndetin e njeriut.

Trajtimi i mbeturinave të rrezikshme është përgjegjësi e Qeverisë së RM. Trajtimi i mbeturinave të rrezikshme duhet të parashihet nga ana e një sistemi të posaçëm për trajtim të mbeturinave. Për shkak të implikimeve mbi ambientin jetësor dhe shëndetin e njeriut, dhe duke i marrë parasysh rrethanat në ekonomi, plani shtetëror për trajtim të mbeturinave (2005) kërkon zgjidhje për këto lloje të mbeturinave në nivel shtetëror. Fizibiliteti studimi do të financohet gjatë vitit 2009 dhe do të ketë prioritet shumë të lartë me qëllim të gjetjes së mënyrës më të mirë për trajtimin dhe mënjanimin e të gjitha problemeve. Përveç dizajnit teknik, duhet të definohet edhe korniza institucionale dhe ligjore në lidhje me deponimin, dhënien e lejeve për transportuesit dhe themelim të ndërmarrjes publike me qëllim të realizimit të funksionimit të organeve përkatëse.

Më poshtë janë prezantuar qëllimet e parapara me planin e parë shtetëror për trajtim të mbeturinave (2006 – 2012):

Tabela 1: Qëllimet për disa rrugë të mbeturinave

Tipi dhe rruga e mbeturinave	Qëllimi	Të arrihet
Mbeturina bio-shpërbërëse e cila shkon nën tokë (kërkohet të përjashtohet)	Zvogëlim për 75%	2015
	Zvogëlim për 50%	2020

Tabela 2: Qëllimet për disa rrugë të mbeturinave #1

Tipi dhe rruga e mbeturinave	Qëllimi	Të arrihet
Mbeturina ambalazhuese (me periudhë transitore)	Rinovim së paku për 50%	2015
	Riciklim së paku për 25%	2015

Tabela 3: Qëllimet për disa rrugë të mbeturinave #2

Tipi dhe rruga e mbeturinave	Qëllimi	Të arrihet
Bateri dhe akumulator	Ndalesë për import dhe shitje të baterive të cilat përmbajnë nivel më të lartë se ai i paraparë në BE të Hg, Cd, Pb. Organizim efikas i mbledhjes	2006 Deri në hyrje në fuqi
RSV/RST Mbeturina	Shkatërrim i materialeve ekzistuese	2010 2015
Vetura të vjetra	Rinovim ose shfrytëzim I sërishëm I së paku 70% Rinovim ose përdorim I sërishëm I së paku 85%	2010 2015

Qëllimet e parapara me versionin e reviduar të Planit Shtetëror për trajtim të mbeturinave (2008-2014) – akoma nuk janë aprovuar:

Tabela 4: Qëllime për disa aktivitete specifike për periudhë prej 6 viteve

Aktivitet/Rruga e mbeturinave	Qëllim	Të arrihet
Përmisim i mbledhjes dhe izolimit efikas të burimeve:		
- Mbeturina të përziera komunale	Efikasitet i mbledhjes 90%	2014
- Ndarje e mbeturinave të rrezikshme dhe të jo-rrezikshme (sektori prodhues dhe shërbyes)	Efikasitet i ndarjes 100%	2010

Futja në dhe e mbeturinave		
- Futja në dhe e mbeturinave të forta komunale në lokacione të përkohshme (pa adaptimit të tij)	100 % nga mbledhja e mbeturinave të forta komunale	2014 2014
- Futja në dhe e mbeturinave të forta komunale në lokacione të cilat I përgjigjen standardeve të BE	50% nga gjithsej mbeturinat e forta komunale Zvogëlim për 75%	2014 2010
- Zvogëlim I mbeturinave bioshpërbërëse I cili dërgohet në deponim (ka nevojë për periudhë tranzitore)	Zvogëlim për rreth 25% të CO ₂ 100 % efekt	
- Zvogëlim I emisionit të gazrave dhe krijimin e oborrit të qelqit		
- Ridrejtim I rrugëve të mbeturinave të rrezikshme industrial nga lokacionet për mbeturina të jo-rrezikshme		

Tabela 5: Qëllimet për disa aktivitete specifike për periudhë prej 6 viteve

Aktivitet/Rruga e mbeturinave	Qëllim	Të arihet
Rrugë të posaçme të mbeturinave		
- Mbeturina ambalazhuese nga të gjitha 3 kategoritë (nevojitet kohë për tranzicion)	Rinovim 50% Riciklim 25%	(2018)* (2018)*
- Goma të përdorura	Efikasitet I mbledhjes 90% Rinovim I energjisë 100%	2014 2014
- Bateri/akumulator	Ndalesë për import dhe shitje të baterive Hg dhe Cd si dhe të baterive me përmbajtje të lartë të Pb	2010
- Vetura të vjetra	Mbledhja 90% Rinovimi dhe shfrytëzimi I sërishëm 70% Rinovimi dhe shfrytëzimi I sërishëm 85%	2014 (2018)* (2018)*
- Mbeturina nga paisja elektrike dhe elektronike	Mbledhja 90%	2014
- RSV/RST mbeturina	Shkatërrim i tërësishëm	2009 (2018)*
- Mbeturina C dhe D – mbledhje/rinovim/riciklim dhe futja në dhe	Mbledhja 30 % Rinovim/riciklim 10% Mënjanim 90%	2014

* Vitet të nënvizuara në kllapa nënkuptojnë se qëllimi mund të plotësohet më vonë se viti i nënvizuar në këtë dokument.

2.1.2. Planifikim rajonal i trajtimit të mbeturinave

Në lidhje me operacionet e planifikuara për trajtim të mbeturinave në nivel rajonal ose ndërkomunal, sektori publik duhet që të mbajë nivel të lartë të kontrollit nëpërmjet kompanive rajonale dhe komunale për trajtim të mbeturinave të themeluara si shoqëri akcionerësh nga ana e komunave në rajon, me pjesëmarrje optimale të sektorit privat. Kompanitë komunale për trajtim të mbeturinave mund të bëhen pronarë të të gjitha objekteve rajonale për trajtim të mbeturinave (duke inkuadruar edhe deponitë joadekuate) dhe ato do të implementojnë, në emër të komunës, planifikimin lokal të trajtimit të mbeturinave dhe regulativës ligjore, investimeve, si dhe aktivitetet në lidhje me kontrollin dhe financimin e mbledhjes së mbeturinave, futjes në dhe si dhe ofrimin e shërbimeve tjera të kontraktuara ndërmjet sektorit privat dhe publik

Foto 2: Rajonet statistikore në Republikën e Maqedonisë

Rajoni	Popullsia
Lindor	203,213
Verilindor	173,814
Pellagonisë	221,019
Pollogut	304,125
Shkupit	571,040
Juglindor	171,416
Jugperëndimor	221,651
Vardarit	133,248

2.1.3. Planifikim lokal i regulativave

Mbeturinat të jo-rrezikshme të cilat gjenerohen nga amvisëritë dhe të gjitha mbeturinat të gjeneruar nga amvisëritë ose mbeturina të ngjashme janë përgjegjësi e vetëqeverisjes lokale (komunave). Në këtë kontekst nevojiten disa harmonizime:

- Vendosija e marrëveshjeve efikase institucionale dhe organizative në të gjitha fazat e implementimit të sistemit të ri integruar për trajtim të mbeturinave: planifikim, leje, financim, aktivitete dhe implementim;
- Ngritje të resurseve njerëzore dhe kapacitetit të njësive të vetëqeverisjes lokale si dhe të sektorëve privat dhe publik të inkuadruar në procesin e vendosjes së sistemit për trajtim të mbeturinave;
- Vendosije e resurseve stabile financiare dhe mekanizmave adekuate ekonomike me qëllim të sigurimit të plotë të kthimit të shpenzimeve gjatë sigurimit të sistemit të integruar për trajtim të mbeturinave;
- Ngritje të vetëdijes publike dhe vetëdijes së të gjithë pjesëmarrësve nga aspekti i kuptimit të roleve të tyre, përgjegjësi dhe obligimeve në procesin e trajtimit të mbeturinave;
- Vendosije të sistemit për mbledhje të informacioneve në lidhje me burimet, natyrën, sasinë dhe kahjen e rrugëve të mbeturinave, si dhe të mundësive për rinovim të materialeve dhe energjisë si dhe mënjanim të përhershëm të mbeturinave dhe sigurim i qasjes opinionit publik;
- Mbyllje etapore dhe/ose adaptim i deponive ekzistuese komunale sipas parimeve dhe kriterëve adekuate të cilat posaçërisht kanë të bëjnë me efektet negative dhe rreziqet për ambientin jetësor, shfrytëzimin e ardhshëm të hapësirës si dhe shpenzimet për rehabilitim dhe aprovimi nga opinion publik.

Me qëllim të fillimit të implementimit të Planit për trajtim të mbeturinave në Republikën e Maqedonisë, Këshillat e komunave dhe të qytetit të Shkupit do të adoptojnë Plan për trajtimin e mbeturinave për çdo komunë veçanërisht, respektivisht për qytetin e Shkupit, me propozim të prefektit të komunës dhe Kryetarit të qytetit të Shkupit.

Implementimi i Planit për trajtim të mbeturinave do të realizohet nëpërmjet programeve njëvjeçare për trajtim të mbeturinave.

Programi i aprovuar për trajtim të mbeturinave do t'i parasheh masat dhe aktivitetet të cilat duhet të ndërmerren nga ana e institucioneve përkatëse për trajtim të mbeturinave gjatë vitit përkatës me qëllim

të implementimit të Planit për trajtim të mbeturinave, si dhe të masave konkrete për përmisim të gjendjes së përgjithshme për trajtim të mbeturinave dhe mbrojtje të ambientit jetësor.

Disa nga pikat të cilat ky Program duhet t'i përmbajë janë po ashtu dhe masat si dhe aktivitetet për selektim të mbeturinave, duke inkuadruar edhe ndarjen e komponentëve të rrezikshme nga mbeturinat.

2.2. Planifikimi i investimeve

Planifikimi i investimeve duhet të rregullohet në bazë të listave prioritare të projekteve investuese (vendosen kritere për seleksion të prioriteteve) të cilat identifikohen me anë të Strategjisë Shtetërore për investim në ambientin jetësor. Ky dokument pret aprovim zyrtar.

<i>NEIS – Strategji shtetërore për investim në ambientin jetësor</i>	Qëllimi kryesor i projektit është që të zhvillojë plan strategjik i cili do të implementohet nga Ministria e Ekologjisë si dhe institucionet tjera shtetërore dhe lokale, e cila do të shfrytëzohet si platformë për përgatitje dhe implementim të projekteve për investim në ambientin jetësor dhe do të financohen nga resurse vendore dhe ndërkombëtare.	<i>ADA</i>	<i>1 vit</i>

2.3. Strategjia NEIS është në procedurë të aprovimit. Periudha për implementimin e saj ishte nëntor 2007 – nëntor 2008.

Investimet në sistemet rajonale për trajtim të mbeturinave do të inkuadrojnë:

- Ndërtimin e deponive në përputhje me direktivat e BE për deponi;
- Organizimin e mbledhjes ndaras të mbeturinave dhe dërgimin e tyre në vende më adekuate;
- Mbledhje dhe transport të mbeturinave të pa-mbledhura dhe
- Mbyllje të deponive jolegale.

Me qëllim që çdo rajon statistikor (rajon potencial për trajtim të mbeturinave) në Republikën e Maqedonisë të fitojë shans të njëjtë për marrjen e mjeteve nga resurset ndërkombëtare dhe vendore (fondet IPA), propozohet prioritizimi i rajoneve. Në këtë pikëpamje, prioritizimi merr parasysh këto parime:

- Të gjitha rajonet startojnë nga baza të njëjta në lidhje me problemet me ambientin jetësor të cilat prodhohen si rezultat i trajtimit joadekuat të mbeturinave;
- Pjekuria administrative e disa komunave të cilat participojnë në rajon dallon në mënyrë të konsiderueshme;
- Përgatitje e studimeve fizibiliteti për 3 rajonet. Megjithatë, edhe pse fondet ishin në disponim për rajonin jugperëndimor dhe rajonin e Pellagonisë (KFW kredia e përkrahur më ko-financim vendor), komunat hamendeshin për organizimin e institucioneve të parapara komunale, të cilat ishin parakusht për fillim të implementimit;
- Në rajonin veriperëndimor dhe qendror lokacionet e propozuara për deponi janë refuzuar, ndërsa ekzistimi i organizatës ndërkomunale nuk ka qenë e diskutuar fare.

Kjo qasje duhet të paraqes stimul për komunat për bashkëpunim dhe respektim të disa kritereve para se të kualifikohen për të qenë të financuar në periudhën prej 2010 deri më 2013.

Tabela 6: Kriteret dhe indikatorët për projektet rajonale për trajtim të mbeturinave

1. kriter: Hyrje në sistem (aplikacion i nënshkruar, lokacion dhe deponi)

2. kriteri (kohë për implementim – 3 muaj)

- a. *Kontroll teknik i dokumenteve ekzistuese (p.sh. fizibiliti studimeve, strategjive ekzistuese të mbeturinave lokale, planeve lokale akcionale dhe planeve për ambientin jetësor),*
- b. *Juridik: (p.sh. lidhja e marrëveshjes për bashkëpunim rajonal e cila do të mbulojë më shumë se 50% të popullatës së 3 komunave)*
- c. *Administrativ: (p.sh. dokumentacion për pjekuri fiskale të komunave më të mëdha).*

Pas realizimit të këtij kriteri, mund të formulohet aplikacioni për ndihmë teknike, planifikim dhe përmisim administrativ.

3. kriteri (6 muaj):Ky kriter ka të bëjë me procesin e planifikimit dhe fillon me aprovimin e grantit për ndihmë teknike (p.sh. rinovimin e fizibiliti studimit si dhe planifikimit për IPA aplikim). Sidoqoftë në fund, sërish duhet të plotësohen kushtet teknike, juridike dhe administrative:

- a. *Teknike: (p.sh. zhvillim në rafshin rajonal në trajtimin e mbeturinave)*
- b. *Juridik: (p.sh. themelim të njësisë për përgatitje dhe implementim të projektit)*
- c. *Administrativ: (p.sh. zhvillim të planit institucional për zhvillim, 75% të popullatës së shërbyer dhe mbledhje të të dhënave minimum 60% nga popullata e shërbyer).*

Pas plotësimit të këtyre kriterëve, mund të fillohet me përgatitjen e IPA projektit (e cila inkadron: analizë të profitit dhe shpenzimeve, dizajnit bazë dhe teknologjisë etj).

4. kriteri: Fillon me aprovimin e IPA grantit. Në kuadër të kornizës së paraparë kohore duhet të plotësohen disa kushte (p.sh. marrje të lejes, tenderi, rritje të mbledhjes së taksave deri më 70% nga popullata e shërbyer etj.)

5. kriteri: Fillim i ndërtimit.

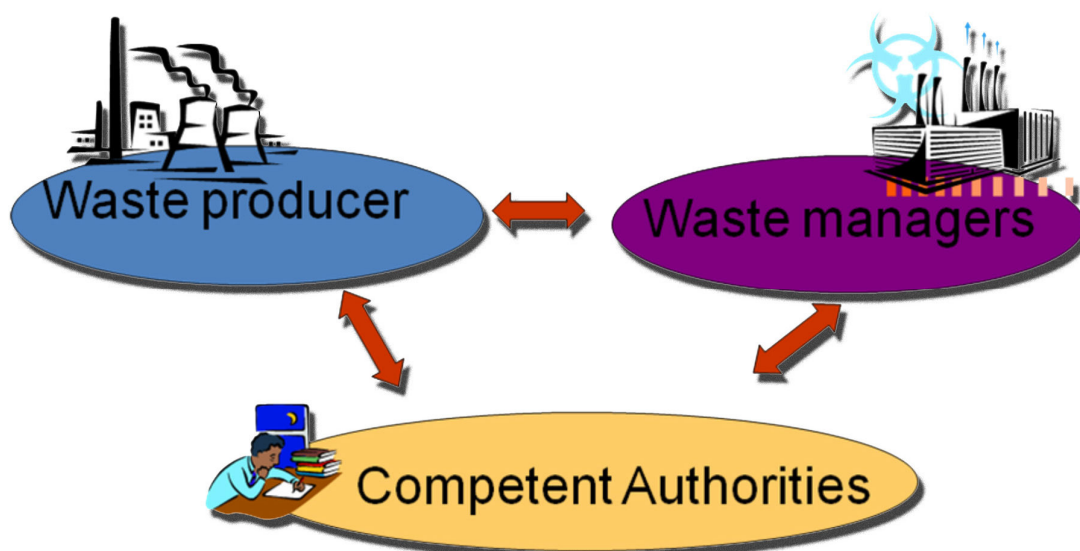
6. kriteri: Përfundon me aprovimin e raportit afatmesëm dhe kriterëve plotësues administrativ (rritje të mbledhjes së taksave deri në 90% nga popullata e shërbyer etj.)

7. kriteri : Në fund të ndërtimit duhet të përgatitet raport për finalizimin e ndërtimit dhe mënjanimin të deponive të vjetra si dhe raport për mbledhje të obligimeve me qëllim që përfundimisht të arrihet deri te marrja e grantit.

3. Aksionarët kryesorë në trajtimin e mbeturinave si dhe nevojat e tyre për bashkëpunim

Për shkak se mbeturinat dallojnë si nga origjina po ashtu edhe nga karakteristikat, trajtimi i mbeturinave ka ndikim në disa grupe shoqërore. Detyrat dhe përgjegjësitë për çdo njëri nga këto grupe dallojnë.

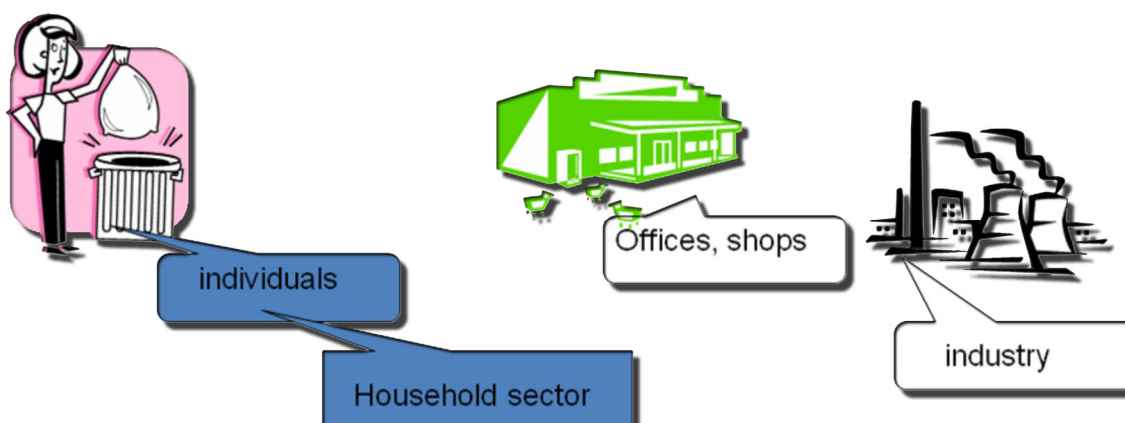
Aksionarët mund të kategorizohen në tre grupe më të mëdha: prodhues të mbeturinave, trajtues të mbeturinave dhe organet kompetente.

3.1. Prodhues të mbeturinave

Nën termin prodhues të mbeturinave nënkuptohen aktivitetet e subjekteve të cilat krijojnë mbeturina (prodhues inicial të mbeturinave) ose subjektet të cilat kryejnë para-përpunim, përzierje apo operacione tjera të cilat rezultojnë me ndryshime në natyrë ose në përbërjen e mbeturinave.

Prodhues i mbeturinave është term shumë i gjerë. E njëjta vlen edhe për mbeturinat që krijohen.

Obligimi kryesor i të gjithë pjesëmarrësve në këtë proces është parandalimi i krijimit të mbeturinave. Në rast kur kjo nuk është e mundur atëherë mbeturinat e prodhuara duhet të trajtohen në mënyrë që nuk do ta dëmtojë ambientin jetësor. P.sh.: sortimi dhe përdorimi i sërishëm i mbeturinave, lidhja e kontratës me kompani përkatëse për trajtim të mbeturinave e cila do të mundësojë riciklim ose rinovim, janë disa nga mënyrat.

3.2. Trajtues të mbeturinave

Trajtues i mbeturinave është personi i cili kryen ose organizon mbledhjen, transportin, rigjenerimin dhe mënjanimin e mbeturinave, duke inkuadruar edhe mbikëqyrjen mbi këto aktivitete si dhe kujdesi të vazhdueshëm për vendet prej nga mbeturinat janë mënjeluar.

collection

transport

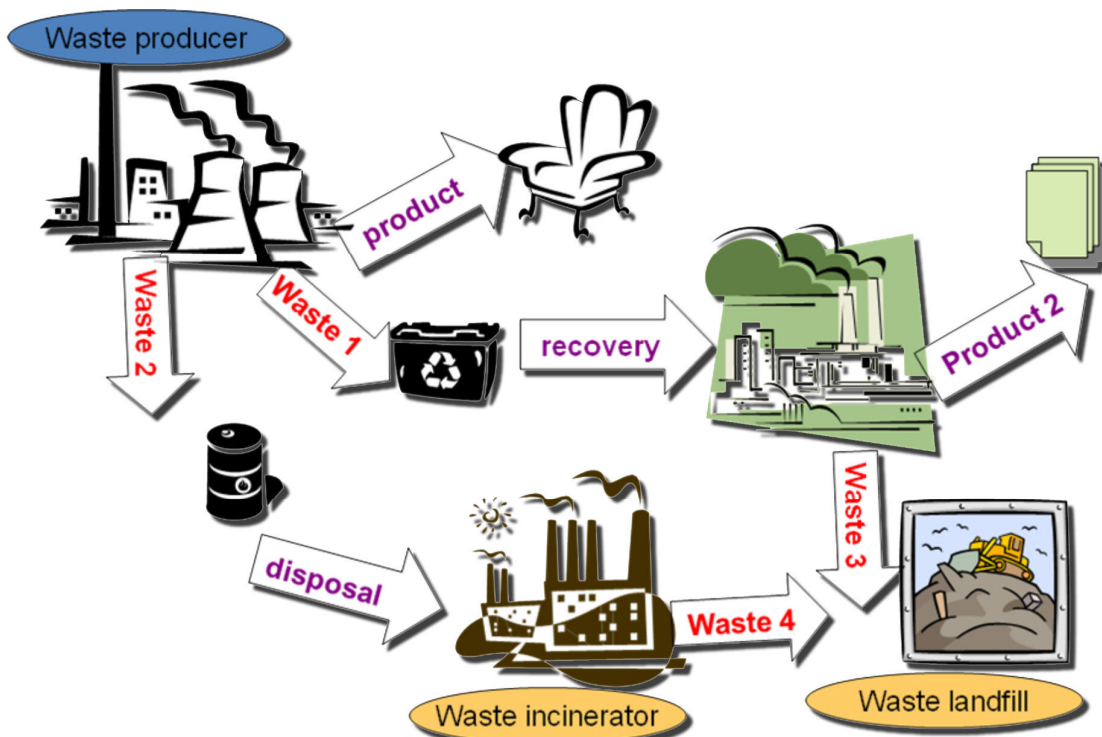
recovery

disposal

Nën mbledhje nënkuptohen disa aktivitete për trajtim të mbeturinave, duke inkuadruar sortimin preliminar si dhe deponimin preliminar të mbeturinave për të siguruar transport më të lehtë, dhe deri tek kapacitetet për trajtim të mbeturinave. Transporti i mbeturinave zakonisht rregullohet me legjislacionin përkatës. Bashkimi Evropian ka përgatitur regulativa të posaçme për transport të mbeturinave si dhe lëvizjen e tyre brenda dhe jashtë Bashkimit Evropian.

Varësisht nga lloji i mbeturinave dhe mundësi për përpunimin e tij, prodhuesi i mbeturinave shfrytëzon shërbimet e trajtuesve të ndryshëm të mbeturinave. Ekzistojnë mbeturina të cilat mundet të riciklohen ose rigjenerohen, mirëpo po ashtu ekzistojnë mbeturina të cilat mundet vetëm të mënjelohen, digjen ose të shkojnë drejt futjes në dhe.

3.3. Autoritetet kompetente

Legjislacioni i BE për trajtim të mbeturinave kërkon disa obligime të posaçme jo vetëm nga ana e prodhuesve dhe trajtuesve, po ashtu edhe nga autoritetet kompetente. Për shkak të faktit se BE ka strukturë të ndërlikuar institucionale, çdo vend anëtar duhet të definojë se cili nga organet e qeverisë është përgjegjës për çdo sektor.

Detyrat e autoriteteve kompetente:

- Lëshim i lejeve për ndërmarrjet të cilat kanë për qëllim që të merren me trajtim të mbeturinave. Legjislacioni i Bashkimit Evropian sqaron kërkesat kryesore dhe kriteret për lëshim të lejeve. Në to, në mënyrë specifike nënvizohen se aty ku organi përkatës i qeverisë konsideron se metoda përkatëse për trajtim është e papranueshme nga aspekti i mbrojtjes së ambientit jetësor, i njëjti mund të sjellë vendim për ndalesë për lëshim të lejes. Autoritete kompetente janë të obliguar që të mbajnë evidencë për kompanitë të cilave u është lëshuar leja ose u janë mundësuar kushte të posaçme.
- Përgatitje të planeve për trajtim të mbeturinave, të udhëhequr nga ana e përfaqësuesve kompetent të pushtetit. Po ashtu, në praktikë elaboratet ose pjesët tekstuale të programeve mund të përpunohen nga ana konsulentëve të jashtëm..
- Inspektime periodike të punës së trajtuesve të mbeturinave.
- Dorëzim të raporteve para Komisionit Evropian në nivel të implementimit të legjislacionit në lidhje me trajtimin e mbeturinave në kuadër të vendit anëtar.

3.4. Roli i komunave

Edhe pse politika evropiane dhe legjislacioni nuk i precizojnë detyrat e komunave, eksperiencat tregojnë se autoritetet lokale dhe rajonale janë nën ndikim të veçantë të këtyre çështjeve:

- Strategji koherente për trajtim të mbeturinave duhet të përgatitet dhe implementohet (inkuadron plane për trajtim në nivele të ndryshme);
- Për llojet e ndryshme të mbeturinave duhet të vendosen sisteme për mbledhje dhe sortim;
- Duhet të vendosen kapacitete adekuate dhe të reja për trajtim dhe mënjanim të mbeturinave;
- Paraqitet nevoja për vendosjen e bashkëpunimit efikas horizontal ndërmjet autoriteteve lokale (komunale) dhe vertikale ndërmjet niveleve të ndryshme të autoriteteve përkatëse (lokale-rajonale, dhe aty ku ka nevojë edhe shtetërore);
- Duhet të gjendet mënyrë për financimin dhe vendosjen si dhe ndërtimin e infrastrukturës së shtrenjtë për trajtim të qëndrueshëm të mbeturinave;
- Mungesa e informacioneve të cilat nuk janë në disponim duhet të tejkalohet dhe duhet të gjendet mënyrë që t'ju përgjigjet nevojave dhe kërkesave për monitoring;
- Implementim efikas i regulativave dhe realizim i kontrollit efikas;
- Duhet të tejkalohet mungesa e kapaciteteve administrative në nivel rajonal dhe lokal (mungesa e financave, informatave si dhe ekspertizës teknike);
- Patjetër të inkurajohet pjesëmarrje më e madhe e opinionit publik.

Në Republikën e Maqedonisë, sfidat kryesore të komunave janë:

- Strukturat organizative

- Rritje të kapaciteteve efikase për inspektim dhe implementim
- Bashkëpunim efikas ndërmjet ministrive të ndryshme
- Përmisim i ndërmarrjeve komunale përgjegjëse për trajtim të mbeturinave

- Infrastruktura teknike

- Vendosja e lokacioneve të reja sanitare për vendosje të mbeturinave
- Mbyllje të deponive joadekuate dhe të egra (në etapa)
- Përmisim i mbledhjes (për 100%) dhe sistemeve transportuese

- Strukturat financiare

- Implementim i parimit “Ndotësi paguan”

- Ko-financim i sistemeve integrale për trajtim të mbeturinave (vendosje të taksave dhe penaleve)
- Vendosja e termit "përgjegjësi për prodhuesin" në lidhje me mbeturinat nga ambalazh
- Sistem i financimit dhe mbylljes së kapaciteteve industriale

• Struktura ligjore

- Në nivel lokal, përmisim i rregulativës ligjore për trajtim të mbeturinave

• Promocion dhe stimulim të projekteve komunale nga lëmi i mbeturinave

- o Pilot projekte komunale (mbledhje ndaras –riciklim)
- o Ngritja e vetëdijes publike
- o Vendosja e termit "përgjegjësi për prodhuesin" për aktivitetet e riciklimit
- o Krijim të kushteve adekuate për inkuadrim të sektorit privat

3.5. Modele të bashkëpunimit komunal dhe rajonal

Bashkëpunimi ndërmjet niveleve të ndryshme të qeverisë dhe ndërmjet rajoneve të ndryshme janë të rëndësishë së veçantë për trajtim të suksesshëm të mbeturinave. Autoritetet rajonale duhet që në mënyrë permanente të mbajnë komunikim si me autoritetet lokale në kuadër të territorit të tyre administrativ, po ashtu edhe me autoritetet tjera rajonale. Kjo do të mundësojë koordinim dhe efikasitet të operacioneve dhe njëkohësisht do të mundësojë edhe mënyrë për këmbim të eksperiencës rreth praktikave më të mira për implementim dhe zgjidhje të problemeve të përbashkëta. Bashkëpunimi ndërmjet komunave për ndërtim dhe menaxhim me kapacitetet rajonale (p.sh. sortim, përpunim dhe mënjanim) janë të nevojshme dhe mund të jenë të dobishme nga aspekti i ndarjes së shpenzimeve.

Varësisht nga mundësitë dhe interesi i komunave, mund të theksohen dy modele të bashkëpunimit rajonal: a) të gjithë të kenë të drejta të barabarta, dhe b) përfaqësuesit e komunave më të fuqishme marrin leadershipin. Tek modeli i parë, organizimi rajonal vendoset me vendim të gjitha komunave dhe të gjithë kanë të drejtë të barabartë për votë. Pason themelimi i organizatave rajonale – ndërmarrjes – kompanisë shërbyese.

- Përpiqet drejt sigurimit të shërbimeve me kualitet të lartë personave fizik dhe juridik në lidhje me trajtimin dhe mënjanimin e mbeturinave.
- Dorëzon raporte deri tek kuvendi i themeluesve (komunave).
- Puna e përditshme e organizuar nga ana e anëtarit të Këshillit

Modeli b): Inkuadron disa nga komunat më të fuqishme. Organizata rajonale për trajtim të mbeturinave vendoset me vendim të disa komunave në rajon.

Organizata rajonale – Agjencion – organizator i shërbimeve

- Qëllim - organizim dhe trajtim të mbeturinave në kuadër të rekomandimeve të parapara në ligjet komunale (obligim për organizim të shërbimeve komunale në territorin e tyre)
- Mbikëqyrje nga ana e Këshillit (përfaqësuesit e komunave themeluese)

- Puna e përditshme e organizuar nga Drejtori i Agjencisë.

3.6. Struktura institucionale e autoriteteve kompetente në Republikën e Maqedonisë

Mirë është që të kemi skemë për trajtim të mbeturinave në Republikën e Maqedonisë.

Aktorët kryesorë në implementimin e strategjisë për mbeturina janë:

Nivel shtetëror	Nivel rajonal	Nivel lokal
<i>Ministria për ambient jetësor dhe planifikim hapësinor</i>		<i>Njësi të vetëqeverisjes lokale (komunat)</i>
<i>Ministria e shëndetësisë</i>		
<i>Ministria e ekonomisë</i>		
<i>Ministria e financave</i>		
<i>Ministria për vetëqeverisje lokale</i>		

1. Cilat janë përgjegjësitë të çdo njërit prej faktorëve të lartpërmendur?

Institucionet qeveritare:

- *Ministria për ambient jetësor dhe planifikim hapësinor*

- Mbikëqyrje të zbatimit të ligjit (Ligji për trajtim të mbeturinave);
- Mbrojtje dhe avancim të ambientit jetësor;
- Adoptim të Strategjisë për trajtim të mbeturinave dhe Planit nacional për trajtim të mbeturinave;
 - Përgjegjësi për implementim të Strategjisë dhe Planit;
- Inspektim dhe implementim (Supervizioni kryhet nga ana e inspektoratit shtetëror për ambient jetësor);
 - Përcaktim i kushteve për përpunim, paketim dhe emërim të mbeturinave;
 - Miratim të skemës për mbledhje dhe transport të mbeturinave;
 - Vendosje të kushteve për deponim të mbeturinave;
 - Inspektim dhe kontroll nëse instalacionet posedojnë A/B leje integrale ekologjike;

- Supervizion të programeve vjetore të përgatitura nga ana e komunave, subjekteve juridike dhe individëve të cilët prodhojnë mbeturina më shumë se sasia e paraparë me planin nacional për trajtim të mbeturinave;
- Supervizion të hapësirave për biznes, instalacioneve, si dhe të pajisjes për implementim të aktiviteteve për mbledhje, transport, deponim, përpunim dhe mënjanim të mbeturinave;
- Mbikëqyrje dhe përpunim të informatave:
 - Përcaktim të kushteve për marrje të akreditimit për vlerësim të karakteristikave të mbeturinave;
- Mbikëqyrje dhe inspektim të ndërmarrjeve publike komunale;
- Përcaktim të standardeve minimale teknike për lëshim të licencave për mbledhje dhe transport të mbeturinave;
- Lëshim i licencave/lejeve:
 - Lëshim të licencave për mbledhje dhe transport të mbeturinave;
 - Lëshim të licencave për deponim dhe përpunim të mbeturinave;
 - Leje për deponim të përkohshëm të mbeturinave;
 - Licencim të menaxherëve të lokacioneve për deponim;
 - Lëshim të lejeve për lokacione (deponi);
 - Lëshim të lejeve për import, eksport dhe transport të mbeturinave nëpërmjet territorit të Republikës së Maqedonisë;
- Raporte/informim:
 - Dorëzim të raporteve vjetore për implementim të planit nacional për trajtim të mbeturinave (Qeverisë);
 - Udhëheqje me sistemin informative për trajtim të mbeturinave (qendra për informim e Maqedonisë për ambientin jetësor);
 - Katastrti (regjistrim) të gjeneratorëve të mbeturinave;
- Sigurim të qasjes në informacione;
- Organizim të aktiviteteve për ngritje të vetëdijes publike.

-Ministria për shëndetësi

- Rregullim dhe trajtim të mbeturinave (mjekësore) – në bashkëpunim me Ministrinë për ambient jetësor.

-Ministria për bujqësi – nëpërmjet Institutit për veterinar

- Përgjegjës për menaxhim me mbeturina të origjinës shtazore.

-Ministria për transport dhe lidhje

- Lëshim të lejeve për ndërtim të infrastrukturës së re për trajtim të mbeturinave;
- Lëshim të lejeve për veturat dhe rezervuarët të cilat përdoren për transport dhe deponim të përkohshëm të kemikaleve dhe substancave tjera të rrezikshme.

-Ministria e financave

- Sjelljen dhe mbikëqyrjen e buxhetit vjetor të Ministrisë për ambient jetësor dhe të komunave;
- Aprovim të taksave komunale me propozim të komunave për mbledhje, transport dhe mënjanim të mbeturinave;

- Aprovim të vendeve të reja të punës në Ministrinë për ambient jetësor dhe në komuna, implementimin financiar të strategjive dhe planeve për trajtim të mbeturinave.

-Ministria për ekonomi

- Ndalesa ekologjike për minierat dhe industrinë për të cilat vlerësohet se paraqesin rrezik (në bashkëpunim me Ministrinë për ambient jetësor);
- Përcaktim të mënyrës së brendimit të prodhimeve dhe paketimit të tyre, llojet e etiketave dhe në përputhje me këtë edhe të përmbajtjes së tyre (në bashkëpunim me Ministrinë për ambient jetësor);
- Listë të prodhimeve dhe ambalazhës të cilët patjetër duhet të paguajnë taksa (në bashkëpunim me Ministrinë për ambient jetësor)
- Përcaktim të përmbajtjes së licencës për rinovim të prodhimeve të përdorura dhe ambalazhës (në bashkëpunim me Ministrinë për ambient jetësor)

- Ministria për vetëqeverisje lokale

- Mbikëqyrje të procesit të decentralizimit në komuna, duke inkuadruar edhe përgjegjësitë e deleguara në kuadër të sistemit për trajtim të mbeturinave.

Vetëqeverisja lokale dhe komunat

- Organizim të mbledhjes, transportit dhe mënjanim të mbeturinave të forta komunale, si dhe inspektimi i të njëjtave;
- Aprovim të rregullativave lokale për trajtim të mbeturinave si dhe lëshim të licencave B IPPC në lidhje me trajtimin e mbeturinave;
- Themelim të ndërmarrjeve publike komunale;
- Aprovim dhe mbikëqyrje të buxhetit vjetor të komunave;
- Miratim të taksave komunale të propozuara nga ana e tyre për mbledhje, transport dhe mënjanim të mbeturinave;
- Miratim të vendeve të reja të punës në komuna (nga ana e këshillave komunale), implementimin financiar të planeve lokale/rajonale për trajtim të mbeturinave (decentralizim fiskal);
- Lëshim të lejeve integrale B në lidhje me trajtimin e mbeturinave të rrezikshme.

4. Trajtim i mbeturinave komunale

4.1. Sistemi i mbledhjes së mbeturinave dhe roli i komunave

4.1.1. Mbledhje ndaras e mbeturinave

Obligimi për planifikim të skemave për mbledhje të mbeturinave dhe nevoja për instalacione të mëdha për rinovim dhe mënjanim vjen nga përgjegjësia e autoriteteve kompetente për planifikim të trajtimit të mbeturinave.

Në të kaluarën, BE nuk potenconte asnjë qëllim dhe detyrë që kishte të bënte me mbeturinat komunale. Mbledhja ndaras e mbeturinave kryesisht lidhet me ndjekjen e rrugëve kryesore të disa prodhimeve siç janë të ambalazhës, veturave, si dhe të mbeturinave elektrike dhe elektronike.

Direktiva e re WFD 2008/98/EC vendos qëllime të posaçme për përdorim të sërishëm dhe riciklim të materialeve siç janë letra, metali, plastika dhe qelqi nga amvisëritë, dhe me mundësi të prodhimeve me origjinë tjetër me kusht që këto rrugë të mbeturinave të jenë të ngjashme me ato të amvisërive. Qëllimet bazohen në eksperiencën e mirë të mbledhjes së këtyre mbeturinave dhe mundësisë për riciklim, gjatë së cilës do të mundësohet kursim dhe ruajtje të resurseve natyrore..

Janë definuar 4 lloje të mbeturinave, për të cilat çdo shtet në veçanti do të vendos mënyrën e mbledhjes së tyre. Në fillim bëhet përcaktimi i lokacionit për mbledhje me katër kontejnerë në afërsi të shtëpive dhe së dyti bëhet përcaktimi i oborreve për mbeturina në të cilat mbeturinat do të transportohen. Skemat mund të ndryshojnë jo vetëm në nivel shtetëror por edhe në nivel rajonal në kuadër të një vendi.

4.1.2. Lidhja e kontratave

Për shkak se shërbimet për trajtim të mbeturinave lidhen me financa dhe pagesë, prej rëndësie të madhe është që të nënshkruhen kontrata ndërmjet aksionarëve relevant në sistem.

Legjislacioni i BE në lidhje me konkurrencën kërkon aplikacione për sigurim të popullatës me shërbime të ndryshme, duke inkuadruar edhe trajtimin e mbeturinave. Nga kjo arsye, shumë vende të Evropës organizojnë tenderë për mbledhje dhe përpunim të mbeturinave komunale. Është rregull që periudha e kontratës të jetë pesë vite.

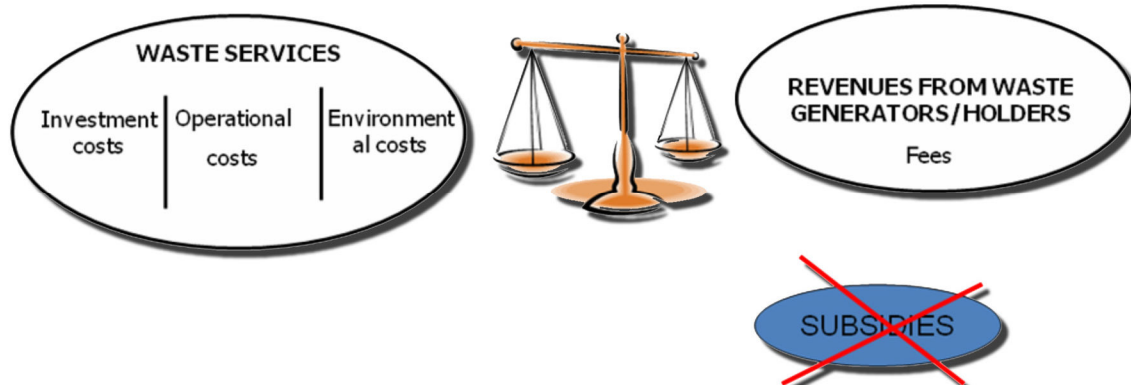
Përvoja nga komunat e Letonisë theksin e kanë vendosur në kërkesën për kualitet nga ana e kompanive që pretendojnë të merren me trajtim të mbeturinave. Komunat janë ata që do të vendosin se sa shpesh do të zbrazen kontejnerët, do të vendosin kërkesa për menaxhim të vendeve për mbledhje të mbeturinave, për ngjyrën dhe madhësinë e kontejnerëve, nevojës për vendosje të kontejnerëve të veçantë për letër, qelq, plastik, metal etj. Përshkrimi i detyrave do t'i vendos si kërkesa të posaçme si për kompanitë ashtu edhe për individët pronarë të pronave.

4.2. Aspektet ekonomike të mbledhjes ndaras të mbeturinave

Për shkak të faktit se mbledhja e mbeturinave do të bazohet në parimin e kthimit të shpenzimeve, shumë me rëndësi është që të merren parasysh aspektet ekonomike gjatë vendosjes të sistemit të ri të mbledhjes ose kur mendohet për riorganizim. Nga njëra anë janë shpenzimet për sigurim të shërbimeve për trajtim të mbeturinave në bazë të ligjeve përkatëse, ndërsa nga ana tjetër janë të ardhurat shtetërore të gjeneruar nga ana e prodhuesve të mbeturinave. Kur parimi i kthimit të shpenzimeve do të aplikohet, të ardhurat e nevojshme do të prezantohen nëpërmjet taksës e cila duhet të paguhet për një njësi të mbeturinave të trajtuara. Subvencionet nuk duhet që drejtpërdrejt të injektohen në sistem.

Megjithatë, për vendet e reja anëtare të BE-së, pesha e investimeve është aq e madhe ndërsa mundësitë për t'ia lejuar këtë janë të vogla, andaj shteti duhet t'i subvencionojë investimet ose nga buxheti i vet ose nga fondet ndërkombëtare.

Konsiderohet se taksa për disa lloje të shërbimeve siç janë taksat për ujë ose trajtim të mbeturinave nuk duhet të jenë më të larta se 1% nga të ardhurat e amvisërive.

Faktor tjetër i rëndësishëm për vendosje të sistemit për mbledhje ndaras të mbeturinave është elementi nëse ekziston treg për mbeturinat e mbledhura siç janë letra, qelqi dhe plastika. Nëse tregut për riciklim nuk i nevojitet materiale, nuk është e mundur mbajtja e sistemit për mbledhje të veçantë të mbeturinave, për shkak të problemeve me të cilat ndërmarrjet mund të ballafaqohen gjatë plasimit të këtyre materialeve. Madje edhe mbeturinat të sortuara përfundojnë në deponitë komunale.

5. Futja në dhe e mbeturinave

5.1. Qëllimet e direktivave të Komisionit Evropian

Qëllimet dhe detyrat e direktivave të Këshillit të BE 1999/31/EC të 26 prill 1999 për futjen në dhe të mbeturinave është prevenca ose zvogëlimi (në kuadër të së mundshmes) i efekteve negative ndaj ambientit jetësor, nëpërmjet vendosjes së parimeve të rrepta teknike në lidhje me mbeturinat, deponimin dhe futjen në dhe të tij.

Direktiva ka për qëllim që të pengojë efektet e kundërta nga futja në dhe e mbeturinave ndaj ambientit jetësor, posaçërisht ndaj ujërave nëntokësore, tokës dhe shëndetit të njeriut.

5.2. Obligime

Direktiva kërkon vendet për deponim të jenë të klasifikuara, ndërsa llojet të veçanta të mbeturinave paraprakisht të përpunohen dhe të dërgohen në lokacione të posaçme. Posaçërisht janë nënvizuar qëllimet dhe detyrat për zvogëlim të mbeturinave bio-shpërbërës. Direktivat kanë vendosur standarde për kontroll të procedurës të aktiviteteve, duke inkuadruar edhe kontrollin e gazrave si dhe mbrojtjen e tokës dhe ujit. Menaxherët e deponive duhet të ndërmarrin aktivitete specifike të monitorimit të deponive madje edhe pas mbylljes së tyre. Direktivat po ashtu parashohin edhe procedura me të cilat zhvillohen standarde të reja teknike dhe të njëjtat do të aprovohen nga ana e Komisionit periodikisht.

Klasifikim i deponive

Deponitë ndahen në tre lloje:

- Deponi për mbeturina të rrezikshme;
- Deponi për mbeturina të jo-rrezikshme;
- Deponi për mbeturina joaktive.

Mbeturinat komunale dhe mbeturinat industriale të cilat nuk kanë karakteristika të rrezikshme do të trajtohen në kuadër të deponive me mbeturina të jo-rrezikshme.

Para-përpunimi

Mbeturinat para se të dërgohen në deponitë duhet të kalojnë nëpërmjet të një faze të para-përpunimit, përveç nëse nuk është mbeturinë joaktive për të cilin nuk mund teknikisht të realizohet asnjë përpunim ose mbeturinë përpunimi i së cilës nuk do të rezultojë me zvogëlimin e sasisë së rreziqeve ndaj shëndetit të njeriut ose ambientit jetësor.

Menaxhim dhe kontroll i deponive

Direktivat parashohin proces të rreptë të lëshimit të lejeve. Nga pushteti përkatës po ashtu kërkohet që të kryejë inspektime lokacioneve pra se të lejojë aktivitete për mënjanim, me qëllim që të sigurojë se i njëjta i plotëson të gjitha kushtet për marrjen e lejes. Menaxherët e deponive, pavarësisht a bëhet fjalë për ndërmarrje publike ose private, duhet t'i përcjellin procedurat për aprovim, kontroll dhe mbikëqyrje të mbeturinave, siç është paraparë në kuadër të Aneksit të Direktivës. Kjo nënkupton instalim të sistemit për mbledhje dhe shfrytëzim të metanit. Menaxherët e deponive duhet të garantojnë se disa mbeturina nuk do të pranohen në këto deponi. Në vazhdim menaxherët duhet të sigurojnë mënyrë të sigurt të mbylljes së deponive në bazë të parimeve të parapara nga ana e organeve kompetente. Pas mbylljes, detyrë e menaxherëve të deponive është që të përcjell vendin, që nënkupton analizë të mbeturinave që rrjedhin, gazrave si dhe të ujërave në afërsi të deponisë. Menaxheri duhet të vazhdojë të ndërmerr masa për kujdes përderisa autoritetet përkatëse konsiderojnë se deponia më nuk paraqet rrezik për ambientin

jetësor dhe shëndetin e njeriut. Nga vendet anëtare kërkohet që të paraqesin raporte deri tek Komisioni në lidhje me implementimin e kësaj Direktive.

5.3. Përpunimi i mbeturinave bio-shpërbërës

Neni 5 i Direktivës për deponi kërkon nga vendet anëtare që të aprovojnë strategji shtetërore për zvogëlim të mbeturinave bio-shpërbërës që dërgohen në deponi. Për më tepër, Direktiva vendos qëllime për sasinë e mbeturinave bio-shpërbërës që në një vend anëtar mund të futet në dhe. Sasia e mbeturinave bio-shpërbërës që futet në dhe duhet të zvogëlohet për 75% (nga niveli i 1995) jo më vonë se viti 2006, në 50% në 2009 dhe 35% në 2016. Këto qëllime në fazat fillestare mund të plotësohen nëpërmjet kompostimit, bio-gazifikimit ose rinovim të materialeve ose energjisë. Implementimi i këtyre qëllimeve inkuadron investime të konsiderueshme në tërë sistemin e trajtimit të mbeturinave në vendet anëtare të reja, si dhe në vendet e vjetra të BE..

Për shumë vende anëtare të BE arritja e këtij qëllimi është shumë e rëndë. Qëllimet e vendeve Baltike për zvogëlim të mbeturinave bio-shpërbërës janë për një nijansë më të ndryshme, prandaj realizimi i qëllimeve të parapara me Direktivën janë shtyrë për 4 vite. Në periudhën e tranzicionit qeveritë e vendeve Baltike kanë aplikuar dhe kanë fituar grante.

5.4. Mbyllje të deponive

Organet kompetente duhet të zgjidhin situatën e deponive ekzistuese. Menaxherët e deponive ekzistuese duhet të prezantojnë plan i cili do të merret me masat të cilat duhet të ndërmerren me qëllim të respektimit të parimeve të BE. Autoritetet përkatëse duhet të vendosin nëse këto lokacione mund të vazhdojnë të funksionojnë ose duhet të mbyllën sa më shpejtë. Sipas Direktivave të BE, deponitë kanë në dispozicion 8 vite me qëllim që t'i harmonizojnë veprimet e tyre. Kjo do të thotë deri në fund të 2009.

6. Rrugët kryesore të mbeturinave dhe menaxhimi me to

6.1. Mbeturina nga ambalazhi

6.1.1. Qëllimet e Direktivës së Komisionit Evropian

Me Direktivën 94/62/EC për ambalazh dhe mbeturinat nga ambalazhi, Bashkësia Evropiane si prioritet të parë ka përpjekjen për parandalim të prodhimit të mbeturinave nga ambalazhi dhe së dyti stimulim të përdorimit të sërishëm, riciklimit dhe formave tjera të rinovimit të mbeturinave nga ambalazhet, si dhe drejt zvogëlimit të mbeturinave nga ambalazhi të cilat përfundojnë në deponi. Direktiva ka vendosur që këto qëllime të arrihen deri më 30 qershor 2001 ndërsa sipas amendamenteve të aprovuara në 2004, qëllimet duhej të arrihen deri në 31 dhjetor 2008,.

6.1.2. Obligime

Vendet anëtare duhet të vendosin sisteme për kthim ose mbledhje të mbeturinave nga ambalazhi dhe të shfrytëzuara me qëllim të arritjes së këtyre qëllimeve:

	Qëllim për 31.12.2008
Niveli i rinovimit sipas peshës	60% nga mbeturina nga ambalazhi
Niveli i riciklimit sipas peshës	55–80% nga mbeturina nga ambalazhi
• Qelq• Letër dhe karton• Metale• Plastikë• Dru	60% në peshë 60% në peshë 50% në peshë 22.5% në peshë, duke inkuadruar vetëm materialet të cilat përdoren për riciklim në plastikë; 15% në peshë

Megjithatë, direktiva po ashtu parasheh se aty ku është e mundur duhet të inkurajohet rinovim i energjisë dhe aty ku mundet duhet të bëhet riciklim me qëllim që këto aktivitete të shkojnë në drejtim të mbrojtjes së ambientit jetësor si dhe drejt efektuimit të shpenzimeve financiare. Kjo mund të implementohet nëse merret parasysh zbrazëtira ndërmjet riciklimit shtetëror dhe qëllimet e rinovimit.

Sistemi i kthimit, mbledhjes dhe rinovimit

Për ti plotësuar qëllimet e Direktivës, vendet anëtare kanë obligim që të ndërmarrin masa për vendosje të sistemeve për kthim dhe/ose mbledhjes së mbeturinave nga ambalazhi të shfrytëzuara ose të jo-shfrytëzuara nga konsumatorët, ose përdorues tjerë final, ose nga rruga e paraparë e mbeturinave me qëllim që i njëjti të kanalizohet drejt alternativave më adekuate për trajtim të mbeturinave. Sistem tjetër për shfrytëzim të sërishëm ose rinovim i cili inkuadron edhe riciklim të ambalazhit të mbledhur ose të mbeturinave nga ambalazhi po ashtu duhet të vendoset.

Dy sistemet duhet të hapen për participim të organeve kompetente publike. Ato po ashtu duhet t'i trajtojnë prodhimet e importuara pa i diskriminuar, duke inkuadruar marrëveshje precize si dhe tarifa të ndryshme për hyrje në sistem, të cilat duhet të bëhen në mënyrë që t'i iket barrierave për tregti jolegale dhe konkurrencë jolegale.

Raportimi dhe monitoringu.

Duhet të vendoset baza e të dhënave për ambalazh dhe mbeturinave nga ambalazhi si ndihmë për monitoring të implementimit të Direktivës. Baza ose bazat e të dhënave duhet të sigurojnë informacione për sasinë, karakteristikat dhe evoluimin e ambalazhit dhe mbeturinave nga ambalazhi, me ç'rast do të

inkuadrohen edhe informacione për rrezikun nga materialet toksike ose nga rreziku nga disa materiale ose komponentë të përdorur për prodhimin e tyre.

Opinion publik

Për këtë direktivë nevojiten kampanja të cilat do t'i edukojnë shfrytëzuesit në lidhje me ambalazhin edhe atë për:

- Sistemet e kthimit, mbledhjes dhe rinovimit të cilat i kanë në dispozicion;
- Roli i tyre dhe kontributi drejt përdorimit të sërishëm, rinovimit, riciklimit të ambalazhit dhe mbeturinave nga ambalazhi;
- Kuptimi i shenjave të ambalazhit ekzistuese në treg dhe
- Elementet e menaxhimit të planeve për ambalazh dhe mbeturina nga ambalazhi të cilat janë adekuate në kuadër të planeve më të gjëra menaxhuese.

6.1.3. Eksperienca nga implementimi praktik

Agjencia Evropiane për ambient jetësor mbikëqyr të arriturat praktike në implementimin e Direktivave për ambalazh dhe mbeturinave nga ambalazhi. Edhe pse prej viti në vit evidentohen variacione të ndryshme, trendi i përgjithshëm tregon se sasi të mbeturinave nga ambalazhi vazhdon të rritet. Kjo nuk i shkon për shtati qëllimeve të Direktivës për ambalazh dhe mbeturinave nga ambalazhi, e cila përpiket drejt zvogëlimit të prodhimit të mbeturinave nga ambalazhi. Në 2006 niveli mesatar i riciklimit në BE arriti 57%, duke e tejkaluar shifrën e paraparë për 2008 prej 55%. Diferenca e arritjes në shtete të ndryshme jep pak shpresë se ka mundësi për përmisime në të ardhmen.

6.2. Mbeturina nga pajisja elektrike dhe elektronike

6.2.1. Qëllimet e Direktivës të Komisionit Evropian

Mbeturinat nga pajisja elektrike dhe elektronike është një nga rrugët më komplekse të trajtimit të mbeturinave. Kjo për shkak të faktit se pajisja elektrike dhe elektronike përfshin spektër të gjerë të prodhimeve duke filluar nga aparate të vogla në amvisëri siç janë tosterët dhe kështu me radhë dhe deri tek kompjuterët dhe pajisjet për komunikim. Kjo është pjesë e mbeturinave komunale, andaj trajtimi i tij lidhet me inkuadrimitin e amvisërive në skemat për mbledhje të posaçme.

Bashkimi Evropian ka aprovuar legjislacion – Direktiva 2002/96/EC për mbeturina nga pajisja elektrike dhe elektronike, me qëllim që të pengohet gjenerimi i prodhimit të mbeturinave nga ky lloj dhe të inkurajohet përdorimi i sërishëm, riciklimi dhe format tjera të rinovimit, me qëllim të zvogëlimit të mbeturinave të këtij lloji i cili përfundon në deponi. Qëllimet duhet të arihen me ndërmarjen e masave të ndryshme, siç janë mbledhja e ndarë, imponim të përgjegjësisë ndaj prodhuesit, përpunim i mbeturinave elektrike dhe elektronike si dhe nëpërmjet sigurimit të informacioneve.

Në kuadër të kësaj, Bashkimi Evropian aprovoi Direktivën 2002/95/EC për restriktion/kufizim të përdorimit të substancave të rrezikshme në pajisjet elektrike dhe elektronike. Më 1 korrik 2006, plumbi, zhiva, kamdiumi, kromi gjashtë valentor, eterit bifelinet polibromate dhe difelinet polibromate duhet të zëvendësohen me substance tjera.

6.2.2. Obligime

Ngjashëm sikur edhe tek llojet tjera të mbeturinave, trajtimi i mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike duhet të vendoset në bazë të parimit përgjegjësi për prodhuesin. Nga prodhuesit kërkohet që të përpunojnë mbeturinat me aplikim të metodave më bashkëkohore, në bazë të kërkesave teknike dhe specifikacioneve të nënvizuara në lejen për trajtim të mbeturinave. Më konkretisht, është paraparë që arritja e këtyre etapave për rinovim, shfrytëzim të sërishëm dhe riciklim sipas peshës mesatare të aparatit të realizohet deri më 31 dhjetor 2008.

Direktiva kategorizon mbeturinat nga pajisja elektrike dhe elektronike në 10 grupe për të cilat duhet të arrihen këto qëllime të rinovimit dhe riciklimit:

Tip	Kategoria e pajisjes elektrike dhe elektronike	Rinovim (% në peshë)	Shfrytëzim I sërishëm dhe riciklim (% në peshë)
1	Aparate të mëdha në amvisëri	80%	75%
10	Makina		
3	Pajisje kompjuterike dhe telekomunikative	75%	65%
4	Pajisje për konsum (radio, TV, sisteme muzikore, video rekorder etj.)		
2	Aparate të vogla për amvisëri	70%	50%
5	Pajisje për ndriçim		
6	Aparate elektrike dhe elektronike (me përjashtim të aparateve të mëdha industriale)		
7	Lojna, pajisje për rekreacion dhe sport		
9	Instrumente për kontroll dhe monitoring		
	Llambadar nga vajguri		80%
8	Aparate mjekësore	Qëllimet e vendosura	

Mbledhje e veçantë

Direktiva e EC për mbeturinat të krijuara nga pajisja elektrike dhe elektronike paraqet nevojën e mbledhjes ndaras. Sistemet duhet të vendosen në mënyrë që do t'ju mundësojnë konsumatorëve final dhe distributorëve ta kthejnë këtë mbeturinë pa asnjë kompensim. Vendet anëtare duhet të sigurojnë qasje në kapacitetet e nevojshme për mbledhje, dhe gjatë kësaj të marrin parasysh dendësinë e popullatës.

Politika për mbeturina e BE në këtë fushë kërkon që mbeturinat të cilat do të jenë cak i mbledhjes, deri më 31-12-2006 të arrijë së paku 4 kg mesatarisht për çdo person.

6.2.3. Eksperiencia e implementimit praktik

Rregulativa e BE për kufizim të përdorimit të substancave të rrezikshme në pajisjet elektrike dhe elektronike dhe për promovim të mbledhjes dhe riciklimit të kësaj pajisjeje ka hyrë në fuqi në gusht të vitit 2004. Pas më shumë se 4 vite është paraqitur informacioni se vetëm një e treta e pajisjes elektronike përpunohet në bazë të rekomandimeve dhe standardeve të parapara, ndërsa dy të tretat tjera që përfundojnë në deponi, ose në lokacione për përpunim, nuk janë në bazë të standardeve të parapara të BE. Përveç që kjo nënkupton humbje të substancave standarde, kjo është shqetësuese ngaqë prodhimet të prodhuara në këtë mënyrë paraqesin rrezik për shëndetin e njeriut dhe ambientin jetësor. Tregtimi jolegal në vendet jashtë BE po ashtu është shumë prezent. Akoma më shqetësues është fakti se në BE ekzistojnë prodhime elektrike dhe elektronike të cilat nuk i përmbajnë ndalesat për mospërdorim të substancave të ndaluara dhe të rrezikshme.

Rregullativa ligjore për pajisje elektrike dhe elektronike u tregua si shumë e rëndë për aplikim dhe implementim nga ana e pjesëmarrësve në treg dhe organet e pushtetit. Komisioni propozon masa për tejkalimin e këtyre problemeve dhe zvogëlimin e shpenzimeve gjatë implementimit dhe revidimit të direktivave.

Direktiva e propozuar dhe e reviduar për mbeturina nga pajisja elektrike dhe elektronike vendos qëllime të reja obligative në mbledhjen e pajisjes elektrike dhe elektronike. Qëllimi momental i mbledhjes së 4 kg për kokë banori në vit nuk e paraqet situatën e vërtetë në disa vende anëtare. Vendet anëtare në të cilat konsumi i pajisjes elektrike dhe elektronike është mjaft i përhapur duhet të kenë qëllime akoma më ambicioze ndërsa në vendet me konsum më të ulët duhet të ketë plane më pak ambicioze. Komisioni propozon që të bëhet dallim i qëllimeve me vendosjen e sasive që duhet patjetër të mblidhen dhe duhet të jenë 65% nga pesha mesatare e pajisjes elektrike dhe elektronike e cila plasohet në treg në periudhë prej dy viteve për çdo vend anëtar të BE. Detyrat për rinovim dhe riciklim të kësaj pajisje tani inkuadrojnë shfrytëzimin e sërishëm të aparateve, ndërsa qëllimet të vendosura në krahasim me peshën

duhet të zmadhohen për 5%. Po ashtu propozohet vendosja e qëllimit edhe për rinovim të pajisjes mjekësore.

6.3. Veturat e vjetra

Çdo kund, dhe posaçërisht në BE, numri i pronarëve të veturave është shumë i lartë, me çka numri i veturave është dhjetëra milion në vendet më të mëdha të unionit. Për këtë arsye në këto vende anëtare paraqitet nevoja për hedhje të miliona veturave të vjetra gjatë vitit.

6.3.1. Qëllimet e Direktivës së Komisionit Evropian

Ngjashëm si tek mbeturinat tjera, trajtimi i veturave të vjetra bazohet në parimet e mbledhjes, shfrytëzimit të sërishëm dhe riciklimit të komponentëve të tyre me qëllim mbrojtje të ambientit jetësor. Direktiva 200/53/EC e cila ka të bëjë me veturat e vjetra përpiqet drejt dekompozimit të veturave dhe të pjesëve të tyre dhe riciklimi i tyre të mos ndikojë negativisht mbi ambientin jetësor. Ajo po ashtu inkurajon prodhuesit e veturave të reja që prodhimet e tyre të mund të riciklohen.

6.3.2. Obligime

Niveli i riciklimit

Qëllimet për përdorim të sërishëm, rinovim dhe riciklim të vendosura me Direktivën për vetura të vjetra:

Qëllime	2006	2015
Shfrytëzim i sërishëm dhe rinovim (% nga pesha e të gjitha veturave të vjetra)	85%	95%
Shfrytëzim i sërishëm dhe rinovim (% nga pesha e të gjitha veturave të vjetra)	80%	85%

Qëllime më pak të rrepta mund të vendosen nga ana e vendeve anëtare për veturat të prodhuara para vitit 1980.

Niveli i riciklimit varret shumë nga ajo se si janë organizuar kapacitetet për përpunim. Direktiva vendos standarde të posaçme ekologjike për kapacitetet ku bëhet demontimi i veturave të vjetra.

Sistemi i mbledhjes

Sistemi për mbledhje duhet të vendoset në mënyrë që konsumatori përfundimtar që të mund ta merr veturën e vjetër pa pagesë. Pastaj veturat e vjetra duhet të dërgohen në kapacitetet përkatëse për përpunimin e tyre, me ç'rast përdoruesit përfundimtar ose pronarit duhet t'i jepet vërtetim se vetura është e shkatërruar.

P)Përgjegjësitë e prodhuesit

Dërgimi i veturave të vjetra deri tek përpunuesit e autorizuar bëhet pa pagesë për konsumatorin përfundimtar dhe / ose pronarin, për shkak se vetura nuk ka ose nuk ka çmim negative në treg. Për këtë arsye, vendet anëtare duhet t'i ndërmarrin masat përkatëse me të cilat do t'i mundësojnë prodhuesve që t'i mbajnë të gjitha, ose pjesë më të madhe të shpenzimeve për implementim të kësaj mase dhe t'i marrin veturat pa asnjë pagesë.

Shumat e parapara mund të ndryshojnë në rast se veturat e vjetra nuk i përmbajnë komponentët kryesore të një veture, posaçërisht motorin ose karoserinë, ose përmbajnë mbeturina të cilat nuk janë pjesë të veturës së vjetër.

Informim i opinionit

Operatorët ekonomik duhet të botojnë informacione për:

- dizajnin e veturave dhe komponentët e tyre, me theks për mundësinë për rinovimin e tyre ose riciklimin,

- përpunim i sigurt ekologjik i veturave të vjetra, posaçërisht gjatë zbrazjes së të gjitha lëngjeve gjatë procesit të demontimit,
- zhvillim dhe përmisim i mënyrave për përdorim të sërishëm, riciklim dhe rinovim të veturave të vjetra ose të komponentëve të tyre,
- avancim i realizuar në rinovimin dhe riciklimin me qëllim të zvogëlimit të mbeturinave të cilat duhet të mënjanohen, si dhe të zmadhimit të niveleve për rinovim dhe riciklim.

Prodhuesit duhet që këtë informacion ta venë në dispozicion të blerësve potencial të veturave. Ajo duhet të jetë e inkuadruar në materialet promovuese të përdorura gjatë reklamimit të veturës së re.

6.3.3. Eksperienca nga implementimi praktik

Pakoja e parë e masave për përdorim të sërishëm, riciklim dhe rinovim daton që nga 1 janari 2006, dhe në këtë mënyrë është arritur hapi i parë drejt realizimit të qëllimeve strategjike. Informacionet preliminare tregojnë dallime të mëdha ndërmjet vendeve anëtare. Informacionet nga baza e Eurostat tregojnë se vendet si Suedia, Belgjika, Gjermania, Luksemburgu, Austria dhe Holanda i kanë arritur qëllimet e parapara në vitin 2006. Avancim serioz është vërejtur edhe në vendet e reja siç janë Letonia, Lituania, Bullgaria, Qiproja, Polonia etj.

Megjithatë nevojiten përpjekje plotësuese që qëllimet për shfrytëzim të sërishëm dhe riciklim të arrihen në tërësi, dhe këtu duhet inkuadruar përpjekjet për riciklim të qelqit, plastikës dhe materialeve tjera. Vetëm disa vende anëtare i kanë implementuar këto sisteme, edhe pse shumica e vendeve përipiqen që ti arrijnë qëllimet. Megjithatë duket se tregu për disa prej këtyre materialeve është i vogël ose fare nuk ekziston. Disa vende mendojnë për vendosje të sistemeve më të avancuara për sortim të mbeturinave të imta të cilat mbeten gjatë demontimit të pjesëve kryesore për riciklim.

Qëllimet për rinovim dhe shfrytëzim të sërishëm po ashtu u tregua si sfidë e madhe për pothuajse të gjitha vendet anëtare, ndërsa disa prej tyre janë në rrugë të mirë që t'i plotësojnë qëllimet e parapara. Vendet tjera në mënyrë aktive shohin mundësinë për djegie dhe shfrytëzim të energjisë termale të fituar.

6.4. Bateria dhe akumulatori

6.4.1. Qëllimet e Direktivës së Komisionit Evropian (EC)

Direktiva 2006/66/EC e aprovuar nga Parlamenti Evropian dhe Këshilli më 6 shtator 2006 për bateri dhe akumulator ndalon plasim në treg të disa baterive dhe akumulatorëve me përmbajtje të konsiderueshme të zhivës dhe kadiumit i cili tejkalon nivelin e lejuar. Për më tepër, në direktivën promovohet nivel i lartë i mbledhjes dhe riciklimit të baterive dhe akumulatorëve, si dhe përmisimit të aspektit ekologjik të ciklit jetësor të baterive dhe akumulatorëve, duke inkuadruar riciklimin e tyre dhe mënjanimin përfundimtar. Në direktivën përmenden tre lloje të baterive: bateri lëvizëse, bateri industriale dhe bateri për vetura.

6.4.2. Obligime

Direktiva e re për bateri dhe akumulator ka të bëjë me të gjitha bateritë dhe jo vetëm për ato të cilët llogariten si të rrezikshme, nga arsyeja se të gjitha bateritë në një masë përmbajnë substanca të cilat më shumë ose më pak janë të dëmshme për ambientin jetësor. Çka është akoma më me rëndësi, të gjitha bateritë përmbajnë metale të cilat mund të riciklohen, kështu që mbledhja dhe riciklimi i baterive do të thotë kursim i resurseve.

Sistemi i mbledhjes

Për të qenë të sigurt se pjesa më e madhe e baterive të shpenzuara dhe akumulatorëve do të riciklohen, vendet anëtare duhet t'i ndërmarrin të gjitha masat e nevojshme (duke inkuadruar instrumentet ekonomike) për të promovuar dhe avancuar mbledhjen e veçantë, dhe të pengojë hedhjen e baterive dhe akumulatorëve si mbeturina të pasortuara komunale. Ato duhet të nënshkruajnë kontrata të cilat do t'i mundësojnë shfrytëzuesve përfundimtar që t'i hedhin bateritë dhe akumulatorët e përdorur në lokacione për mbledhje, dhe pastaj pa pagesë t'ju kthehen prodhuesve. Deri më 06 shtator 2012 duhet të arrihet shkalla e mbledhjes prej 25%, ndërsa deri më 26 shtator 2016 deri më 45%.

Në direktivë janë paraqitur këto skema të mbledhjes:

- Konsumatorët duhet të kenë mundësi që t'i dërgojnë bateritë lëvizëse në lokacione për mbledhje në afërsinë e tyre, pa pagesë dhe pa obligim që të blejnë bateri të re;
- Distributorët duhet të marrin bateritë e përdorura në momentin kur bëjnë furnizim me bateri të reja (vetëm nëse nuk përdëftohet se skemat aktuale janë efikase);
- Prodhuesit të baterive industriale, ose personat e tretë të cilët veprojnë në emër të tyre janë të obliguar që t'i marrin bateritë industriale nga konsumatorët përfundimtar;
- Prodhuesit e baterive për vetura ose personat e tretë në emër të tyre, duhet të vendosin skema për mbledhje të baterive të përdorura për vetura të cilat nuk janë mbledhur në bazë të skemave për mbledhje të paraparë me direktivën për vetura të vjetra. Për bateritë e përdorura nga veturat të cilat nuk kanë vlerë në treg, kjo mbledhje duhet të bëhet pa pagesë për konsumatorët përfundimtar dhe pa obligim që të blej bateri të re.

Bateritë të cilat bëjnë pjesë në pajisjen elektrike dhe elektronike mund të jenë në kuadër të Direktivës për pajisje elektrike dhe elektronike. Megjithatë, pas mbledhjes, ato do të mënjanohej nga aparati (pajisja elektronike) dhe do të llogariten si qëllime të direktivës për mbledhje të baterive dhe akumulatorëve. Ato po ashtu duhet të riciklohen në bazë të asaj direktive.

Përgjegjësitë e prodhuesit

Prodhuesi i baterive duhet t'i mbulojë të gjitha shpenzimet për mbledhje, përpunim dhe riciklim të baterive të përdorura. Prodhuesit po ashtu janë përgjegjës për mbulim të shpenzimeve për kampanjë për informim të opinionit në lidhje me mbledhjen, përpunimin dhe riciklimin e baterive të përdorura.

Direktiva ju lejon vendeve anëtare që të tejkalojnë disa prodhues më të vogël nga përgjegjësitë financiare, me kusht që kjo të mos dëmtojë funksionimin e sistemit dhe procesit të mbledhjes së baterive dhe riciklimin e tyre.

Shkallët e riciklimit

Riciklimi i përbërjes së baterive të vjetra dhe akumulatorëve për prodhim të prodhimeve të ngjashme ose për qëllime tjera duhet t'i arrijë këto nivele deri në shtator 2011:

Së paku 65%	Nga pesha mesatare e baterive me plumb dhe akumulatorëve duke inkuadruar riciklimin e përmbajtjes së plumbit të nivelit më të lartë i cili teknikisht mund të implementohet;
75%	Nga pesha mesatare e baterive dhe akumulatorëve nga nikeli dhe kadiumi, duke inkuadruar riciklimin e përmbajtjes së plumbit të shkallës më të lartë i cili teknikisht mund të implementohet
Së paku 50%	Nga pesha mesatare e llojeve tjera të baterive dhe akumulatorëve.

Megjithatë, në lidhje me bateritë të cilat përmbajnë zivë, kadium ose plumb, vendet anëtare mund t'i vendosin në deponi dhe në depo nëntokësore vetëm në dy raste:

- Kur strategjia nacionale ka për qëllim që të eliminojë metalet e rënda dhe kur vlerësimi i ndikimit tregon se deponia ose deponimi në depo nëntokësore është mënyra më e mirë se riciklimi ose
- Kur nuk ekziston treg për prodhime të tilla.

Prodhuesit e baterive duhet t'i mbulojnë shpenzimet e mbledhjes, përpunimit dhe riciklimit të baterive të përdorura. Prodhuesit po ashtu janë përgjegjës për mbulim të shpenzimeve për organizim të kampanjave për opinionin publik në lidhje me mbledhjen, përpunimin dhe riciklimin e baterive të përdorura.

Opinioni Publik

Konsumatorët përfundimtar duhet të jenë të informuar në disa mënyra:

- Njëpërmjet kampanjave të cilat ndër tjerash do të informojnë për efektet të cilat i kanë substancat të cilat përdoren për prodhim të baterive dhe akumulatorëve për shëndetin e njeriut dhe ambientin jetësor, si dhe për kontratat për mbledhje dhe riciklim gjatë hedhjes së tyre nga ana e konsumatorëve përfundimtar;
- Informim i drejtpërdrejt nga ana e distributorëve për mundësinë që të lirohen nga përdorimi i baterive të përdorura dhe akumulatorëve në lokacione përkatëse;
- Shenja vizibile që nuk fshihen dhe janë të qarta për bateritë, akumulatorët dhe për paketimet e tyre me këto informata: simbolin e shportës (në aneksin 2 të direktivës), kapacitetin e akumulatorëve ose baterisë, simbolet kimike Hg, Cd dhe Pb nëse bateritë dhe akumulatorët përmbajnë më shumë se 0,0005% zhivë, më shumë se 0,002% kadium ose më shumë se 0,004% plumb. Nëse bateritë ose akumulatorët janë shumë të vegjël këto shenja të vendosen në paketimin e jashtëm.

Direktiva ju lejon vendeve anëtare që të kërkojnë operatorët ekonomik të sigurojnë disa ose të gjitha informacionet e lartpërmendura.

6.4.3. Eksperienca nga implementimi praktik

Kjo direktivë është relativisht e re në krahasim me tjerat, kështu që është e pamundur të jepet vlerësim për suksesin dhe arritjet. Megjithatë, veç më ka sisteme për mbledhje dhe zhvillim, të cilat bazohen në kërkesat nga direktiva e mëparshme për bateri dhe akumulator të cilat përmbajnë substanca të rrezikshme.

7. Inkuadrim i opinionit publik dhe edukimi në lidhje me trajtimin e mbeturinave

Nevoja e involvimit të opinionit në realizimin e qëllimeve dhe detyrave në lidhje me trajtimin e mbeturinave ishte e identifikuar nga ana e krijuesve të kësaj strategjie, nga menaxherët e këtij cikli, komunitat si dhe nga të gjithë pjesëmarrësit tjerë.

Nën termin opinion, nënkuptojmë grupe të ndryshme, p.sh, banorë, pronarë të tokës, fëmijë në moshë shkollare si dhe organizata joqeveritare. Çdo njëra nga këto grupe ka detyra të ndryshme dhe mundësi në inkuadrim në procesin e trajtimit të mbeturinave. Për këtë arsye, që të arrihet inkuadrim efikas i tyre strategjia për qasje ndaj çdo grupi duhet të jetë individuale.

Një nga rekvizitet kryesore të inkuadrimin të opinionit është informimi përkatës dhe edukimi, kështu që në këtë mënyrë çdo kush e ka të qartë si dhe çka duhet bërë për tu kyçur në procesin e trajtimit të çdo lloji të mbeturinave.

Praktika e planifikimit të mirë inkuadron proces të konsultimeve me opinionin në lidhje me propozim planet për trajtim të mbeturinave. Në vendet e Bashkimit Evropian, për të gjitha dokumentet në lidhje me planifikimin e trajtimit të mbeturinave, siç janë planet nacionale dhe rajonale, kërkohet mendim nga opinionit. Mbahen takime të ndryshme, me qëllim që banorët të mund të dorëzojnë komente e tyre, amendamente në draft versionet e këtyre planeve.

Në Republikën e Maqedonisë ...

Shembulli më i shpeshtë i pjesëmarrjes së opinionit është parimi i domosdoshëm i inkuadrimin të opinionit publik në procedurat për vlerësim të ndikimeve ekologjike si dhe në procedurat për përgatitjes së planeve për adaptim ose për mbushje të aplikacioneve të nevojshme për marrjen e lejes A ose B IPPC. Sipas ligjit, inkuadrimi i opinionit në adoptimin e programeve për mbrojtje të ambientit jetësor si dhe pjesëmarrjes në përgatitjen e akteve primare dhe sekondare ligjore paraqesin domosdoshmëri.

Pjesëmarrja e opinionit në përgatitjen dhe adoptimin e strategjive dhe planeve (që në fakt paraqet pjesëmarrje të opinionit në procesin e sjelljes së vendimeve) praktikohet në mënyrë dhe në kushtet e definuar në nenin 69 të Ligjit për ambient jetësor. Përveç pjesëmarrjes të opinionit në përgatitjen e dokumenteve, programeve dhe strategjive, Ligji po ashtu ka marrë parasysh edhe efikasitetin e inkuadrimin të opinionit gjatë përgatitjes së rregullativave ekzekutive, si dhe rregullativave tjera ligjore të cilat mund të kenë ndikim mbi ambientin jetësor.

Për shkak të inkuadrimin të opinionit në procesin e marrjes së vendimeve, organet e administratës shtetërore dhe të njëjseve për vetëqeverisjes lokale do ta informojnë opinionin për të gjitha propozimet për përgatitje, aprovim, ndryshim ose revizion të planeve ose programeve, nëpërmjet njoftimit ordinar ose nëpërmjet mjeteve të informimit. Ato po ashtu mund të ofrojnë qasje deri në informacione në lidhje me propozimet, duke inkuadruar edhe të drejtën e opinionit të merr pjesë në sjelljen e vendimeve në lidhje me planet dhe programet, së bashku me organet kompetente, deri tek të cilët mund të dorëzohen sugjerime dhe pyetje.

Këto organe do t'i mundësojnë opinionit të drejtë që të jep komentet, mendimet dhe propozimet para aprovimit të vendimit përfundimtar për planet dhe programet. Gjatë procesit të sjelljes së vendimeve, ato duhet t'i marrin parasysh mendimet e opinionit.

Ministria e ambientit jetësor dhe planifikimit hapësinor dhe organet të cilat janë kompetente për implementimin e planit, subjektet juridike dhe individët si dhe opinionit mund t'i prezantojnë mendimet e tyre në draft versionin e këtyre planeve dhe në raportin për ambientin jetësor deri tek ata që e përgatisin në afat prej 30 ditëve nga data e dorëzimit ose publikimit të informatës. Ministria për ambient jetësor dhe planifikim hapësinor duhet që gjatë kohës së zhvillimit të planit, t'i merr parasysh mendimet e pranuar dhe të përgatis raport të posaçëm.

Qeveria e Republikës së Maqedonisë, pas propozimit të trupit të administratës shtetërore që është përgjegjës për çështjet që kanë të bëjnë me ambientin jetësor, duhet t'i precizojë kushtet,

mënyrën dhe procedurën e pjesëmarrjes së opinionit në përgatitjen e rregullativave për mbrojtje të ambientit jetësor dhe akteve tjera.

* *Nëpërmjet procesit të pjesëmarrjes së opinionit i cili bëhet në bazë vullnetare, njerëzit njoftohen dhe i kanë të qarta kushtet lokale në lidhje me praktikimin e trajtimit të mbeturinave.*

7.1. Banorët

Vetëqeverisja lokale dhe ndërmarrjet për trajtim të mbeturinave të cilat veprojnë në territorin përkatës duhet të kujdesen që banorët t'i marrin të gjitha informacionet e nevojshme për obligimet e banorëve si gjeneratorë të mbeturinave. Informacionet duhet të përmbajnë udhëzime praktike për mënyrën se si duhet të menaxhojnë me mbeturinat.

Me qëllim të motivimit të banorëve dhe pjesëmarrjes së tyre në aktivitete të reja, me rëndësi është që të tregohen rezultatet e arritura nga riciklimi i mbeturinave ose të prezantohen investimet e reja si dhe infrastruktura e re.

Për informim të opinionit shfrytëzohen mekanizma të ndryshme: televizioni, tekste në gazeta, radio etj. Eksperienat e përbashkëta të shumë vendeve të Bashkimit Evropian tregojnë nevojën e përgatitjes së kalendarit vjetor i cili do të përmbajë informacione për trajtimin e mbeturinave (ditët e mbledhjes, taksat, lokacionet etj.)

Hedhja e mbeturinave është një nga problemet gjatë trajtimit të mbeturinave. Shumë njësi të vetëqeverisjes lokale organizojnë kampanja pranverore ose vjeshtore për pastrim të rajoneve të tyre.

Në Republikën e Maqedonisë..

* Nëpërmjet procesit të pjesëmarrjes së opinionit, i cili është në bazë vullnetare, njerëzit njoftohen me kushtet lokale të cilat kanë të bëjnë me trajtimin e mbeturinave.

* Në këtë drejtim u aprovua edhe Ligji për pastërti publike (Gazeta Zyrtare nu. 111, 3 shtator 2008) nga ana e Ministrisë për transport dhe lidhje. Ky dokument legal jep instrukcione për atë se si duhet të trajtohen mbeturinat komunale në mënyrë adekuate.

Po ashtu vlen të theksohet edhe një fletushkë shumë e rëndësishme me rregulla për përcaktimin e mënyrës adekuate për trajtimin e mbeturinave – dhe ky është libri: Rregullore me parimet gjenerale për menaxhim me mbeturinat komunale dhe llojet tjera të mbeturinave të jorzikshme (Gazeta Zyrtare nu. 147/07, 07.12.2007)

7.2. Fëmijë të moshës shkollore

Vetëdija për ambientin jetësor duhet të ndërtohet që nga mosha më e re, mirëpo më shumë përpjekje duhet të investohen me qëllim të ndikimit në sjelljen e të rriturve. Masat të cilat më së shpeshti përdoren për ngritjen e vetëdijes tek gjeneratat e reja janë:

- Kampanja informative nëpër shkolla – informacione gjenerale për mbeturinat si dhe sortimin e tyre. Evenimente të ndryshme nëpër shkolla me qëllim që të ritet interesimi dhe inkuadrimi në mbledhjen ndaras të mbeturinave. Organizim i aktiviteteve të ndryshme (vizatim, prodhim i posterave etj.)
- Zhvillim i projekteve nga sfera e ambientit jetësor – mënyra të reja të hulumtimit, propozime për aktivitete të reja etj.
- Vizitë lokaliteteve ku mblidhen mbeturinat, p.sh. deponi, evenimente në të hapur me qëllim të promovimit të çështjeve para të rinjve.

Eksperienca në Republikën e Maqedonisë.....

Ligjet për arsim fillor dhe të mesëm nuk i definojnë lëndët të cilat janë të inkuadruara në procesin e edukimit dhe trajtojnë lëmit e ambientit jetësor. Këto tema mund të takohen në planet arsimore në kuadër të disa lëndëve të ndryshme,

Eksperienca e deritanishme nga procesi arsimor në Maqedoni, tregon mungesë të lëndëve të posaçme në kuadër të procesit arsimor të cilat do të merren me mbrojtjen e ambientit jetësor.

Çështjet nga sfera e ekologjisë përmenden në lëndë të ndryshme, mirëpo numri i temave dhe pjesëmarrja e tyre në kuadër të lëndëve tjera është shumë i ulët.

Me fillimin e vitit të ri shkollor 2008/09 në bankat shkollore u gjend e ashtuquajtura "Pako e gjelbër" (përgatitur nga zyra e PEC dhe ambasadës së Austrisë) – që paraqet një komplet të materialeve nga sfera e zhvillimit të qëndrueshëm dhe e njëjta është integruar në planet mësimore të nxënësve të klasës së 5-të në kuadër të arsimit fillor (kjo lëndë është fakultative dhe jo-obligative në kombinacion me dy lëndët tjera).

7.3. Organizatat joqeveritare

Organizatat joqeveritare mund të klasifikohen në dy grupe: a) shoqëri profesionale të menaxhuesve me mbeturina ose ndërmarrje për trajtim të mbeturinave, dhe b) Shoqata të cilat janë të angazhuara në edukimin nga sfera e ambientit jetësor dhe mbrojtjes së saj.

Mënyrat e pjesëmarrjes mund të jen të ndryshme;

- Pjesëmarrje në elaborim dhe diskutim për propozim planet për trajtim të mbeturinave
- Organizim i masave praktike dhe kampanjave në lidhje me mbeturinat dhe sortimit të tyre si dhe në kampanjat për sortim ndaras të mbeturinave (p.sh. qelq, letër, plastikë, bateri)
- Kampanja edukative qëllimi i së cilës do të jetë ndryshimi i vetive konsumuese të qytetarëve.

Organizatat joqeveritare kanë kapacitet të lartë në elaborimin dhe distribuimin e materialit informativ.

Organizata më aktive joqeveritare nga fusha e trajtimit të mbeturinave në Republikën e Maqedonisë janë:

- Forumi Arsimor Rinor (OJQ – "Forum Arsimor Rinor") – mund t'i kontaktoni nëpërmjet faqes së tyre të internetit: www.mof.org.mk
- Organizata joqeveritare „Front 21/42” – mund t'i kontaktoni nëpërmjet faqes së tyre të internetit: www.front.org.mk
- *“Front 21/42 është organizatë jo-profitabile për mbrojtje të ambientit jetësor e cila është regjistruar në vitin 2005. Qëllimi përfundimtar i organizatës është harmonizimi i shoqërisë me natyrën.*

Qëllimi përfundimtar i "Front 21/42" është harmonizimi i natyrës dhe shoqërisë

Objektivat e vendosura janë:

- Luftë me ndryshimet klimatike;
- Shfrytëzim i qëndrueshëm i resurseve natyrore;
- Ruajtje dhe mbajtje të biodiversitetit;
- Edukim dhe ngritje të vetëdijes nga fusha e mbrojtjes së ambientit jetësor;
- Implementim i akteve ligjore të Bashkimit Evropian nga sfera e ambientit jetësor në Republikën e Maqedonisë;
- Afirmim të trendeve të avancuara globale nga sfera e mbrojtjes së ambientit jetësor në Republikën e Maqedonisë;
- Bashkëpunim dhe veprim i përbashkët me organizata të ngjashme nga vendi dhe bota;

Metoda për realizimin e këtyre qëllimeve:

- Aktivitete konkrete;
- Edukim;
- Evenimente dhe kampanja të karakterit publik;

- Konsultime;
- Lobim dhe ndërmjetësim;

Motoja jonë është thënia e urtë e Indianëve Amerikan:

“Ne nuk e trashëgojmë tokën nga paraardhësit tanë – ua huazojmë fëmijëve tanë”.

Rezime

Broshura "Politika e BE për mbeturinat dhe implementimi i saj në komuna" është përgatitur me qëllim të zgjerimit të informacioneve për të punësuarit në njësitë e vetëqeverisjes lokale në lidhje me qëllimet për trajtim të mbeturinave, parimeve kuqe dhe detyrave në Bashkimi Evropian si dhe implementimin e legjislacionit në Republikën e Maqedonisë.

Si në çdo fushë tjetër të veprimit, trajtimi i mbeturinave fillon me planifikim dhe vendosje të qëllimeve kryesore strategjike. Politika e BE për mbeturinat apelon për prevencë dhe shfrytëzim të sërishëm të mbeturinave. Mënjanimi përfundimtar është alternativa më pak e dëshirueshme në trajtimin e mbeturinave. Definicionet dhe parimet të prezantuara në këtë broshurë kanë për qëllim të njoftimit më të mirë me terminologjinë e cila përdoret në strategjitë dhe raportet e BE.

Shumë vende të BE kanë plane lokale, rajonale dhe nacionale si dhe rregulla për trajtim të mbeturinave. Qasje e ngjashme aplikohet edhe në Republikën e Maqedonisë. Planet dhe të arriturat në këtë rafsh janë prezantuar në kuadër të kësaj fletushke.

Trajtimi i suksesshëm varret nga pjesëmarrja aktive e aksionarëve të ndryshëm. Nga kjo arsye, broshura referohet në përgjegjësi të ndryshme të gjeneratorëve të mbeturinave, menaxherëve me trajtimin e mbeturinave, ndërmarrjeve për përpunim të mbeturinave dhe organet kompetente.

Broshura analizon edhe aspektet ekonomike të sistemit të trajtimit të mbeturinave në vend. Janë sqaruar të gjitha aktet ligjore për vendosje të taksave për trajtim të mbeturinave si dhe procedurat për lidhje të kontratave për trajtim të mbeturinave komunale.

Llojet e posaçme të mbeturinave, siç janë ambalazhi, bateritë, veturat e vjetra, mbeturinat elektrike dhe elektronike kanë kërkesa të posaçme në lidhje me trajtimin e këtyre llojeve të mbeturinave. Dallimi kryesor është që prodhuesit ose importuesit të disa prodhimeve më vonë të mbajnë përgjegjësinë në lidhje me përpunimin e tyre si mbeturinë. Megjithatë, qëllimet e vendosura për shfrytëzim të sërishëm dhe riciklim mund të arrihen nëse çështjet në lidhje me trajtimin e mbeturinave nuk koordinohen nga njësitë e vetëqeverisjes lokale. Për këtë arsye kjo broshurë shqyrton qëllimet kryesore dhe kërkesat të mbeturinave specifike për të cilat përgjegjësinë e mbajnë prodhuesit.

Broshura përfundon me kapitullin për inkuadrimitin e opinionit publik. Në këtë kapitull paraqiten propozime të ndryshme për atë se si dhe kush në komuna duhet të inkuadrohet në sistemin lokal për trajtim të mbeturinave. Këtu është theksuar rëndësia e informimit permanent të opinionit, bashkëpunimit me organizatat joqeveritare, fëmijët të moshës shkollore dhe me qytetarët në përgjithësi në aktivitete të ndryshme. Bashkëpunimi i afërt me ndërmarrjet lokale për trajtim të mbeturinave është edhe një nga parakushtet për trajtim efikas të mbeturinave në nivel lokal.

Aneks

Lista e direktivave më të rëndësishme dhe akteve ligjore të Komisionit Evropian nga fusha e trajtimit të mbeturinave

- 2008/98/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian 19-11-2008 për mbeturina
- Direktiva 2006/66/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian të 6 shtatorit 2006 për bateri dhe akumulator
- Rregulativa nu. 1013/2006 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian të 14 korrik 2006 për transport të mbeturinave
- Direktiva 2006/21/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian e 15 mars 2006 për mbeturina nga industria dhe amendamenti 2004/35/EC
- 2005/673/EC: Vendimi i këshillit nga 20 shtator 2005 me amendament aneks II të direktivës 2000/53/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian për vetura të vjetra
- Direktiva 2003/108/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian nga 8 dhjetor 2003 dhe amendamenti 2002/96/EC për mbeturina nga pajisja elektrike dhe elektronike (EEEE)
- 2003/33/EC: Vendim i këshillit nga 19 dhjetor 2002 për vendosje të kriterëve dhe procedurave për trajtim të mbeturinave në deponi në përputhje me nenin 16 dhe aneksin II të direktivës 1999/31/EC
- Direktiva 2002/96/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian nga 27 janar 2003 për mbeturina nga pajisja elektrike dhe elektronike (EEEE)
- Direktiva 2002/95/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian nga 27 janari 2003 për kufizime të përdorimit të substancave të rrezikshme në pajisjen elektrike dhe elektronike
- Rregullativa nu. 2150/2002 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian nga 25 nëntor 2002 për statistikë të mbeturinave
- 2001/573/EC: vendim i këshillit nga 23 korriku 2001 dhe amendamenti 2000/532/EC në lidhje me llojet e mbeturinave
- Direktiva 2000/76/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian të 4 dhjetorit 2000 për djegie të mbeturinave
- Direktiva 2000/53/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian nga 18 shtator 2000 për veturat e vjetra
- Vendim I këshillit 1999/31/EC nga 26 prill 1999 për deponi
- Direktiva e këshillit 96/59/EC nga 16 shtatori 1996 për mënjanim të bifenilit dhe trifenilit polihromatik (PCB/PCT)
- Direktiva 94/62/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian nga 20 shtator 1994 për ambalazh dhe mbeturina nga ambalazhi
- Vendim I këshillit 87/101/EEC nga 22 dhjetor 1986 dhe amendamentet e direktivës 75/439/EEC për vajrat mbeturinë